

KARL MARKS

FRANSADA İÇ SAVAŞ

SOL YAYINLARI

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ
KARL MARKS

İÇİNDEKİLER

9	Friedrich Engels'in Giriş
22	Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Fransız-Alman Savaşı Üzerine Birinci Çağrısı
27	Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Fransız-Alman Savaşı Üzerine İkinci Çağrısı
36	Fransa'da İç Savaş
36	I
46	II
53	III
69	IV
81	Notlar
81	I
83	II
85	<i>Açıklayıcı Notlar</i>

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ¹¹⁴
KARL MARKS

FRIEDRICH ENGELS'İN GİRİŞİ¹⁵

Enternasyonal Genel Konseyinin *Fransa'da İç Savaş* Üzerindeki çağrısının yeni bir baskısını hazırlamaya ve buna bir giriş eklemeye ansızın çağıldım. Bundan ötürü, burada, en özsel noktalara değinmekten başka bir şey yapamam.

Daha büyük olan bu çalışmadan önce, Genel Konseyin Fransız-Alman savaşı üzerindeki daha kısa olan iki çağrısını veriyorum. İlkin, *İç Savaş*'ta, birincisi olmaksızın kendi başına iyice anlaşılabilir olmayan ikinci çağrıya iletmede bulunduğu için. Sonra, gene Marks tarafından yazılmış bulunan bu iki çağrıda, tıpkı *İç Savaş* derecesinde, yazarın kanıtını ilk kez olarak *Louis Bonaparte'in 18 Brumaire'i*nde [sayfa 213] verdiği, ve büyük tarihsel olayların nitelik, anlam ve zorunlu sonuçlarını, daha bu olaylar gözümüzün önünde olup bittiği ya da daha yeni tamamlandığı anda açıkça kavranmasını sağlayan şaşılası yeteneğin üstün örnekleri oldukları için. Ve son olarak da, Almanya'da bugün bile, bu olayların, Marks tarafından

önceden bildirilmiş bulunan sonuçlarına katlanma zorunda olduğumuz için.

Birinci çağrının önceden haber verdiği şeyin, yani eğer Almanya'nın Louis Bonaparte'a karşı savunma savaşı, Fransız halkına karşı bir fetih savaşı biçiminde yozlaşırsa, bağımsızlık savaşı¹¹⁶ denilen savaşıardan sonra Almanya üzerine çökmüş bulunan tüm acıların yeni bir yoğunlukla yeniden canlanacakları kehanetinin gerçekleştiği görülmedi mi? Demagoglara¹¹⁷ karşı kovuşturmaların yerini almak üzere, aynı keyfe bağlı polis yönetimi ile, yasanın tıpatıp aynı korkunç yorumlama biçimi ile, olağanüstü yasa¹¹⁸ ve sosyalist avının geçtiği Bismarck egemenliği altında bir başka yirmi yıl daha yaşamadık mı?

Alsas-Loren'in ilhakının Fransa'yı Rusya'nın kollarına atacağı, ve bu ilhaktan sonra, Almanya'nın, ya Rusya'nın haraca bağlanmış uşağı durumuna geleceği, ya da kısa bir soluk alma zamanından sonra, yeni bir savaşa, ve doğrusunu söylemek gerekirse, "bu ırklar savaşına, birleşmiş Latin ve Slav ırklarına karşı bir savaşa" hazırlanma zorunda kalacağı yolundaki kehanet harfi harfine gerçekleşmedi mi? Fransız illerinin ilhakı, Fransa'yı Rusya'nın kollarına itmedi mi? Küçük Prusya'nın, "Avrupa'nın birinci gücü" olmadan önce, Kutsal-Rusya'nın ayaklarına serme alışkanlığında bulunduğu hizmetlerden daha da aşağılık hizmetler sunacak kadar alçalan Bismarck, tam yirmi yıl boyunca, çarın gözüne girmek için boşuna çabalamadı mı? Ve daha birinci günü, prenslerin bütün ittifak antlaşmalarının toz olup gidecekleri bir savaş tehdidinin, Demokles'in kılıcı gibi, her gün kafamızın üzerinde sallanıp durduğu görülüyor mu? Sonucunun mutlak belirsizliğinden başka hiç bir şeyi kesin olmayan bir savaş, tüm Avrupa'yı onbeş-yirmi milyon silahlı adamın kırıp geçirmesine teslim edecek [sayfa 214] bir ırklar savaşı; ve eğer bu savaş henüz patlak vermiyorsa, bunun tek nedeni büyük askeri devletlerden en güçlüsünün onun sonal sonucunu önceden görme mutlak olanaksızlığı karşısında korkuya kapılmış bulunmasıdır.

1870 uluslararası işçi siyasetinin bu parlak ve yarı unutulmuş öngörü kanıtlarını yeniden Alman işçilerinin gözü önüne sermek, şimdi her zamandan daha zorunludur.

Bu iki çağrı için doğru olan şey, *Fransa'da İç Savaş* üzerindeki çağrı için de doğrudur. 28 Mayıs günü, Komünün son savaşçıları, Belleville¹¹⁹ yamaçları üzerinde, üstün düşman güçlerine yenik

düşüyor, ve iki gün sonra, 30 Mayıs günü, Marks, Genel Konsey önünde, Paris Komününün tarihsel anlamının birkaç keskin, ama öylesine kavrayışlı, ve özellikle bu konuda yazılmış son derece zengin yazının tümünde eşi boşuna aranacak derecede doğru çizgi içinde belirlenmiş bulunduğu bu çalışmayı okuyordu.

Fransa'nın 1789'dan sonraki iktisadi ve siyasal gelişmesi sonucu, elli yıldan bu yana, Paris'te hiç bir devrim proleter bir niteliğe bürünmeksizin patlak verememiştir; öyle ki, zaferden sonra, onu kanı pahasına satınalmış bulunan proletarya, kendi öz istemleri ile sahneye giriyordu. Bu istemler, Paris işçileri tarafından erişilmiş bulunan olgunluk derecesine göre, azçok bulanık, hatta karışık idiler; ama, kısacası, hepsi de kapitalistler ile işçiler arasındaki karışıklığın ortadan kaldırılmasını gözetiyorlardı. Bu işin nasıl yapılacağı ise, doğrusunu söylemek gerekirse, bilinmiyordu. Ama, henüz biçimi içinde ne kadar belirsiz olursa olsun, isteğin kendisi, tek başına, kurulu toplumsal düzen için bir tehlike içeriyordu; bu istemi ileri süren işçiler henüz silahlı idiler; öyleyse iktidarda bulunan burjuvalar için, işçilerin silahsızlandırılması birinci görevdi. Bundan ötürü, işçilerin kanı pahasına kazanılmış her devrimden sonra, işçilerin yenilgisi ile sonuçlanan yeni bir mücadele patlak verir.

Bu, ilk kez olarak 1848'de böyle oldu. Parlamentar muhalefetin liberal burjuvaları, kendi partilerinin egemenliğini sağlama bağlayacak seçim reformunun gerçekleşmesini istedikleri şölenler düzenlediler. Hükümete karşı mücadelelerinde, gitgide halka daha çok başvurma zorunda [sayfa 215] kaldıklarından, giderek burjuvazinin radikal ve cumhuriyetçi katmanlarına üstünlük tanımaları gerekiyordu, Ama, onların arkasında da devrimci işçiler duruyordu, ve bu işçiler, 1830'dan¹²⁰ bu yana, burjuvaların ve hatta cumhuriyetçilerin düşündüklerinden çok daha büyük bir siyasal bağımsızlık kazanmış bulunuyorlardı. Hükümet ile muhalefet arasındaki bunalım patlak verince, işçiler sokak savaşlarına giriştiler. Louis-Philippe toz oldu, ve onunla birlikte seçim reformu da; onun yerine, zafer kazanmış işçilerin kendilerinin niteledikleri gibi, "toplumsal" cumhuriyet kuruldu. Toplumsal cumhuriyetten ne anlaşılması gerektiğini ise, kimse, hatta işçiler bile pek bilmiyordu. Ama şimdi işçilerin silahları vardı ve devlet içinde bir güç idiler. Bundan ötürü, iktidarda bulunan cumhuriyetçi burjuvalar ayakları altındaki toprağın daha sağlam bir duruma geldiğini sezer sezmez, ilk amaçları işçileri silahsızlan-

dırmak oldu. Bu iş şöyle yapıldı: verilen söz, bile bile çiğnenerek, proleterler açıkça horgörülerek, işsizleri uzak bir ile sürmeye girişerek, işçiler 1848 Haziran ayaklanmasına götürüldüler. Hükümet sayıca üstün güçler toplamaya dikkat etmişti. Beş günlük kahramanca bir mücadeleden sonra, işçiler ezildiler. O zaman savunmasız tutsaklar arasında, Roma Cumhuriyetinin yıkılmasını hazırlayan iç savaşlar günlerinden bu yana bir benzeri görülmemiş bulunan bir insan kırımına girişildi. Proletarya kendi öz çıkarları ve kendi öz istemleri ile aynı bir sınıf olarak onun karşısına çıkma cüretinde bulunur bulunmaz, burjuvazi öcalmada hangi çılgınca yurtçılığa kadar yükselebileceğini ilk kez gösteriyordu. Ve gene de 1848, 1871 burjuvazisinin kudurganlığı karşısında henüz bir çocuk oyunundan başka bir şey olmadı.

Ceza, kendini bekletmedi. Eğer proletarya *henüz* Fransa'yı yönetemiyor idiyse, burjuvazi de *artık* yönetemiyordu. Hiç değilse burjuvazinin henüz çoğunlukla kralcı eğilimde olduğu, ve üç hanedancı parti¹²¹ ile bir dördüncü cumhuriyetçi parti biçiminde bölündüğü bu dönemde demek istiyorum. Serüvenci Louis Bonaparte'ın, bütün kilit noktalarını –ordu, polis, yönetim mekanizması– ele geçirmesini ve 2 Aralık 1851 günü¹²² burjuvazinin son kalesi olan Ulusal Meclisi havaya uçurmasını sağlayan şeyler de, burjuvazinin bu [sayfa 216] iç çekişmeleridir. İkinci İmparatorluk, ve onunla birlikte de Fransa'nın bir siyaset ve maliye serüvencileri çetesi tarafından sömürülmesi başladı; ama aynı zamanda, sanayi de, Louis-Philippe'in, büyük burjuvazinin sadece küçük bir bölümünün başkalarını dışlayıcı egemenliği ile birlikte soysuz ve pısrık sisteminin ona hiç bir zaman veremeyeceği bir atılım kazandı. Louis Bonaparte, burjuvaları işçilere karşı, ve sırası gelince işçileri de burjuvalara karşı koruma bahanesi ile, kapitalistlerin elinden siyasal iktidarlarını aldı; ama, buna karşılık, egemenliği, spekülasyon ve sınai etkinliği, uzun sözün kısası, tüm burjuvazinin yükselme ve zenginleşmesini, görülmemiş derecede kolaylaştırdı. Bununla birlikte, imparator sarayı çevresinde toplanan büyük çaplı rüşvet ve soygun da çok daha yüksek bir derecede gelişip, bu zenginleşme üzerinden büyük yüzdeler vurdular.

Ama İkinci İmparatorluk demek, Fransız şovenizmine bir çağın, Birinci İmparatorluğun 1814'te yitirilen sınırlarının, ya da en azından Birinci Cumhuriyet¹²³ sınırlarının yeniden kurulmasının

istenmesi demekti. Eski krallık sınırları içinde, ve aslında, 1815'in daha da budanmış sınırları içinde bir Fransız İmparatorluğu – bu durum uzun zaman süremezdi. Devirli savaşlar ve toprak genişletmeleri zorunluluğu, işte buradan geliyordu. Ama Fransız şovenlerinin imgeleme gücünü, Ren'in sol Alman kıyısının fethi kadar büyüleyen bir başka fetih yoktu. Ren üzerinde bir fersah karelik yer, Alplerde ya da başka herhangi bir yerdeki on fersah karelik bir yerden çok daha çekici geliyordu onlara. İkinci İmparatorluk varlığını sürdürdükçe, Ren'in sol kıyısına bir kerede ya da parça parça yeniden dönüş istemi, bir zaman sorunundan başka bir şey değildi. 1866 Avusturya-Prusya savaşı¹²⁴ ile bunun zamanı geldi; Bismarck'tan ve kendi aşırı-kurnaz kararsızlık siyasetinden umduğu “toprak ödünmeleri”nden düş kırıklığına uğradıktan sonra, Bonaparte'a artık 1870'te patlak veren ve onu Sedan'da ve dolayısıyla Wilhelmshoehe'de şapa oturtan savaştan¹⁰¹ başka bir yol kalmıyordu.

Bunun zorunlu sonucu 4 Eylül 1870 Paris devrimi oldu. İmparatorluk iskambilden bir şato gibi yıkıldı, cumhuriyet yeniden ilân edildi. Ama düşman kapıdaydı: [sayfa 217] İmparatorluk orduları, ya Metz'de iyice kuşatılmış, ya da Almanya'da tutsak idiler. Bu umutsuz durum içinde, halk, eski yasama meclisinin Paris milletvekillerine, “ulusal savunma hükümeti” olarak, örgütlenme yetkisini verdi. Savunmayı sağlamak için eli silah tutan bütün Parisliler o sırada Ulusal Muhafıza girmiş ve işçiler şimdi büyük çoğunluğu oluşturacak biçimde silahlanmış oldukları için, halk bu yetkiyi seve seve vermişti. Ama hemen salt burjuvadan bileşen hükümet ile silahlı proletarya arasındaki karşıtlık, patlak vermekte gecikmedi, 31 Ekim günü, işçi taburları Belediye Dalresine (*Hotel de ville*) saldırdılar ve hükümet üyelerinin bir bölümünü tutsak ettiler; ihanet, hükümet tarafından gerçek bir andını bozma, ve bazı küçük-burjuva taburların işe kaşması, onlara özgürlüklerini kazandırdı ve, yabancı bir ordu tarafından kuşatılmış bir kent içinde iç savaşa yolaçmamak için, aynı hükümet iş başında bırakıldı.

Ensonu, 28 Ocak 1871 günü, aç kalmış Paris boyuneğiyordu. Ama savaş tarihinde o güne değin görülmemiş bir onurla. Tabyalar bırakıldı, tahkimatlar silahsızlandırıldı. Savaş tutsakları sayılan cephe ve gezici muhafız birliklerinin silahları teslim edildi. Ama Ulusal Muhafız, silahlarını ve toplarını korudu ve yenenler ile sadece bir bırakışma durumuna geçti. Ve yenenlerin kendileri de Paris'e bir

zafer girişi yapmayı göze alamadılar. Ancak Paris'in küçük bir köşesini, onu da sadece birkaç günlüğüne işgali göze alabildiler! Ve bu zaman boyunca, Paris'i 131 gündür kuşatmış bulunan onlar, hiç bir "Prusyalı"nın yabancı saldırgana bırakılmış köşenin dar sınırlarını aşmamasını dikkatle gözeten silahlı Paris işçileri tarafından kuşatıldılar. Parisli işçilerin, bütün imparatorluk birliklerinin silahlarını kendisine teslim ettikleri ordu üzerinde uyandırdığı saygı öylesine büyüktü; ve devrim ocağından öcalmak için gelmiş bulunan Prusyalı junkerler (toprak ağaları), bu aynı silahlı devrim karşısında saygı ile durmak ve onu selamlamak zorunda kaldılar!

Savaş sırasında, Parisli işçiler, savaşın gözüpeklikle sürdürülmesini istemekle yetinmişlerdi. Ama Paris'in tesliminden sonra barışın¹²⁵ yapılacağı şu sırada, yeni hükümet başkanı Thiers şunu anlamak zorundaydı: Parisli işçiler silahlı kalacakları sürece, varlıklı sınıfların –büyük toprak sahipleri [sayfa 218] ve kapitalistlerin– egemenliği sürekli olarak tehlike karşısında bulunacaktı. İlk işi onları silahsızlandırmaya girişmek oldu. 18 Mart günü, Paris kuşatması sırasında halktan toplanan paralarla yapılmış bulunan Ulusal Muhafıza ait toplara elkoyma buyruğu ile, cephe birliklerini gönderdi. Girişim başarısızlığa uğradı. Paris kendini savunmak için tek bir adam gibi ayaklandı, ve Paris ile Versailles'da bulunan Fransız hükümeti arasında savaş ilân edildi; 26 Mart günü, Komün seçilmişti; 28 Mart günü ilân edildi; o güne kadar iktidarı kullanan Ulusal Muhafız Merkez Komitesi, utanç verici Paris "ahlâk polisi"ni bir buyrultu (karamame) ile kaldırdıktan sonra, Komün yararına iktidarı bıraktı. 30 Mart günü, Komün, askerlik yoklamasını ve düzenli orduyu kaldırdı, ve tüm sağlam yurttaşların katılacakları Ulusal Muhafızı tek silahlı güç olarak ilân etti; Ekim 1870'ten Nisana kadar olan konut kiralanna ilişkin ödemeleri iptal etti, halen ödenmiş bulunan miktarları da gelecek kira ödemelerine saydı, ve belediye emniyet sandığında hacizli her türlü eşyanın satışını durdurdu. Aynı gün, Komüne seçilmiş bulunan yabancıların görevleri de onaylandı, çünkü "Komün bayrağı dünya cumhuriyetinin bayrağıdır". – 1 Nisan günü, bir Komün görevlisinin, öyleyse Komün üyelerinin de, en yüksek maaşının, [yılıda -ç.] 6.000 frangı (4.800 mark) geçemeyeceği kararlaştırıldı. Ertesi gün, kilise ile devletin ayrılması ve din işleri bütçesinin kaldırılması, bütün kilise mallarının ulusal mülkiyete dönüştürülmesi kararlaştırıldı; sonuç olarak, bütün dinsel simge,

dua ve dogmaların, kısacası “herkesin bireysel vicdanı ile ilgili her şeyin” okullardan uzaklaştırılması buyruldu ve bu buyruk yavaş yavaş gerçekleştirildi. – 5 Nisan günü, Versailles birliklerinin tutsak Komün savaşıçılarını her gün idam etmesi karşısında, rehinelerin tutuklanmasını öngören bir buyrultu yayımlandı, ama bu buyrultu hiç bir zaman uygulanmadı. – 6 Nisan günü, Ulusal Muhafızın 137. taburu gidip giyotini aldı ve halkın sevinç gösterileri içinde herkesin önünde yaktı. – 12 Nisan günü, Komün, Napoléon tarafından, 1809 savaşıından sonra düşmandan alınmış topraklar ile döktürülmüş bulunan Vendôme sütununu, şovenizm ve halkları anlaşmazlığa kışkırtma simgesi olduğu gerekçesiyle, yıkmayı [sayfa 219] kararlaştırdı. Karar 16 Mayıs’ta yerine getirildi. – 16 Nisan günü, Komün, sahipleri tarafından işletilmesi durdurulmuş fabrikaların bir sayımının yapılmasını ve bu işletmelerin yönetimini o güne değin bu işletmelerde çalışan ve kooperatif birlikleri içinde biraraya gelecek olan işçilere vermek ve bu kooperatif birlikleri de bir tek büyük federasyon biçiminde örgütlemek için planlar hazırlanmasını buyurdu. – 20 Nisan günü, fırıncıların gece işini ve İkinci İmparatorluktan bu yana polis tarafından seçilen ve birinci sınıf işçi sömürücüsü olan bireyler elinde tekelleştirilmiş bulunan işbulma bürolarını kaldırdı; bu bürolar yirmi Paris ilçesi (*arrondissement*) belediyelerine bağlandılar. – 30 Nisan günü, Komün, işçilerin özel bir sömürüsünü oluşturan ve onların çalışma aletleri ve kredi hakkı ile çelişki durumunda bulunan emniyet sandıklarının ortadan kaldırılmasını buyurdu. – 5 Mayıs günü, Louis XVI’nin idamının telâfisi için yapılmış bulunan kefaret kilisesinin yıkılmasını kararlaştırdı.

Böylece, 18 Marttan sonra, Paris hareketinin, o güne değin yabancı istilâya karşı mücadelenin geri-planına itilmiş bulunan sınıf niteliği, keskin ve an bir biçimde ortaya çıktı. Komünde hemen hemen işçilerden ve işçilerin ünlü temsilcilerinden başka kimse bulunmuyordu; bundan ötürü Komün kararları açıkça proleter bir nitelik taşıyorlardı. Komün, ya dinin *devlet karşısında* özel bir sorundan başka bir şey olmadığı yolundaki ilkenin gerçekleştirilmesi gibi, cumhuriyetçi burjuvazinin salt korkaklıktan savsakladığı, ama işçi sınıfının özgür eylemi için zorunlu bir temel oluşturan reformları buyuruyor; ya da doğrudan doğruya işçi sınıfı yarana alınmış, ve bir ölçüde eski toplumsal düzende de derin çatlaklar açan kararlar ilân ediyordu. Ama tüm bunlar, kuşatılmış bir kentte, en çok bir

gerçekleştirme başlangıcından başka bir şey olamazdı. Ve, daha mayısın ilk günlerinden başlamak üzere, Versailles hükümetinin durmadan daha kalabalık birliklerine karşı mücadele, tüm güçleri kendisi ile uğrattı.

7 Nisan günü, Versaylılar, Neuilly'de, Paris'in batı cephesi üzerinde, Seine geçidini ele geçirmişlerdi; buna karşılık, 11 Nisan günü, güney cephesinde, general Eudes'in bir saldırısı üzerine, kanlı yitkilerle püskürtüldüler. Paris, hem [sayfa 220] de bu kent Prusyalılar tarafından bombalanmasını kutsal şeylere karşı saygısızlık olarak damgalayan aynı kişiler tarafından, durup dinlenmeksiz bombalanmıştı. Bu aynı kişiler, Sedan ve Metz¹²⁶ tutsağı Fransız askerlerinin, onlara Paris'i yeniden fethettirmek için, bir an önce yurda gönderilmelerini, Prusya hükümetinden dilenircesine istiyorlardı. Bu birliklerin kerteli gelişi, mayıs başlarından sonra, Versaylılara kesin bir üstünlük kazandırdı. Bu durum, daha 23 Nisanda, Thiers, Komünün önerisi üzerine başlayan ve tutsak olarak alıkonan Paris başpiskoposu* ve başka bir sürü papazın, Komüne iki kez seçilen, ama Clairvaux'da tutsak bulunan bir tek Blanqui ile değiştirilmesini gözetken görüşmeleri kestiği zaman ortaya çıktı. Ve Thiers'nin dilindeki ton değişikliğinde kendini daha da çok duyurdu; o güne kadar savsaklayıcı ve ikircil olan Thiers, birdenbire saygısız, tehdit edici, kaba kesildi. Güney cephesinde Versaylılar, 3 Mayıs günü, Moulin-Saquet tabyasını, 9 Mayıs günü top ateşiyle baştanbaşa yıkılmış Issy kalesini, 14 Mayısta da Vanves kalesini aldılar. Batı cephesinde, birçok köy ve istihkâmlara bitişik yapıları ele geçirerek, yavaş yavaş surun kendisine doğru ilerlediler. Ayın 12'sinde, ihanet ve Ulusal Muhafız gözcü postasının savsaklaması sonucu kente girmeyi başardılar. Kuzey ve doğudaki kaleleri işgal eden Prusyalılar, Versaylıların, bırakışma ile kendilerine yasaklanmış bulunan kentin kuzeyindeki topraklardan ilerlemelerine gözyumdular, ve böylece, Parislilerin sözleşme aracılığıyla korunduklarını sandıkları ve bu yüzden pek asker bulundurmadıkları geniş bir cephe üzerinden saldırmalarını sağladılar. Bundan ötürü, Paris'in batı yarısında, asıl lüks kentinde ancak az bir direniş oldu. İstila birlikleri doğu yarıya, asıl işçi mahallelerine yaklaştıkları ölçüde, direnç daha zorlu ve direngen oldu. Komünün son savunucuları ancak sekiz günlük bir

* Georges Darbois. -Ed.

savaştan sonradır ki Belleville ve Ménilmontant tepeleri üzerinde yenik düştüler, ve savunmasız erkek, kadın ve çocukların, bütün hafta süren ve durmadan artan yığınsal toplu kırımları, işte o zaman doruğuna vardı. Tüfek artık yeterince çabuk öldürmüyordu, yeniklerin yüzlercesi [sayfa 221] birarada *makinelî tüfekte* öldürüldüler. Son yığınsal insan kırımının yapıldığı Pére-Lachaise mezarlığındaki Federeleler Duvarı, proletarya kendi hakkı için ayaklanmaya cüret eder etmez yönetici sınıfın yetenekli olduğu taşkın öfkenin aynı zamanda hem dilsiz hem de uzdilli tanığı olarak, bugün hâlâ ayaktadır. Sonra, bütün komüncülerin öldürülmesinin olanaksızlığı görüldünce, sıra, yığınsal tutuklamalara, tutsaklar sıralarından gelişigüzel seçilmiş kurbanların öldürülmesine, ötekilerin de savaş divanlarının önüne çıkarılmayı beklemek üzere, büyük kamplara sürgün cezasına geldi. Paris'in kuzey yarısı çevresinde ordugâh kurmuş bulunan Prusya birliklerine, hiç bir kaçağı geçirmeme buyruğu verilmişti; ama erler kendilerine verilen buyruktan çok insanlığın sesini dinledikleri zaman, subaylar çoğu kez gözlerini yumdular; ve çok insanca davranan ve Komün savaşçısı oldukları besbelli birçok insanın geçmesine gözyüman Saksonya kolordusunu özellikle övmek gerekir.

*

Eğer, bugün, yirmi yıl sonra, geriye doğru, 1871 Paris Komününün etkinlik ve tarihsel anlamı üzerine bir gözatarsak, *Fransa'da İç Savaş*'ın bu konuda vermiş bulunduğu betimlemeye yapılacak bazı katmalar olduğu ortaya çıkar.

Komün üyeleri, Ulusal Muhafız Merkez Komitesinde egemenlik kurmuş bulunan bir blankiciler çoğunluğu ile, çoğu prudoncu sosyalistlerden bileşen Uluslararası İşçi Birliği üyelerinin olduğu bir azınlık biçiminde bölünüyorlardı. Genel olarak, blankiciler o sıralarda sadece devrimci içgüdü ile, proleter içgüdü ile sosyalist idiler; aralarından sadece küçük bir bölümü, Alman bilimsel sosyalizmini bilen Vaillant sayesinde daha büyük bir ilke açıklığına erişmiş bulunuyordu. İktisadi düzeyde, bugünkü anlayışımıza göre Komünün yapmış olması gereken birçok şeyin savsaklanmış bulunması da, böyle açıklanır. Kavranması en güç olan şey, kuşkusuz Fransız Bankasının kapıları önünde durduran o kutsal saygıdır. Bu, ayrıca ağır bir siyasal yanlışlık da oldu. Komünün elindeki banka,

onbin rehineden daha değerliydi. Bu, Komün ile barış yapması için, Versailles hükümeti [sayfa 222] üzerinde baskı yapan tüm Fransız burjuvazisi demektir. Ama asıl şaşılacak şey, blankici ve prudonculardan bileşmiş Komün tarafından gene de yapılmış bulunan birçok doğru şeydir. Komünün iktisadi buyrultularının sorumluluğunun, şanlı ve daha az şanlı yönleri ile, en başta prudonculara düştüğü kendiliğinden anlaşılır – tıpkı siyasal eylem ve eksikliklerin sorumluluğunun blankicilere düşmesi gibi. Ve her iki durumda da, tarihin ironisi –doktrinerlerin iktidara geçtikleri her zaman olduğu gibi–, her iki akım yandaşlarının, kendi okul öğretilerinin onlara buyurduğu şeyin tam tersini yapmalarını istedi.

Küçük köylülük ve zanaatçının sosyalisti olan Proudhon, ortaklıktan (*association*) kesin olarak hoşlanmıyordu. Ortaklık konusunda, onun yarardan çok sakınca içerdiğini, doğası gereği kısır, hatta işçinin özgürlüğünü engelleyebildiği için zararlı olduğunu; verimsiz ve engelleyici, bağımsız koşulsuz bir dogma olarak, işçinin özgürlüğü ile olduğu kadar, emek tasarrufu ile de çeliştiğinden, zararlarının yararlarından daha hızlı arttığını; onun karşısında, rekabet, işbölümü ve özel mülkiyetin, iktisadi güçler olarak kalacaklarını söylüyordu. İşçilerin ortaklığı, örneğin demiryolları gibi, ancak büyük sanayi ve büyük işletmelerin oluşturduğu istisnai durumlar –Proudhon bunları böyle adlandırır– için yersiz olmayacaktır (bkz: *Idée générale de la révolution*, 3. étude).

1871 yılında, hatta zanaatçılığın merkezi olan Paris'te bile, büyük sanayi bir istisna olmaktan öylesine çıkmıştı ki, Komünün en önemli buyrultusu, sadece, işçilerin ortaklığına dayanmakla kalmayacak, ama bütün bu ortaklıklar büyük bir federasyon içinde toplayacak bir büyük sanayi ve hatta manüfaktür örgütü kuruyordu; uzun sözün kısası, Marks'ın *İç Savaş*'ta çok haklı olarak söylediği gibi, sonunda komünizme, yani Proudhon öğretisinin tam tersine varacak olan bir örgüt. Ve Komünün prudoncu sosyalizm okulunun mezarı olmasının nedeni de budur. Bu okul, bugün, Fransız işçi çevrelerinde yok oldu; şimdi bu çevrelerde, “marksist”ler arasında olduğundan daha az olmamak üzere, “olanakçılar”¹²⁷ arasında da, Marks'ın teorisi sözcötürmez bir biçimde egemendir. Prudoncular, hâlâ ancak “radikal” burjuvazi içinde [sayfa 223] bulunurlar.

İşler blankiciler için de daha iyi gitmedi. Komploculuk okulunda yetişmiş, kendine özgü sıkı bir disiplin ile birbirlerine bağlan-

mış bulunan blankiciler, görece küçük bir sayıdaki kararlı ve iyi örgütlenmiş adamın, zamanı geldiğinde, sadece iktidarı ele geçirmeye değil, ama büyük bir yılmazlık ve gözüpeklilik göstererek, halk yığınını devrim içine çekmeyi ve onu küçük yönetici birlik yöresinde toplamayı başarmak için yeterince uzun bir zaman iktidarda kalmaya da yetenekli olduğu fikrinden yola çıkıyorlardı. Bunun için, her şeyden önce, tüm iktidarı yeni devrimci hükümetin elleri arasında en sıkı diktatörce merkezleşmesi gerekiyordu. Ve, çoğunlukla bu blankicilerden bileşen Komün ne yaptı? Taşradaki Fransızlar için yayınladığı bütün bildirgelerinde, Komün, onları, tüm Fransız komünlerinin Paris ile özgür bir federasyonuna, ilk kez olarak gerçekten ulusun kendisi tarafından kurulacak ulusal bir örgütlenmeye çağırıyordu. Önceki merkezi hükümetin bastırıcı gücüne, Napoléon tarafından 1798’ de kurulmuş, ondan sonra da, gönül borcu ile, her yeni hükümet tarafından yeniden ele alınıp karşıtlarına karşı kullanılmış bulunan ordu, siyasal polis ve bürokrasiye gelince, Paris’te alaşağı edilmiş bulunduğu gibi, her yerde alaşağı edilmesi gereken şey, işte bu gücün ta kendisi idi.

Komün, işçi sınıfının, bir kez iktidara geçtikten sonra, eski devlet makinesi ile yönetmeye devam edemeyeceğini hemen kabul etme zorunda kaldı; daha yeni elde etmiş bulunduğu kendi öz egemenliğini yeniden yitirmemek için, bu işçi sınıfı, bir yandan o zamana değin kendisine karşı kullanılmış bulunan eski baskı makinesini ortadan kaldırmalı, ama, öte yandan, kendi öz vekil ve memurlarını her zaman ve istisnasız görevden alınabilir ilân ederek, onlara karşı da güvenlik önlemleri almalıydı. O güne değin, devletin ayırıcı özelliği neye dayanıyordu? Toplum, başlangıçta basit işbölümü aracıyla, kendi ortak çıkarlarını gözetmek için kendi öz örgenliklerini kurmuştu. Ama, zamanla, doruğunu devlet iktidarının oluşturduğu bu örgenlikler, kendi öz özel çıkarlarına hizmet ederek, toplumun hizmetkârları olmaktan çıkıp onun efendileri durumuna dönüşmüşlerdi. Bu, örneğin, sadece soydan geçme krallıkta değil, ama demokratik [sayfa 224] cumhuriyette de görülebilir. “Politikacı”lar hiç bir yerde Kuzey Amerika’da olduklarından daha yalıtık ve daha güçlü bir klan oluşturamazlar. Orada, iktidarda nöbet değiştiren iki büyük partiden herbiri, siyaseti kendine iş edinen, eyaletlerin yasa meclislerinde olduğu gibi Birlik yasama meclislerindeki etkiler üzerinde de spekülasyon yapan, ya da partileri yaranna

ajitasyon aracıyla geçinen ve partisinin zaferi üzerine çeşitli görevlerle ödüllendirilen kişiler tarafından yönetilir. Amerikalıların otuz yıldan beri taşınmaz duruma gelmiş bulunan bu boyunduruktan kurtulmak için ne kadar çaba gösterdikleri, ve her şeye karşın, bu çürüme bataklığına durmadan daha derin bir biçimde nasıl battıkları yeterince bilinir. Devlet gücünün, başlangıçta basit bir aletinden başka bir şey olmayacağı toplum karşısında nasıl bağımsızlaştığını en iyi Amerika'da görebiliriz. Bu ülkede ne hanedan vardır, ne soyluluk, (Kızılderililerin gözetimine atanmış bir avuç asker bir yana bırakılrsa) ne sürekli ordu, ne de değışmez görevler ve emeklilik hakkı ile birlikte bürokrasi. Ve gene de, orada, devlet iktidarını ele geçirmek ve onu hem de en utanmaz erkekler için en bozulmuş araçlarla sömürmek üzere nöbetleşen iki büyük spekülâtör politikacılar çetesi vardır; ve ulus, sözümona onun hizmetinde olduklarını söyleyen, ama gerçeklikte ona egemen olup onu soyan bu iki büyük politikacılar karteli karşısında, güçsüzdür.

Başlangıçta toplumun hizmetkârları olan devlet ve devlet organlarının, toplumun efendileri durumuna, önceki tüm rejimlerde kaçınılmaz olan bu dönüşümünü önlemek için, Komün, iki şaşmaz araç kullandı. İlkın, yönetim, adalet ve öğretim işlerindeki bütün görevlileri, ilgililerin genel oya dayanan seçim aracıyla istediğini seçmesi, ve elbette, bu aynı ilgililer tarafından her an görevden alınabilmesi ilkesine bağladı. Ve, ikinci olarak, en aşağısından en yükseğine, bütün hizmetlere, öbür işçilerin aldıkları ücretten başka bir karşılık ödemedi. Genel olarak ödediği en yüksek görevli maaşı 6.000 frank idi. Böylece, temsil organlarına gönderilen delegelerin sınırlı yetkileri dışında, mevki ve ikbal avcılığına karşı etkin bir engel konmuş oluyordu.

Şimdiye değinki biçimi ile devlet gücünün bu parçalanması ve gerçekten demokratik yeni bir iktidar ile değıştirilmesi, [sayfa 225] *İç Savaş*'ın üçüncü bölümünde ayrıntılı bir biçimde betimlenmiştir. Ama, bu konunun bazı yönleri üzerinde burada kısaca durmak zorunlu idi, çünkü, özellikle Almanya'da, devlet boşınanı, felsefeden, burjuvazinin ve hatta birçok işçinin ortak bilincine geçmiş bulunuyor. Filozofların kafasında devlet, "Fikir'in gerçekleşmesi" ya da Tanrının dünya üzerindeki felsefi dile çevrilmiş saltanatı, sonsuz doğruluk ve adaletin gerçekleştiği ya da gerçekleşeceği alandır. Devlete ve devlete ilişkin her şeye karşı duyulan, ve beşikten beri,

tüm toplumun bütün işleri ve bütün ortak çıkarlarının, şimdiye değin olduğundan, yani devlet ve onun gereğince yerleşmiş otoriteleri tarafından çekilip çevrildiklerinden başka türlü çekilip çevrilemeyeceklerini düşünmeye alışıldığı ölçüde kolay yerleşen o boşınana dayalı saygı da işte buradan gelir. Ve soydan geçme krallığa karşı duyulan güvenden kurtulup da, demokratik cumhuriyet için güven beslemeye başlandığı zaman, son derece gözüpek bir adım atılmış olduğu sanılır. Ama, gerçeklikte, devlet bir sınıfın bir başkası tarafından ezilmesi için bir makineden başka bir şey değildir, ve bu, krallıkta ne kadar böyle ise, demokratik cumhuriyette de o kadar böyledir; bu konuda söylenebilecek en hafif şey, devletin, muzaffer proletaryanın sınıf egemenliği için mücadeleye kalıt olarak aldığı, ve tıpkı Komün gibi, en zararlı yönlerini hemen budamaktan kendini alamayacağı bir kötülük olduğudur; yeni ve özgür toplumsal koşullar içinde yetişmiş bir kuşak, bütün bu devlet hurdasını başından savaçak bir duruma gelinceye değin.

Sosyal-demokrat hamkafa (*philistin*),¹²⁸ son zamanlarda proletarya diktatörlüğü sözünün söylendiğini duymakla yararlı bir teröre kapılmıştır. Eh peki, baylar, bu diktatörlüğün neye benzediğini bilmek ister misiniz? Paris Komününe bakınız, Paris Komünü, proletarya diktatörlüğü idi. [sayfa 226]

Londra, Paris Komününün 20. yıldönümü için,
18 Mart 1891.

F. ENGELS

Neue Zeit, Bd. 2, n° 28,
1890-1891 içinde, ve Marks'ın
Der Bürgerkrieg in Frankreich, Berlin 1891,
yapıtı içinde yayımlanmıştır

ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİ GENEL KONSEYİNİN
FRANSIZ-ALMAN SAVAŞI
ÜZERİNE BİRİNCİ ÇAĞRISI¹²⁹

AVRUPA VE BİRLEŞİK DEVLETLER'DEKİ ULUSLARARASI
İŞÇİ BİRLİĞİ ÜYELERİNE

Uluslararası İşçi Birliğinin kuruluş çağrısında, Kasım 1864'te, şöyle diyorduk:

“Çalışan sınıfların kurtuluşu, bunların kardeşçe uyum içinde bulunmalarını gerektiriyorsa, ulusal önyargıları harekete geçiren ve halkların kanlarını ve varlıklarını korsanca savaşlarda çarçur eden, canice amaçlar güden bir dış politika altında bu büyük görevi nasıl yerine getireceklerdir?”

Enternasyonalin benimsediği dış siyaseti de şu terimlerle tanımlıyorduk:

“Uluslararası ilişkilere egemen olan kurallar kadar, tek tek kişiler arasındaki ilişkilere de egemen olması gereken basit ahlak ve adalet yasalarını savunma.”

İktidarını Fransa'daki sınıflar mücadelesini sömürerek kapmış ve onu dışardaki süreli savaşlar aracıyla sürdürmüş bulunan Louis Bonaparte'ın, daha baştan beri Enternasyonale tehlikeli bir düşman olarak davranmasında şaşılacak hiç bir şey yok. Plebisit'in¹³⁰ öngününde, Enternasyonalin kendisine karşı bir öldürme komplosuna kanşan gizli bir demek olduğu yolundaki, dörtbaşı bayındır saçmalığı kısa zamanda kendi öz yargıçları tarafından ortaya çıkarılmış bulunan bahane ile, Uluslararası İşçi Birliği yönetim komitelerinin Paris, Lyon, Rouen, Marsilya, Brest, vb., tüm Fransa'daki üyelerine karşı bir baskın düzenledi. Enternasyonalin Fransız kesimlerinin gerçek suçu ne idi? Onlar plebisiti oylamanın, içte despotizm ve dışta da savaş için oy verme demek olduğunu söylemişlerdi. Eğer Fransa'nın bütün büyük kentlerinde, bütün sanayi merkezlerinde, işçi sınıfı, plebisiti yoksamak için tek bir adam gibi

ayağa kalkmışsa, bu gerçekten onların başarısı olmuştur. Ne yazık ki, kırsal bölgelerin hantal bilisizliği dengede ağır bastı. Borsalar, hükümetler, egemen sınıflar ve Avrupa basını, plebisiti Fransız imparatorunun [sayfa 227] Fransız işçi sınıfı üzerindeki büyük bir zaferi olarak kutladılar; gerçeklikte bu bir bireyin değil, ama koca ulusların öldürülme işareti oldu.

1870 Temmuz savaş komplosu,¹³¹ 1851 Aralık hükümet darbesinin¹²² düzeltilmiş bir baskısından başka bir şey değildir. İlk bakışta, iş öylesine saçma göründü ki, Fransa onu gerçekten ciddiye almak istemiyordu. O daha çok, bakanların savaş üzerindeki sözlerini basit bir borsa spekülasyonu manevrası olarak eleştiren milletvekiline* inanıyordu. Savaş, 15 Temmuzda, yasama topluluğuna ensonu resmen buyurulduğu zaman, tüm muhalefet geçici savaş ödeneklerine karşı oy verdi; hatta Thiers bile savaşı “iğrenç” olarak kınadı; Paris’in tüm bağımsız gazeteleri savaşa karşı çıktılar, ve, şaşılacak şey, taşra basını hemen hemen oybirliği ile onlara katıldı.

Bununla birlikte, Enternasyonalin Parisli üyeleri yeniden işe koyulmuşlardı. 12 Temmuz günlü Réveil’de¹³², aşağıdaki parçalan aldığımız “Bütün Ulusların İşçilerine” başlıklı bildirelerini yayınladılar:

“Bir kez daha” diyorlardı, “Avrupa dengesi ve ulusal onur bahanesi ile, siyasal niyetler dünya barışını tehdit ediyor. Fransız, Alman, İspanyol işçileri, seslerimiz savaşa karşı bir kınama çılgılığı içinde birleşsin! ... Bir üstünlük ya da hanedan sorunu için savaş, işçilerin gözünde, canice bir saçmalaktan başka bir şey olamaz. Kendilerini kan vergisinden bağımsız tutan ya da halkların başına gelen felaketlerde yeni bir spekülasyon kaynağı bulan kimselerin savaş çılgınlıklarını, barış, iş ve özgürlük isteyen bizler protesto ederiz! ... Almanya’daki kardeşler! Bölünmemiz, Ren’in her iki kıyısında da, despotizmin dörtbaşı bayındır bir zaferinden başka bir şey getirmez. Bütün ülkelerin işçileri! Ortak çabalarımızın sonucu ne olursa olsun, biz, Uluslararası İşçi Birliğinin ülke sınırları tanımaz üyeleri, biz size, bozulmaz bir dayanışma güvencesi olarak, Fransa işçilerinin iyi dilek ve selamlarını gönderiyoruz!”

Paris kesiminin bu bildirgesi, birçok benzer Fransız çağrılar ile izlendi. Biz burada bu çağrılardan sadece 22 Temmuz [sayfa 228]

* Jules Favre. -Ed.

günkü *Marseillaise*'de¹³³ yayımlanmış bulunan Neuillysur-Seine bildirisinden bir parça alabiliyoruz:

“Savaş âdil midir? Savaş ulusal mıdır? Hayır! Savaş, bir hanedan savaşıdır. İnsanlık, demokrasi ve Fransa'nın gerçek çıkarları adına, Enternasyonalin savaşa karşı protestosuna tamamen ve var gücümüzle katılıyoruz!”

Bu protestolar, çok geçmeden belirtici (karakteristik) bir olayın da gösterdiği gibi, Fransa işçilerinin gerçek duygularını dile getiriyorlardı. İlkın Louis Bonaparte'ın başkanlığı altında örgütlenmiş bulunan On Aralık Çetesi,¹³⁴ savaş ateşi çırpınmalarını göstermek üzere, “iş gömlekleri” giydirilerek Paris sokaklarına salverildiği zaman, dış mahallelerin gerçek işçileri barıştan yana öylesine ezici gösterilerle yanıt verdiler ki, polis müdürü Piétri, sadık Paris halkının uzun zaman bastırılmış yurtseverliği ile savaş için taşkın coşkusunu yeterince gösterdiğini öne sürerek, bütün bu sokak siyasetine hemen son vermenin iyi olacağını düşündü.

Louis Bonaparte'ın Prusya'ya karşı savaşının gidişi ne olursa olsun, İkinci İmparatorluğun ölüm çanı, Paris'te daha şimdiden çalmış bulunuyor. İmparatorluk, başlamış olduğu gibi, bir parodi ile bitecektir. Ama Louis Bonaparte'a onsekiz yıl boyunca kandökücü *onarılmış imparatorluk* kaba-güldürüsünü oynama iznini verenlerin Avrupa hükümetleri ile egemen sınıfları olduğunu da unutmayalım.

Alman yanından savaş, bir savunma savaşıdır. Ama Almanya'yı kendini savunma zorunluluğu içine kim koydu? Louis Bonaparte'ın onunla savaşmasını kim sağladı? *Prusya!* Bu aynı Louis Bonaparte ile, içerde halk muhalefetini ezme ve Almanya'yı Hohenzollern hanedanına bağlamak için gizlice elbirliği eden, Bismarck' tır. Eğer Sadowa savaşı⁹⁹ kazanılacak yerde yitirilmiş olaydı, Fransız taburları Prusya'nın müttefikleri olarak Almanya'yı doldururlardı. Zaferinden sonra, Prusya, bir an için bile olsa, köleleştirilmiş bir Fransa karşısına özgür bir Almanya çıkarmayı düşündü mü? Tam tersine. Bir yandan kendi öz sisteminin tüm doğuştan güzelliklerini özenle korurken, onlara bir de İkinci İmparatorluğun tüm püf noktalarını, gerçek despotizmi ile düzmece demokratizmini, siyasal aldatmacaları ile mali dalaverelerini, tumturaklı lafazanlığı ile aşâğılık [sayfa 229] hokkabazlıklarını ekledi. O zamana değin Ren'in sadece bir kıyısında çiçek açan bonapartıcılık, şimdi öbür kıyısında da

benzerini buluyordu. Böylesine bir durumdan, savaştan başka ne çıkabilirdi?

Eğer Alman işçi sınıfı bugünkü savaşın sıkı sıkıya savunucu niteliğini yitirip, Fransız halkına karşı bir savaş biçiminde yozlaşmasına izin verirse, ister yengi ister yenilgi, her ikisi de bir yıkım olacaktır. Bağımsızlık savaşı denilen savaşlardan sonra Almanya üzerine çökmüş bulunan tüm acılar, yeni bir yoğunlukla yeniden canlanacaklardır.

Bununla birlikte, Enternasyonal ilkeleri, Alman işçi sınıfı içinde böylesine yürek karartıcı bir sonuçtan korkmamızı gerektirmeyecek kadar yayılmış ve kökleşmiştir. Fransız işçilerin sesleri Almanya'da bir yankı bulmuştur. Brunswick'te, 16 Temmuzda yapılmış bir işçi yığın mitingi, Paris bildirgesi ile tam bir birlik içinde bulunduğunu açıklamış, Fransa'ya karşı her türlü ulusal uyuşmazlık fikrini yadsımış, ve şu sözcüklerle biten kararları oylamıştır:

“Biz bütün savaşların, ama her şeyin üstünde hanedan savaşlarının düşmanıyız. ... Derin bir sıkıntı ve derin bir acı ile, bir savunma savaşına kaçınılmaz bir kötülük olarak katlanma zorunda kaldık; ama biz aynı zamanda, tüm Alman işçi sınıfını, savaş ya da barışa karar verme yetkisini halkların kendileri için isteyerek, ve böylece onları kendi öz yazgılarının efendileri durumuna getirerek, bu engin toplumsal mutsuzluğun geri dönmesini olanaksız kılmak, için çalışmaya çağırıyoruz.”

Chemnitz'de, 50.000 Saksonya işçisini temsil eden bir delegeler mitingi, şu kararı oybirliği ile kabul etti:

“Alman demokrasisi, ve özellikle sosyal-demokrat parti işçileri adına, bu savaşın salt hanedan savaşı olduğunu ilân ederiz... Fransa işçilerinin bize uzattıkları kardeşçe eli sıkılamakla mutluyuz. Uluslararası İşçi Birliğinin *Bütün ülkelerin proleterleri, birleşiniz!* sloganına saygılı, *bütün ülkelerin işçilerinin dostlarımız ve bütün ülkelerin despotlarının da düşmanlarımız* olduklarını hiç bir zaman unutmayacağız!”

Enternasyonalin Berlin kesimi de Paris bildirgesini yanıtlamıştır: [sayfa 230]

“Protestonuza büyük bir ciddilikle katlıyoruz... Ne borazan sesinin, ne top gürlemesinin, ne yengi ne de yenilginin, bizi bütün ülkeler işçilerinin birliği için ortak çalışmadan döndüremeyeceklerine, büyük bir ciddilikle söz veriyoruz.”

Dileriz ki öyle olsun!

Bu intihar savaşının arka planında, Rusya'nın korkunç yüzü fırsat kollamaktadır. Güncel savaş işaretinin, tam da Rus hükümetinin kendi stratejik demiryollarını bitirip, birliklerini Prut yönünde toplamış bulunduğu bir anda verilmesi, kötü bir işarettir. Almanların bonapartçı saldırısına karşı bir savunma savaşında haklı olarak kazandıkları sevgi ne kadar büyük olursa olsun, eğer Alman hükümetinin Kazağa başvurmasına ya da Kazak yardımı kabul etmesine izin verilerse, bu sevgiyi hemen yitireceklerdir. Almanya'nın, Napoléon I'e karşı verdiği savunma savaşından sonra, onlarca yıl boyunca çarın ayaklarına kapanıp kaldığını unutmazınlar.

İngiliz işçi sınıfı, Fransa ve Almanya emekçilerine kardeşçe bir el uzatıyor. İngiliz işçi sınıfı, kendini duyuran korkunç savaş nasıl bir gidiş alırsa alsın, bütün ülkeler işçilerinin müttefikliğine, sonunda savaşı yokedeceğine derinden derine inanıyor. Resmi Fransa ile resmi Almanya kendilerini bir kardeş öldürme savaşının içine atarlarken, Fransa ve Almanya işçileri birbirlerine barış ve dostluk mesajları gönderiyorlar. Geçmiş tarihte eşi görülmeyen bu benzersiz olgu, yolu, daha aydınlık bir geleceğe açıyor. Bu olgu, iktisadi sefaleti ve siyasal taşkınlığı ile birlikte eski topluma karşıt olarak, her ulus içinde aynı ilke: *Emek* ilkesi egemen olacağı için, uluslararası kurulumun *Barış* olacağı yeni bir toplumun doğmakta olduğunu da tanıtıyor! Bu yeni toplumun öncüsü ise, Uluslararası İşçiler Birliğidir.

[sayfa 231]

256, High Holborn, Londra, Western Central,
23 Temmuz 1870

Marks tarafından 19-23 Temmuz
1870'te yazılmıştır
Temmuz 1870'te broşür biçiminde
İngilizce olarak, ve Ağustos- Eylül 1870'te de
Almanca, Fransızca ve Rusça
dillerinde bildiriler halinde
ve ayrıca basında yayımlanmıştır

ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİ GENEL KONSEYİNİN
FRANSIZ-ALMAN SAVAŞI ÜZERİNE
İKİNCİ ÇAĞRISI ¹²⁹

AVRUPA VE BİRLEŞİK DEVLETLER'DEKİ
ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİ ÜYELERİNE

23 Temmuz günlü birinci çağrımızda şöyle diyorduk:

“İkinci İmparatorluğun ölüm çanı, Paris’te daha şimdiden çalmış bulunuyor. İmparatorluk, başlamış olduğu gibi, bir parodi ile bitecektir. Ama Louis Bonaparte’a onsekiz yıl boyunca kandökücü *onanılmış imparatorluk* kaba-güldürüsünü oynama iznini verenlerin Avrupa hükümetleri ile egemen sınıfları olduğunu da unutmayalım.”

Böylece, hatta savaş harekâtı gerçekten başlamadan önce bile, biz bonapartçı kuruntuyu geçmişe kanışmış bir şey olarak ele alıyorduk.

İkinci İmparatorluğun yaşayabilirliği üzerinde yanılmadığımız gibi, Alman savaşının “sıkı sıkıya savunucu niteliğini yitirip, Fransız halkına karşı bir savaş biçiminde yozlaşması”ndan korkmakta da haksız değildik. Savunma savaşı, gerçekte, Louis Bonaparte’ın teslim olması, Sedan teslim şartlaşması¹⁰¹ ve Paris’te cumhuriyet ilânı ile tamamlanmıştır. Ama bu oylardan çok önce, daha imparatorluk ordularının derin kokuşmuşluğu ortaya çıktığı sırada, Prusya askeri kamarillası fetih yolunu seçmiş bulunuyordu. Gerçi yolu üzerinde kötü bir engel vardı: *Kral Wilhelm’in savaşın başındaki bildirgeleri*. Kuzey Almanya Diyetindeki hükümdarlık söylevinde, kral, Fransız halkı ile değil, Fransızların imparatoru ile savaşacağını büyük bir ciddilik içinde açıklamıştı. 11 Ağustos günü Fransız halkı için yayınladığı bir bildirgede şöyle diyordu:

“İmparator Napoléon, Fransız halkı ile barış içinde yaşamak

isteyen ve her zaman istemekte olan Alman ulusuna karşı, karadan ve denizden saldırıya geçti: *bu saldırıyı püskürtmek için* Alman ordularının komutasını elime almış, ve *askeri zorunluluklardan ötürü Fransa sınırlarını aşma* [sayfa 232] *zorunda kalmış* bulunuyorum.”

Alman ordularının komutasını ancak “*saldırıyı püskürtmek için*” eline aldığı açıklayarak, savaşın “salt savunucu niteliği”ni olumlamakla yetinmiyor, sadece “askeri zorunluluklardan ötürü” Fransa sınırlarını aşma zorunda kalmış bulunduğunu da ekliyordu kral. Savunucu bir savaş, “askeri zorunluluklar” tarafından gerektirilen saldıncı harekâtı, elbette dışalayamaz.

Böylece, bu çok dindar kral, Fransa ve dünya önünde sıkı sıkıya savunucu bir savaş yapacağına söz vermiş bulunuyordu. Onu bu cafcaflı sözden nasıl kurtarmalıydı? Sahneye koyucular, onu Alman ulusunun kesin buyruğuna istemeye istemeye boyun eğen bir kral olarak göstermeliydiler. Profesörleri, kapitalistleri, belediye meclisi üyeleri, ve yazar-çizerleri ile birlikte, Almanya liberal burjuvazisine hemen yönergeyi verdiler. Siyasal özgürlük için mücadelelerinde, 1846’dan 1870’e değin, görülmemiş bir kararsızlık, yeteneksizlik ve ödleklilik örneği göstermiş bulunan bu burjuvazi, Avrupa sahnesinde Alman yurtseverliğinin, kükreyen aslanı görünüşü altında çıkmaktan elbette büyük bir sevinç duydu. Kendine siyasal bağımsızlık görünüşü verdi ve Prusya hükümetine... bilin bakalım neyi zorla kabul ettirmeye çalıştı? Gene bu hükümetin gizli planlarını! Bağıra çağıra Fransız Cumhuriyetinin parçalanmasını isteyerek, Louis Bonaparte’ın yanılmazlığına olan direngen ve yarıdindar inancından ötürü haksızlığını kabul etti. Biraz bu gözüpek yurtseverlerin ileri sürdüklerini dinleyelim!

Alsas-Loren halkının, kendini Almanya’nın kollarına atmak için yanıp tutuştuğunu ileri sürme cüretinde bulunmazlar; tam tersine, Fransız yurtseverliğinden ötürü cezalandırılmak için, kentten bağımsız bir kale tarafından korunan Strasbourg, kenti yakıp yıkan ve savunmasız kent halkının büyük bir bölümünü öldüren patlayıcı “Alman” obüsleri ile, altı gün boyunca kesin olarak nedensiz ve barbarca bir biçimde bombalandı! Gene de bu iller toprağının eski Alman İmparatorluğunun bir parçasını oluşturduğu bir zaman olmuştu.¹³⁵ Bu nedenle, görünüşe göre, toprak ve bu toprakta yetişmiş bulunan insanal varlıkların, zamanaşımına bağlı olmayan Alman milliyeti olarak zorulmasına [sayfa 233] çarptırılmaları gerekiyor. Eğer

Avrupa haritası bu antikacı kafasına göre yeniden çizilecekse, Brandebourg Seçici prensinin, Prusya'daki yurtlukları dolayısıyla, Polonya Cumhuriyetinin bağımlısı (Vassal) olduğunu aman unutmamalıyız.¹³⁶

Bununla birlikte, en kötü niyetli yurtseverler, Fransız saldırısına karşı "maddi bir güvence" olarak Almanca konuşan Alsas ve Loren'i isterler. Bu aşağılık kanıt birçok kendi halinde kişiyi şaşırtırdığından, üzerinde daha uzunca durma zorundayız.

Kuşku yok ki, Ren'in öbür kıyısının dış görünüşüne oranla, Alsas'ın genel dış görünüşü ve Bâle ile Germersheim arasında hemen hemen yanı yolda Strasbourg gibi büyük bir müstahkem mevkiin varlığı, Güney Almanya'ya karşı bir Fransız saldırısını çok kolaylaştırır, oysa Fransa'ya Güney Almanya'dan gelen bir saldırı karşısına özel güçlükler çıkartırlar. Üstelik, Almanca konuşan Alsas ve Loren'in ilhakının, bütün uzantısı boyunca Vosges dağları doruğunun ve onun kuzey geçitlerini koruyan kalelerin egemeni olacağı için, Güney Almanya'ya çok daha güçlü bir sınır vereceğinden de hiç bir kuşku yok. Eğer Metz de ilhak edilseydi, Fransa bir anda Almanya'ya karşı bellibaşlı iki harekât üssünden yoksun kalırdı; ama bu, onu Nancy ya da Verdun'de yeni üsler kurmaktan alıkoyamazdı. Almanya, Coblençe, Mayence, Germersheim, Rastadt ve Ulm gibi, Fransa'ya karşı her türlü, ve bu savaşta adamakıllı kullanılmış bulunan harekât üssüne sahip olduğu sürece, Strasbourg ile Metz'i, o kıyıda bulunan azbuçuk önemli topu topu bu iki kaleyi Fransa'ya hangi yüzle çok görebilir?

Üstelik, Strasbourg, Güney Almanya'yı, ancak o Kuzey Almanya'dan ayrı bir güç olduğu sürece tehdit eder. Güney Almanya, 1792'den 1795'e değin, bu yönden hiç bir zaman saldırıya uğramadı, çünkü Fransız Devrimine karşı Prusya onun ortağı idi; ama Prusya 1795'te ayrı bir barış yapar,¹³⁷ ve Güneyi kendi başına bırakır bırakmaz, Strasbourg'un üs olarak kullanılması ile, Güney Almanya'ya karşı saldırılar başladı ve 1809'a değin sürdü. Gerçekte, *birleşmiş* Almanya, bugünkü savaşta olduğu gibi, bütün askerlerini Sarrelouis ve Landau arasında toplayarak, ve Mayence-Metz hattı üzerinde ilerleyerek ya da savaşmayı kabul ederek, Strasbourg'u [sayfa 234] ve Alsas'taki herhangi bir Fransız ordusunu her zaman zararsız bir duruma getirebilir. Alman birliklerinin büyük bir bölümü orada beklediği sürece, Strasbourg'dan Almanya'ya doğru ilerleyen her Fransız ordusu geriden çevrilecek ve bağılantıların tehlikeye gir-

diğini görecektir. Eğer bugünkü kampanyanın tanıtladığı bir şey varsa, o da Almanya'dan Fransa'ya saldırmanın ne kadar kolay olduğudur.

Ama, iyi niyetle söylemek gerekirse, askeri düşünceleri, ulusların sınırlarının kendisine göre saptanmaları gereken ilke durumuna getirmek bir saçmalık ve bir çağdışılık değil midir? Eğer bu kurala uymak gerekseydi, Avusturya, Venedik ve Mincio hattı üzerinde, ve Fransa da, kuzey-doğudan gelecek bir saldırıya, Berlin'in güneybatıdan gelecek bir saldırıya olduğundan kesenkes daha açık bulunan Paris'i korumak için, Ren hattı üzerinde hâlâ hak sahibi olurdu. Eğer sınırların askeri çıkarlara göre saptanmaları gerekseydi, toprak isteklerinin sonu gelmezdi, çünkü her askeri hat zorunlu olarak kusurludur, ve biraz daha toprak ilhak edilerek düzeltilebilir; ve üstelik, bu hat hiç bir zaman kesin ve denksever bir biçimde saptanamaz, çünkü her zaman yenilene, yenen tarafından zorla kabul ettirilmişti, ve bunun sonucu daha o zamandan yeni savaşların tohumunu kendinde taşır.

Tüm tarihin verdiği ders budur. Bu ders bireyler için olduğu gibi, uluslar için de geçerlidir. Saldırı olanaklarını ellerinden almak için, onları tüm savunma araçlarından yoksun bırakmak gerekir. Onların sadece boğazına sarılmakla kalmamak, ama öldürmek gerekir. Eğer dünyada bir yenen, bir ulusun güçlerini kırmak için "maddi güvenceler" aldıysa, bu, Tilsit Antlaşması,¹³⁸ ve bu antlaşmayı Prusya'ya ve Almanya'nın geri kalan bölümüne uygulama biçimi ile, Napoléon I olmuşur. Gene de, birkaç yıl sonra, devsel gücü, Alman halkı karşısında çürük bir karnış gibi kındı. Napoléon I'in kendisinden koparmış bulunduğu "maddi güvenceler" karşısında, Prusya'nın, en çılgınca düşlerinde Fransa'ya dayatabileceği ya da dayatma cüretinde bulunacağı "maddi güvenceler" nedir ki? Ama sonuç bu kez gene de daha az yıkıcı olmayacaktır. Tarih, vereceği cezaları, Fransa'dan koparılmış bulunan kilometre karelerin sayısı ile değil, ama *fetih siyasetinin*, 19. yüzyılın ikinci yarısında, hortlatmaya cesaret [sayfa 235] ettiği suçun büyüklüğü ile ölçecektir.

Ama, diyorlar töton yurtseverliği sözcüleri,¹³⁹ Almanlar ile Fransızları karıştırmamak gerekir. *Bizim* istediğimiz şey, şan şeref değil, ama güvenliktir. Almanlar özsel olarak başıçıl bir halktır. Onların bilgece koruyuculuğu altında, fetih bile gelecek bir savaş nedeni olmaktan çıkarak, bir sonsuz barış güvencesi durumuna

dönüşür. Kuşkusuz, 18. yüzyıl devrimini süngü ile yıkma yüce amacıyla 1792 yılında Fransa'ya saldıranlar Almanlar değildir. İtalya'yı boyunduruk altında tutarak, Macaristan'ı ezerek, Polonya'yı parçalayarak ellerini lekelemiş olan Almanya mıdır? Bütün sağlam erkek nüfusu, her ikisi de tanrısal yetkilere sahip şeflere edilgin bir bağlılık içinde tutulan –biri iş başında bir sürekli ordu, ve öbürü de izinde bir sürekli ordu oluşturan– iki parçaya bölen Almanya'nın güncel askeri sistemi, böylesine bir askeri sistem, banış sürdürmek için “maddi bir güvence” ve üstüne üstlük uygarlığın son ereğidir kuşkusuz! Başka her yerde olduğu gibi Almanya'da da, günün güçlülerinin yağlıları, yalancı övgüler tütsüsü ile halkın kafasını zehirlemektedirler.

Metz ve Strasbourg'daki Fransız kalelerini görünce öfkelenmiş olduklarını ileri süren bu Alman yurtseverleri, Varşova, Modlin ve İvangorod' daki geniş Moskof tahkimat sisteminde hiç bir kötülük görmüyorlar. İmparatorluk saldırısının korkunçluğu karşısında öfkeden tir tir titrerken, çarlık vesayetinin alçaklığı karşısında gözlerini yumuyorlar.

Tıpkı 1865'te Louis Bonaparte ile Bismarck arasında sözler alınıp sözler verildiği gibi, 1870'te de Gorçakov ile Bismarck arasında sözler alınıp sözler verildi.¹⁴⁰ Tıpkı Louis Bonaparte'ın, Avusturya ile Prusya'nın karşılıklı yıpranmaları sonucu, 1866 savaşının kendisini Almanya'nın tek buyurucusu durumuna getireceğini söyleyerek böbürlendiği gibi, Aleksandr da, Almanya ile Fransa'nın karşılıklı yıpranması sonucu, 1870 savaşının kendisini Batı Avrupa'nın tek buyurucusu durumuna getireceğini söyleyerek böbürleniyordu. Tıpkı İkinci İmparatorluğun Kuzey Alman Konfederasyonunu¹⁰³ kendi varlığı ile bağdaşmaz saydığı gibi, otokratik Rusya da, Prusya yönetimi altındaki bir Alman İmparatorluğu yüzünden kendini tehlikede görse gerekir. Eski siyasal [sayfa 236] sistemin yasası budur. Bu sistemin alanı içinde, birinin kazancı, öbürünün yitiğidir. Çarın Avrupa üzerindeki ağır basan etkisi, kökünü Almanya üzerindeki geleneksel otoritesinden alır. Rusya'nın içinde volkanik toplumsal güçlerin, otokrasinin en derin temellerini güçten düşürmekle tehdit ettikleri bir sırada, çar, Rusya'nın dışında böyle bir saygınlık yitimine katlanabilir mi? Daha şimdiden Moskova gazeteleri, bonapartçı gazetelerin 1866 savaşından sonraki dilini kullanıyorlar. Töton yurtseverleri, Fransa'yı Rusya'nın kollarına atarak, Almanya'da banış ve

özgürlüğün* güvence altına alınacağına gerçekten inanıyorlar mı? Eğer silah üstünlüğü, başarı büyüklenmesi ve hanedan entrikaları, Almanya'yı Fransız topraklarının bir soygununa götürürlerse, o zaman onun için alınabilecek iki karar kalacaktır. Ya, bütün tehlikeyi göze alarak, Rus yayılmasının *dolaysız* aleti olacak,** ya da, kısa bir soluklanmadan sonra, kendini yeniden bir başka "savunucu" savaşa, o yeni icat "yerelleştirilmiş" savaşlardan birine değil, ama bir *ırklar savaşına*, birleşmiş Latin ve Slav ırklarına karşı bir savaş hazırlama zorunda kalacaktır.***

Alman işçi sınıfı, engelleyemeyeceği savaşı, Alman bağımsızlığı ve Almanya ile Avrupa'nın, İkinci İmparatorluğun ezici karabasanından kurtuluşu için bir savaş olarak, candan gönülden destekledi. Açlıktan yan-ölmüş ailelerini arkalarında bırakarak, kahraman orduların başlıca gücünü sağlamış olanlar, kırsal emekçilerle birleşmiş Alman işçileridir. Dışarda savaşlarla kınlan bu işçiler, ülkelerinde sefalet yüzünden bir kez daha kınılacaklardır.**** Sıraları gelince, şimdi ileri atılıyor ve "güvenceler" istiyorlar: engin özverilerinin boş yere yapılmadıkları güvencesi, özgürlüğü elde [sayfa 237] ettiklerinin güvencesi, bonapartçı ordular üzerinde kazanılan zaferin, 1815'te olduğu gibi, Alman halkının yenilgisi durumuna dönüşmeyeceğinin¹⁴¹ güvencesi; ve bu güvencelerin ilki olarak da, *Fransa için onurlu bir banş, ve Fransız Cumhuriyetinin tanınmasını* istiyorlar.

Alman Sosyal-Demokrat İşçi Partisi Merkez Komitesi, 5 Eylül günü, bu güvenceler üzerinde direngelenlikle duran bir bildirge yayınladı:

"Biz", diyor bildirge, "Alsas ve Loren'in ilhakını protesto ediyoruz. Ve biz Alman işçi sınıfı adına konuşmanın bilincine sahibiz. Fransa ve Almanya'nın ortak yaranna, banş ve özgürlük yaranna, Doğu barbarlığına karşı Batı uygarlığı adına, Alman işçileri Alsas ve

* 1870 Almanca baskıda, "banş ve özgürlük" sözcüklerinden önce, "bağımsızlık" sözcüğü de vardı. -Ed.

** 1870 Almanca baskıda şu eklemeye var: "ki bu da zaten Hohenzollernlerin geleneği içindedir". -Ed.

*** 1870 Almanca baskıda şu ek tümce de var: "Sağduyulannı yitirmiş bulunan burjuva yurtseverlerin, Almanya'ya 'garanti ettikleri' banş perspektifi işte budur." -Ed.

**** 1870 Almanca baskıda bu tümceyi şu tümceler izler: "Bununla birlikte bizim yurtsever yaygaracılarımız onlara teselli makamında sermayenin yurdu olmadığını ve ücreti de uluslararası yurtsevmez arz ve talep yasasının belirlediğini söyleyeceklerdir. Bu koşullarda, işçi sınıfının ken-di sözünü söyleme ve burjuva bayları kendi adına konuşurmama zamanı gelmemiş midir?" -Ed.

Loren'in ilhakını ses çıkarmadan hoşgörmeyeceklerdir... Biz, proletaryanın uluslararası ortak davası için, bütün ülkelerdeki işçi arkadaşlarımıza bağlı kalacağız!”

Ne yazık ki, hemen bir başarı kazanmalarına bel bağlayamayız. Fransız işçileri barış içinde saldırganı durduramamışlarken, Alman işçileri silah sıkırtısı ortasında yeneni durdurabilirler mi? Alman işçilerinin bildirgesi, Louis Bonaparte'in kamu hukuku suçlusu olarak Fransız Cumhuriyetine teslim edilmesini istiyor. Yöneticileri ise, tersine, Fransa'yı yıkmaya en uygun adam olarak onu Tuileries sarayına yeniden oturtmak için daha şimdiden ellerinden geleni yapıyorlar. Ne olursa olsun, tarih, Alman işçi sınıfının, Alman burjuvazisi kadar uysal bir maddeden yapılmadığını gösterecektir. Alman işçi sınıfı, görevini yerine getirecektir.

Onlar gibi, Fransa'da cumhuriyetin kurulmasını biz de selamlıyoruz; ama, temelsiz çıkmalarını dilediğimiz kaygılar da duymuyor değiliz. Bu cumhuriyet, tahtı devirmemiş, ama sadece onun boş bırakılan yerini almıştır.* Bir toplumsal fetih olarak değil, ama bir ulusal savunma önlemi olarak ilân edilmiştir. Kısmen ünlü orleanlılar,¹³¹ kısmen de, 1848 Haziran ayaklanmasının bazıları üzerinde silinmez bir yüzkarası bıraktığı burjuva cumhuriyetçilerden bileşik bir geçici hükümetin ellerindedir. Bu hükümet üyeleri arasındaki işbölümü hiç de iyiye yorumlanacak gibi değil. Orleanlılar ordu [sayfa 238] ve polislin güçlü konumlarını ele geçirmişler, oysa cumhuriyetçi bilinenlere gevezelikten başka bir şey yapılmayan bakanlıklar düşmüştür. İlk davranışlarından bazıları, onlara imparatorluktan kalıt olarak sadece yıkıntılardan değil, ama işçi sınıfı korkusunun da kaldığını yeterince açık bir biçimde gösteriyor. Eğer cumhuriyet adına şimdi aşırı sözlerle olanaksız şeyler vaadediliyorsa, bu, sakın sonunda “olanaklı” bir hükümet istemek için olmasın? Hükümette görev alan bazı burjuvalar gözünde, cumhuriyet sakın orleanlı bir onarıma geçiş hizmeti görececek bir şey olmasın?

Öyleyse Fransız işçi sınıfı, son derece güç koşullar içine konmuş bulunuyor. Yeni hükümeti her yıkma girişimi, düşman hemen hemen Paris kapılarına dayandığı bir sırada, umutsuz bir çılgınlık olacaktır. Fransız işçileri yurttaşlık görevlerini yerine

* 1870 Almanca baskıda, bu tümcenin sonu: “ama sadece onun Alman süngüleri sayesinde boş bırakılan yerini almıştır” biçimindedir. -Ed.

getirmelidirler;* ama aynı zamanda da, Fransız köylülerinin kendilerini Birinci İmparatorluğun ulusal anıları ile aldatıkları gibi, 1792'nin ulusal anıları tarafından sürüklenmemelidirler. Onların görevi geçmişini yeniden başlatmak değil, ama geleceği kurmaktır. Kendi öz sınıf örgütlerini kurmaya yöntemli bir biçimde girişmek için, cumhuriyetçi özgürlükten serinkanlılıkla ve korkusuzca yararlanmalıdır. Fransa'nın canlanması ve ortaklaşa görevimiz olan emeğin kurtuluşu için, bu onları yeni bir güç ile, büyük bir güç ile donatacaktır. Cumhuriyetin geleceği onların yılmazlık ve bilgeliğine bağlıdır.

İngiliz işçileri, kendi hükümetlerinin Fransız Cumhuriyetini tanımakta gösterdiği isteksizliği yenmek için gerekli önlemleri, dıştan gelen kurtarıcı bir baskı aracıyla, daha şimdiden almış buluyorlar.¹⁴² Britanya hükümetinin güncel savsaklamasının ereği, büyük bir olasılıkla, Jakobenlere karşı 1792 savaşının, ve hükümet darbesini onaylamakta vaktiyle gösterdiği uygunsuz ivediliğin günahlarını bağışlatmaktır.¹⁴³ İngiliz işçileri, kendi hükümetlerinden, İngiliz basınının bir bölümünün çılgık çılgına isteme küstahlığını gösterdiği Fransa'nın parçalanmasına bütün gücü ile karşı çıkmasını da istiyorlar.** Yirmi yıl boyunca Louis Bonaparte'ı [sayfa 239] Avrupa'nın koruyucusu olarak göklere çıkarmış, ve Amerikalı köle sahiplerinin ayaklanmasını çilginca yüreklendirmiş olan da işte bu basındır.¹⁴⁴ O zaman olduğu gibi şimdi de, bu basın köle sahipleri için çalışıyor.

Uluslararası İşçi Birliğinin bütün ülkelerdeki kesimleri, işçi sınıfını eyleme çağırınsın... Eğer işçiler görevlerini unuttur, eğer hareketsiz kalırlarsa, bugünkü korkunç savaş daha da korkunç uluslararası çatışmaların hazırlayıcısından başka bir şey olmayacak ve her ulusta kılıç, toprak ve sermaye beylerinin işçiler üzerindeki yenilenmiş bir zaferine yolaçacaktır. [sayfa 240]

Vive la République!^{110*} ***

256, High Holborn, Londra, Western Central,
9 Eylül 1870

* 1870 Almanca baskıda, "yurttaşlık görevlerini" sözcükleri, "yapmaktan geri kalmayacakları yurttaşlık görevlerini" biçimindedir. -Ed.

** 1870 Almanca baskıda, tümcenin İngiliz basını ile ilgili parçası şöyle: "... İngiliz basınının bir bölümünün o Alman yurtseverlerinden daha az gürültü ile istemediği..." -Ed.

*** Yaşasın Cumhuriyet! -Ed.

Marks tarafından 6-9 Eylül
1870'te yazılmıştır

11, 12, 13 Eylül 1870'te
İngiliz dilinde broşür biçiminde,
ve Eylül-Aralık 1870'te
Almanca broşür biçiminde
ve devirli basında
Almanca ve Fransızca olarak
yayımlanmıştır.

FRANSA'DA İÇ SAVAŞ
ULUSLARARASI İŞÇİ BİRLİĞİ GENEL KONSEYİNİN ÇAĞRISI¹⁴

AVRUPA VE BİRLEŞİK DEVLETLER'DEKİ
TÜM BİRLİK ÜYELERİNE

I

4 Eylül 1870 günü, Paris işçileri, hemen hemen bir anda Fransa'nın bir ucundan öbür ucuna, bir tek uyumsuz ses çıkmaksızın alkışlanan cumhuriyeti ilân ettikleri zaman, devlet adamı olarak Thiers ve general olarak Trochu ile birlikte, mevki peşinde koşan bir entrikacı avukatlar topluluğu, Belediye Dairesini (*Hotel de ville*) ellerine geçirdi. Bu adamlar, o sırada bütün tarihsel bunalım dönemlerinde Fransa'yı temsil bakımından Paris'e düşen göreve öylesine bağnaz bir inançla dolu idiler ki, Fransa hükümetinden düzenle kaptıkları görev sanlarını haklı göstermek için, günü geçmiş Paris temsilcisi vekâletlerinin kopyasını çıkarmayı yeterli gördüler. Son savaş üzerindeki ikinci çağımızda, bu adamların başa geçişlerinden beş gün sonra, onların kim olduklarını size söylüyorduk. Bununla

birlikte, işçi sınıfının gerçek ^[sayfa 241] temsilcileri henüz bonapartçı zindanlarda oldukları ve Prusyalılar da kent üzerine yürümekte buldukları için, hazırlıksız yakalanan Paris, salt ulusal savunma ereklere bakımından kullanılması kesin koşuluna bağlı olarak, bu iktidar alınına gözyumdu. Oysa, Paris işçi sınıfını, silahlandırma- dan, onu gerçek bir güç olarak örgütleyip saflarını savaşın ta kendisi ile yetiştirmeden, Paris nasıl savunulabilirdi? Ama silahlandırılmış Paris demek, silahlı devrim demektir. Paris'in Prusyalı saldırgan üzerindeki bir zaferi, Fransız işçisinin Fransız kapitalisti ve onun devlet asalakları üzerindeki bir zaferi olurdu. Ulusal görev ile sınıf çıkarı arasındaki bu çatışmada, ulusal savunma hükümeti bir an bile duraksamadı: bir ulusal ihanet hükümeti durumuna dönüştü.

Aldığı ilk önlem, cumhuriyetin bir kral ile trampa edilmesi karşılığında, aracılık dilemek üzere, Thiers'yi tüm Avrupa saraylarını dolaşmaya göndermek oldu. Kuşatmanın başlamasından dört ay sonra, teslim sözcüğünü ilk kez olarak söylemek için uygun zamanın geldiğine inandıklarında, Trochu, Jules Favre ve meslektaşlarından birkaçının da huzurunda, toplanmış bulunan Paris belediye başkanlarına şöyle bir söylev çekti:

“Daha 4 Eylül akşamı meslektaşlarının bana yönelttikleri ilk soru şu oldu: Paris, herhangi bir başarı şansı ile, bir kuşatmaya dayanabilir ve Prusya ordusuna direnebilir mi? Olumsuz yanıtlamada duraksamadım. Beni dinleyen meslektaşlarımdan bazıları, doğru söylediğime ve kanımı değiştirmedime tanıklık edebilirler. Onlara, bu aynı terimlerle, işlerin güncel durumunda, Prusya ordusuna karşı bir kuşatmaya dayanmaya kalkışmanın bir çılgınlık olacağını söyledim. Kuşkusuz, diye ekledim, bu kahramanca bir çılgınlık olurdu, ama işte hepsi o kadar... Olaylar (onun kendisinin yönettiği olaylar) öngörülerimi yalanlamadı.”

Trochu'nun bu gönül alıcı küçük söylevi, sonradan orada bulunan belediye başkanlarından biri olan Bay Corbon tarafından yayımlandı.

Böylece, daha cumhuriyetin ilân edildiği akşam Trochu'nun planı, meslektaşlarının bildiği gibi, Paris'in teslimi idi. Eğer ulusal savunma, Thiers, Favre ve hempalarının kişisel hükümetleri için bir bahaneden daha çok bir şey olmuş ^[sayfa 242] olaydı, 4 Eylül türedileri, 5 Eylülde hükümetten elçeker, Paris halkını Trochu “plan”ından haberdar ederlerdi; onu ya hemen teslim olması, ya da kendi

yazgısını kendi eline alması için zorlardı. Ama bunun yerine, alçak sahtekârlar Parislilerin kahramanca çılgınlığını iyileştirmeyi kararlaştırdılar: bir açlık rejiminden geçirilecek, kafaları şişirilecek ve bu arada gürlütlü gösterilerle aldatılacaklardı: Trochu, “Paris valisi, hiç bir zaman teslim olmayacak”; Jules Favre, dışişleri bakanı, “topraklarımızdan bir santim, kalelerimizden tek taş” vermeyecek! Gambetta’ya yazdığı bir mektupta, bu aynı Jules Favre, kendilerini kendisine karşı “savundukları” şeyin Prusya askerleri değil, ama Paris işçileri olduğunu itiraf eder. Tüm kuşatma süresince, Trochu’nün Paris ordusunun komutasını bilgece kendilerine verdiği bonapartçı haydutlar, kendi aralarındaki yazışmalarında, bu savunma güldürüsü üzerine karşılıklı gırgır geçtiler. (Örneğin, Paris Savunma Ordusu topçu başkomutanı ve Légion d’honneur büyük-haç nişanına sahip Alphonse Simon Guiod’nun, topçu tümgenerali Suzane ile, Komün *Journal Officiel*¹⁴⁵ tarafından yayımlanmış bulunan yazışmasına bakınız.) Sahtekârlık maskesi ensonu 28 Ocak 1871 günü düşürüldü.¹⁴⁶ Sonuna kadar alçalmakta gerçek bir kahramanlık gösteren ulusal savunma hükümeti, Paris’in tesliminde, Louis Bonaparte’ın bile Sedan’da¹⁰¹ tiksinti içinde kabule yanaşmadığı kadar aşağılık bir rolde, Bismarck’ın ruhsatı ile Fransa hükümeti olarak görüldü. 18 Mart olaylarından sonra, Versailles’a çılgın kaçışlarında, *capitulards*¹⁴⁷ ihanetlerinin yazılı kanıtlarını Paris’in ellerinde bıraktılar, ve, bu kanıtları yoketmek için, Komünün illere çağrısında dediği gibi, “bu adamlar Paris’i bir kan denizi içinde bir yığıntılar yığını durumuna getirmekte duraksamazlardı”.

Ama bu ereğe erişme bakımından böylesine bir istekle saldırarak için, savunma hükümeti yönetici üyelerinden bazılarının ayrıca kendilerine özgü nedenleri de vardı.

Bırakışmanın imzalanmasından az sonra, şimdi Jules Favre’in verdiği kesin buyruk üzerine kurşuna dizilmiş bulunan, Ulusal Meclisteki Paris temsilcilerinden biri olan Bay Millièrre, Cezayir’de oturan bir ayyaşın karısı ile nikâhsız yaşayan Jules Favre’in, birçok yılları kapsayan en gözüpek [sayfa 243] sahte belgelerin hazırlanması sayesinde, nikâhsız karısından olan çocukları adına, onu zengin bir adam durumuna getiren önemli bir miras elde etmeyi başardığını ve, yasal mirasçılar tarafından açılan bir davada, ancak bonapartçı yargı kurullarının suç ortaklığı sayesinde bir skandaldan kurtulabildiğini tanımlayan bir gerçek hukuksal belgeler dizisi yayımlıyordu.

Bu kuruluk dolu hukuksal belgelerden, büyük bir söz sanatı yardımı ile de kurtulamayacağından, o zaman Paris halkını, aileye, dine, düzen ve mülkiyete karşı başkaldırma içinde bulunan bir kürek kaçkınları çetesi olarak öfkeli bir biçimde suçlamak için iç savaşın patlamasını sessiz sedasız bekleyen Jules Favre, yaşamında ilk kez olarak, dilini tuttu. Bu aynı düzmece, 4 Eylül'den sonra, iktidara daha yeni geçmişti ki, *Etendard*¹⁴⁸ kepezeliği içinde imparatorluk döneminde bile düzmececilikten içeri atılmış bulunan Pic ve TAILLEFER'i, duygudaşlık sonucu özgür bırakıyordu. Bu adamlardan biri, TAILLEFER, Komün döneminde Paris'e dönmeye cüret ettiği için, hemen içeri atıldı; ve bunun üzerine, Jules Favre, Ulusal Meclis kürsüsünden, Paris'in tüm kendi ipten kazıktan kurtulmuşlarını özgürlüğe kavuşturduğunu haykırmaya koyuldu.

İmparatorluk içişleri bakanı olmak için boş yere çalışıp çabaladıktan sonra, kendi kendini cumhuriyetin içişleri bakanı atayan Ernest PICARD, ulusal savunma hükümetinin bu Falstaff'ı,* Paris borsasından dolandırıcı olarak kovulmuş (13 Temmuz 1867 tarihli polis müdürlüğü raporuna bakınız), ve 5, rue Palestro adresindeki *Société générale*¹⁴⁹ şubelerinden birinin müdürü olduğu sırada, 300.000 franklık bir hırsızlık yaptığı, kendi itirafı üzerine ortaya çıkmış bulunan (11 Aralık 1868 tarihli polis müdürlüğü raporuna bakınız) Arthur PICARD adlı birinin kardeşidir. Bu Arthur PICARD, Ernest PICARD tarafından, kendi *Electeur libre*¹⁵⁰ gazetesinin müdürü yapıldı. Borsa simsarlarının çoğu, bakanın gazetesinin resmi yalanları ile şaşırtilirken, Arthur, Fransız ordularının yıkımından çıkar sağlamak üzere içişleri ile borsa arasında mekik dokuyordu. Bu iki saygıdeğer kardeşin tüm mali yazışmaları Komünün eline geçti. [sayfa 244]

4 Eylül'den önce meteliksiz bir avukat olan Jules FERRY, kuşatma sırasında Paris belediye başkanı olarak dolandırıcılık yolu ile kıtlıktan bir servet çıkarmayı başardı. Kötü yönetiminin hesabını vereceği gün, aynı zamanda mahkûm edildiği gün de olacaktır.

Öyleyse bu adamlar, *tickets-of-leave*'lerini* ancak Paris'in

* Almanca baskıda: Karl Vogt, İngilizce baskıda: Joe Miller. -Ed.

* Cezalarının büyük bir bölümünü çekmiş olduklarından, mahkûmlara İngiltere'de bazan verilen ve onlara özgür olarak, ama polis gözetimi altında yaşama hakkı kazandıran oturma iznini belirleyen deyim. Bu oturma izinleri *tickets-of-leave* (koşullu sallanılma belgeleri) adını taşır; ve bunlardan yararlananlara da *tickets-of-leave men* (içerden salıverilmişler) denir. [1871 Almanca baskıya Engels'in notu.]

yıkıntıları içinde bulabilirlerdi, Bismarck'a gerekli olan adamların ta kendileri idiler. Birkaç düzenbazlık, ve o güne değin hükümetin gizli danışmanı olan Thiers, bakan olarak kendi *tickets-of-leave men*'leri ile birlikte, hop hükümetin başında göründü.

Thiers, bu biçimsiz bücür, yarım yüzyıla yakın bir süreden beri Fransız burjuvazisini büyüledi, çünkü Fransız burjuvazisinin kendi öz sınıf bozulmuşluğunun en gelişmiş entelektüel dışavurumudur o. Devlet adamı olmadan önce, tarihçi olarak, yalandaki ustalığının kanıtını vermiş bulunuyordu. Onun devlet yaşamının günlük olgular defteri, Fransa'nın mutsuzluklarının tarihidir. 1830' dan önce cumhuriyetçilerin müttefiği olmasına karşın, koruyucusu Laffitte'e ihanet ederek, Louis-Philippe döneminde ustaca hükümete sokulur. Din adamlarına karşı, Saint-Germain-l'Auxerrois kilisesi ile başpiskoposluğun yağma edildikleri karışıklıkları kışkırtarak, ve düşes de Berry'nin, önce espion-bakanı, sonra da ebe-gardiyanı olarak, kralın gözüne girer.¹⁵¹ Cumhuriyetçilerin Transnonain sokağındaki öldürülmeleri ve ondan sonra da basın ve dernek kurma hakkına karşı iğrenç eylül yasaları, onun yapıtı oldu.¹⁵² Mart 1840'ta hükümet başkanı olarak suyun üstüne yeniden çıktığı zaman, Paris istihkâmları planı ile Fransa'yı şaşırıtı.¹⁵³ Bu planı, Paris'in özgürlüğüne karşı kalleşçe bir plan olarak eleştiren cumhuriyetçileri, Milletvekilleri Meclisi kürsüsünde şöyle yanıtladı:

“Ne! İstihkâmların, özgürlüğü tehlikeye düşürebileceğini düşünmek, ha! Ve ilkin, hangisi olursa olsun, hükümetin bir gün başkenti bombalayarak kendini ayakta tutmaya [sayfa 245] girişebileceği varsayıldığı zaman, bir hükümete karaçalınmış olunur. ... Ama böyle bir hükümet, zaferinden sonra yüz kez daha güçsüz olacaktır.”

Kuşkusuz, bu kaleleri önceden Prusyalılara teslim etmiş bulunan bu hükümetten başka hiç bir hükümet, kendi kalelerinin ateşini Paris'e karşı çevirmeyi hiç bir zaman göze alamazdı.

Kral Bomba* 1848 Ocağında Palermo'yu bombaladığı zaman,¹⁵⁴ o sırada uzun süredir hükümet dışı bulunan Thiers, Milletvekilleri Meclisinde yeniden ortaya çıkarak şöyle demişti:

“Baylar, Palermo'da olup bitenleri biliyorsunuz; kırksekiz saat boyunca büyük bir kentin bombalandığını öğrenince hepiniz (parlamentar olarak konuşmak gerekirse) dehşetten titrediniz. Kim tara-

* Ferdinand II. -Ed.

findan? Savaş haklarını kullanan yabancı bir düşman tarafından mi? Hayır baylar, kendi öz hükümetiniz tarafından. Peki neden? Çünkü bu bahtsız kent kendi haklarını istiyordu. Evet, kendi haklarını istemiş olduğu için, Palermo kırksekiz saat bombalandı! Bundan ötürü Avrupa kamuoyuna başvurmama izin verin. Avrupa'nın belki de en büyük kürsüsünden, bu türlü davranışlara karşı tiksinti sözleri (gerçekten sadece sözler) yankılatmak, insanlığa bir hizmette bulunmaktır. ... Ülkesine hizmetlerde bulunmuş olan (Bay Thiers'nin hiç yapmadığı şey) naip Espartero, Barselona'yı, ayaklanmayı bastırmak için bombaladığını ileri sürdüğü zaman dünyanın her yanından bir öfke çığlığı yükselmişti."

Onsekiz ay sonra, Bay Thiers, Roma'nın bir Fransız ordusu tarafından bombalanmasının en yaman savunucuları arasında idi.¹⁵⁵ Gerçekte, kral Bomba'nın, bombalamasını kırksekiz saatle sınırlamaktan başka bir suçu olmasa gerek.

Şubat devriminden birkaç gün önce, Guizot'nun onu mahkûm etmiş bulunduğu iktidardan ve onun nimetlerinden uzaktaki uzun sürgünden ötürü öfkelenmiş bulunan ve havada yakın bir halk ayaklanmasının kokusunu alan Thiers, ona *Mirabeau-mouche** takma adını kazandıran o sözde kahrmanca üslup ile, Milletvekilleri Meclisinde şöyle dedi: [sayfa 246]

"Ben sadece Fransa'da değil, ama Avrupa'da da devrim partisindenim. Dilerim ki devrim hükümeti ılımlıların ellerinde kalsın; ama eğer hükümet ateşli kimselerin, hatta radikallerin bile eline geçse, ben gene de davamı bırakmayacağım. Her zaman devrim partisinden olacağım."

Şubat devrimi geldi çattı. Devrim, küçük adamın düşlediği gibi, Guizot kabinesini bir Thiers kabinesi ile değiştirecek yerde, Louis-Philippe'i cumhuriyet ile değiştirdi. Halk zaferinin birinci günü, emekçilerin önemsememesinin kendisini onların nefretinden koruduğunu unutan Thiers, özene bezene saklandı. Gene de, dillere destan cesareti ile, haziran insan kırımları kamu alanını onun etkinlik türü için temizleyinceye değin, bu alandan kaçmakta devam etti. O zaman, "düzen partisi"nin¹⁵⁶ ve yönetici sınıfın tüm düşman fesat komitelerinin, halkı ezmek için birlikte, ve krallığı herbiri kendi gönlüne göre yeniden kurmak için de birbirlerine karşı komplolar

** Sinek-Mirabeau. -Ed.

düzenledikleri o anonim saltanat fasılası olan parlamenter cumhuriyetin yönetici beyni durumuna geldi. Bugün olduğu gibi o zaman da, Thiers, cumhuriyetçileri, cumhuriyetin güçlenmesine karşı tek engel olarak eleştiriyordu; bugün olduğu gibi o zaman da, cumhuriyet ile, cellâdın Don Carlos ile konuştuğu gibi konuşuyordu: “Seni öldüreceğim, ama senin kendi iyiliğin için.” O zaman olduğu gibi bugün de, zaferinin ertesi günü şöyle haykırabilecektir: “*L’Empire est fait!*”^{*} Zorunlu özgürlükler üzerindeki ikiyüzlü öğütlerine ve onu aldatmış ve parlamentarizm dışına fırlatıp atmış bulunan Louis Bonaparte’a karşı kişisel huncına karşın –ve parlamentarizmin yapay havası dışında, küçük adam, onun çok iyi bildiği gibi, pörsür ve hiçliğe döner–, Roma’nın Fransız birliklerince işgalinden, Alman birliğine karşı, bu birlik Prusya despotizmine aldatıcı bir görünüş hizmeti göreceği için değil, ama Almanya’nın bölünmüşlüğü üzerindeki Fransa’nın geleneksel hakkına bir saldırı olacağı için sert sövüp-saymaları ile kıskırttığı Prusya savaşına değin, İkinci İmparatorluğun bütün alçaklıklarına batmıştı. Cüce kollar ile, tarihsel çizme boyacısı olduğu Napoléon I’in kılıcını Avrupa’nın karşısında sallamasını sevdiğinden, dış [sayfa 247] siyaseti, 1840’taki Londra Antlaşmasından¹⁵⁷ 1871’deki Paris’in teslimine ve Paris’e karşı, Bismarck’ın yüksek izni ile Sedan ve Metz¹⁵⁸ tutsaklarını ileri sürdüğü bugünkü iç savaşa değin, her zaman Fransa’nın bütünsel alçalması ile taçlandı. Yeteneğinin bükülgenliğine ve izlediği erkeklerin değişkenliğine karşın, bu adam tüm yaşamı boyunca en geri kafalı göreneğe bağlı kalmıştı. Modern toplumdaki derin akımların ona her zaman sağlı kalacakları açıktır; ama hatta onun yüzeyindeki en gözle görülür değişiklikler bile, tüm diriliği dile sığınmış bulunan bir kafayı tiksindiriyorlardı. Bundan ötürü, günü geçmiş Fransız koruyuculuk sisteminden her sapmayı bir saygısızlık olarak göstermekten hiç yorulmadı. Louis-Philippe’in bakanı iken, demiryollarını çılgınca bir kuruntu olarak verdi; ve, daha sonra, Louis Bonaparte döneminde muhalefette iken, çürümüş Fransız ordu sistemini her düzeltme girişimini, kutsal şeylere karşı bir saygısızlık olarak kınadı. Uzun siyasal yaşamında, ne kadar önemsiz olursa olsun, kendini herhangi bir pratik yarar taşıyan bir tek önlemden bile suçlu kılmamıştır. Thiers sadece zenginlik doymazlığında ve zenginlik üreten insanlara karşı beslediği

* İmparatorluk kurulmuştur! -ç.

düşmanlıkta tutarlı olmuştur. Louis-Philippe dönemindeki ilk bakanlığına Eyüp peygamber kadar yoksul girmiş, oradan milyoner olarak çıkmıştır. Aynı kral dönemindeki son bakanlığı (1 Mart 1840 günlü olanı), onu Milletvekilleri Meclisinde zimmetine para geçirme suçlamaları ile karşı karşıya bıraktı ve o, bu suçlamalara, Jules Favre ya da herhangi bir başka timsah kadar büyük bir kolaylıkla saçıp savurduğu bir şey olan gözyaşları ile yanıt vermekle yetindi. Bordeaux’da,* Fransa’yı yakın bir mali yıkımdan kurtarmak için aldığı ilk önlem, 1869 yılında Paris’teki seçmenleri kendine çekmek için sözünü etmiş bulunduğu “tutumlu cumhuriyet”in ilk ve son sözü olarak, kendi kendine yılda üç milyon gelir sağlamak oldu. 1830 Milletvekilleri Meclisindeki eski meslektaşlarından biri, kapitalist olmasına karşın gene de Komünün canla başla bağlı bir üyesi olan Bay Beslay, son günlerde Thiers’ye bir afişte şöyle çıkışıyordu:

“Emeğin sermayeye köle edilmesi, her zaman siyasetinizin [sayfa 248] temeli olmuştur, ve emek cumhuriyetinin Belediye Dairesine yerleştiğini gördüğümüz günden bu yana, Fransa’ya: Bunlar kıyacılarıdır! diye haykırmaktan hiç bir zaman geri kalmadınız.”

Küçük siyasal itliklerde usta, yalan yere yemin ve ihanette virtüöz, her türlü bayağı kurnazlıklara, sinsi yollara ve partilerin parlamentodaki aşağılık savaşım kalleşliklerine eli yatkın, bir kez bakanlıktan kovulduktan sonra, düşünce yerine sınıf önyargıları, gözüpeklik yerine kendini gösterme merakı ile, yeniden bakan olunca onu kan içinde boğmak üzere, bir devrim ateşlemeye her zaman hazır, kamusal yaşamının iğrençliği ölçüsünde, aşağılık bir özel yaşam süren bu adam, bir Fransız Sulla’sı rolünü oynadığı şu anda bile, davranışlarının tiksindiriciliğini, farfaralıklarının gülünçlüğü ile daha da belirginleştirmekten kendini alamıyor.

Paris’in teslim şartlaşması, Prusya’ya yalnız Paris’i değil, ama tüm Fransa’yı teslim ederek, 4 Eylül kapkaççıların, Trochu’nün söylemiş bulunduğu gibi, daha o akşam başlattıkları, düşman ile uzun bir entrikalar ve ihanetler dizisini bir sonuca bağladı. Öte yandan, bu şartlaşma, onların şimdi Prusya’nın yardımı ile cumhuriyete ve Paris’e karşı girişecekleri iç savaşı da başlatıyordu. Tuzak, teslim koşullarının ta içinde kurulmuş bulunuyordu. O sırada, top-
rakların üçte-birinden çoğu düşmanın elindeydi, başkent in iller ile

* 1891 Almanca baskı, tarihi de ekler: “1871’de”. -Ed.

bağlantısı kesilmiş, bütün ilişkiler koparılmıştı. Bu koşullar içinde Fransa'nın gerçek bir temsilini (*représentation*) seçmek, hazırlıklar için gerekli zaman verilmedikçe, olanaksız idi. Teslim şartlaşmasında ulusal bir meclisin sekiz gün içinde seçilmesi işte bu nedenle yer aldı; öyle ki, Fransa'nın birçok bölgelerinde, yapılacak seçimlerin haberi ancak oylamanın öngünü geldi. Ayrıca bu meclis, teslim şartlaşmasının açık bir maddesine göre, ancak savaş ya da barışı kararlaştırmak, ve gerektiğinde bir barış antlaşması imzalamak ereği ile seçilecekti. Halk, bırakışma koşullarının savaşın devamını olanaksız kıldığını, ve Bismarck tarafından dayatılan barışı onaylamak için, Fransa'nın en kötü insanların en iyi insanlar olduklarını sezmemelik edemezdi. Ama bütün bu önlemlerle yetinmeyen Thiers, hatta bırakışmanın gizemi Paris'te açığa vurulmadan önce, bundan böyle [sayfa 249] orleancıların yanında, artık hoşgörü ile karşılanmayacak bonapartçıların yerini alacak olan lejitimist partiyi güçlendirip canlandırmak için illerde bir seçim turuna çıkmış bulunuyordu. Thiers onlardan korkmuyordu. Gericilik aleti olarak, modern Fransa'yı yönetmeleri olanaksız, ve dolayısıyla küçümsenecek rakipler olan, Thiers'nin kendi sözlerine göre (Milletvekilleri Meclisi, 5 Ocak 1833), eylemi "her zaman yabancı istilâsı, iç savaş ve anarşi ile sınırlı kalmış bulunan" bir partiden daha iyisi olabilir miydi?

Bu lejitimistler, onca zamandır bekledikleri o geçmişe yönelik bin yılın geldiğine gerçekten inanıyorlardı. Yabancı istilâsı çizmeleri altında bir Fransa vardı; bir imparatorluğun yıkılışı ve bir Bonaparte'ın tutsaklığı vardı; ensonu, kendileri vardı. Tarihin tekerleği, 1816'nın "*Chambre introuvable*"da¹⁵⁹ durmak üzere, gözle görülürcesine tersine dönmüştü. Cumhuriyet meclislerinde, 1848'den 1851'e değin, bu lejitimistler kendi bilgili ve yetişmiş parlamenter sözcüleri tarafından temsil edilmişlerdi; şimdi partinin basit askerleri: Fransa'nın bütün Pourceaugnac'ları* meclise üşüşüyorlardı.

Bu "Tarımcılar" Meclisi¹⁶⁰ Bordeaux'da toplanır toplanmaz, Thiers ona barış hazırlıklarının, bir parlamenter tartışmadan bile geçirilmeksizin, hemen kabul edilmesi gerektiğini açıkça bildirdi; Prusya onların cumhuriyete ve onun kalesi olan Paris'e karşı savaş açmalarına ancak bu koşulla izin veriyordu. Karşı-devrimin, ger-

* Pourceaugnac. - Molière'in komedilerinden birinde, ahmak, darkafalı küçük toprak soylusunu temsil eden bir karakter. -Ed.

çekte, yitirilecek zamanı yoktu. İkinci İmparatorluk, ulusal borcu iki katından çoğuna çıkarmış ve bütün büyük kentleri ağır bir biçimde borçlandırmıştı. Savaş, vergileri korkunç bir biçimde şişirmiş ve ulusal kaynakları acımaksızın kırıp geçirmişti. Yıkımı tamamlamak üzere, Fransız toprağı üzerindeki askerlerinden bir yarım milyonun bakımını, beş milyarlık ödencesini¹²⁵ ve geciken taksitlerin %5 faizini isteyen Prusyalı Shylock da orada idi. Hesap pusulasını kim ödeyecekti? Zenginliği kendilerine maledenler, kendi başlattıkları bir savaşın giderlerini bu zenginlik üreticilerinin sırtına yüklemeyi, ancak cumhuriyeti zorla devirerek umut edebilerlerdi. İşte toprak [sayfa 250] mülkiyeti ve sermayenin bu yurtsever temsilcilerini, saldırganın gözleri ve yüksek koruyuculuğı altında, dış savaşa bir iç savaş, bir köle sahipleri ayaklanması eklemeye götüren şey, böylece Fransa'nın engin yıkımının ta kendisi idi.

Komplonun yolunu kapamak üzere, büyük bir engel vardı: Paris. Paris'i silahsızlandırmak, başarının ilk koşulu idi. Bunun sonucu Paris, Thiers tarafından, silahlarını teslim etmesi için uyarıldı. Sonra Paris, "Tanımcılar" Meclisinin çılginca karşı-cumhuriyetçi gösterileri ve Thiers'nin cumhuriyetin yasal statüsü üzerindeki ikircil açıklamaları; Paris'in başını kesme ve başkentsizleştirme (*décapiter et de décapitaliser*) tehdidi; orleancı elçilerin atanması; Paris sanayi ve ticaretini yıkımla tehdit eden, vadesi geçmiş ticari senetler ve kiralar üzerindeki Dufaure yasaları,¹⁶¹ Pouyer-Quertier vergisi, ne olursa olsun her türlü yayının her nüshası üzerinden alınan iki santim; Blanqui ve Flourens'a karşı ölüm kararları; cumhuriyetçi gazetelerin kapatılması; Ulusal Meclisin Versailles'a taşınması; Palikao tarafından ilân edilmiş ve 4 Eylül günü kaldırılmış bulunan sıkıyönetimin yenilenmesi; *Decembriseur*¹⁶² Vinoy'nun Paris valisi, imparatorluk jandarması Valentin'in polis müdürü, ensonu cizvit general d'Aurelle de Paladines'in Ulusal Muhafız başkomutanı olarak atanması gibi olaylarla usandırıldı.

Ve şimdi, Bay Thiers'ye ve onun buyruğı altında çalışan ulusal savunma görevlilerine sorulacak bir sorumuz var. Bilindiğı gibi, kendi maliye bakanı Bay Pouyer-Quertier aracılığı ile, Thiers, hemen ödenmesi gereken iki milyarlık bir borçlanma imzalamıştı. Peki?

İ° Bu işin Thiers, Jules Favre, Ernest Picard, Pouyer-Quertier ve Jules Simon'un ceplerine yüzlerce milyonluk bir rüşvet girecek

biçimde düzenlendiği ve,

2° Paris'in "yatıştırılma"sına değin hiç bir ödemenin yapılmayacağı,¹⁶³ doğru mudur, değil midir?

Her durumda, için çok ivedi olması gerekir, çünkü Thiers ile Jules Favre, Bordeaux Meclisi çoğunluğu adına, utanmadan Paris'in Prusya birlikleri tarafından işgal edilmesini istediler. Ama, Almanya'ya dönüşünde kendisine hayran hayran bakan Frankfurt hamkafalarına açıkça bir bıyık altından gülererek söylediği gibi, Bismarck'ın oyununa bu girmiyordu. [sayfa 251]

II

Karşı-devrimci komplonun yolu üzerindeki tek ciddi engel, silahlanmış Paris idi. Öyleyse Paris'i silahsızlandırmak gerekiyordu! Bu nokta üzerinde, Bordeaux Meclisi içtenliğin ta kendisi idi. Eğer bu meclis köylülerinin bağınıp çağırılmaları bunu anlatmak için yeterli olmasaydı, Paris'in Thiers tarafından triumviranın –aralıkçı Vinoy, bonapartçı jandarma Valentin, ve civit general d'Aurette de Paladines– sevecen özenişine bırakılması bir kuşku gölgesi bile bırakmazdı. Paris'in silahsızlandırılmasının gerçek ereğini saygısızca ilân etmelerine karşın, komplocular yalanların en apaçığı, en yüzüstü olan bir bahane ile ondan silahlarını teslim etmesini istediler. Ulusal Muhafızın topları, diyordu Thiers, devlete aittir ve devlete geri verilmelidir. Gerçek ise, şu; daha Bismarck'ın tutsaklarının ona Fransa'yı teslim ettikleri, ama başkente boyuneğdirme kesin niyeti ile kendilerine kalabalık bir muhafız birliği ayırdıkları teslim şartlaşması günü, Paris tetikte idi. Ulusal Muhafız yeniden örgütlendi ve başkomutanlığı, eski bonapartçı kuruluşun bazı döküntüleri dışında, birliğin tümü tarafından seçilmiş bir Merkez Komiteye verdi. Prusyalıların Paris'e girişlerinin öngünü, Merkez Komite, korkaklar tarafından Prusyalıların işgal edecekleri mahalleler ve dolaylarında kahpece yüzüstü bırakılmış bulunan top ve makineli tüfeklerin Montmartre, Belleville ve La Villette'e taşınmasını sağladı. Bu toplar, Ulusal Muhafızın topladığı paralar ile alınmıştı. 28 Ocak teslim sözleşmesinde resmen Ulusal Muhafızın özel mülkiyeti olarak tanınmış, ve bu nitelikle, hükümete ait silahların yenenin ellerine genel tesliminden ayrık tutulmuştu. Ve Thiers, Paris'e karşı savaş açmak için, ne denli hafif olursa olsun, her türlü bahaneden öylesine yoksun bulu-

nuyordu ki apaçık bir yalana başvurma zorunda kaldı: Ulusal Muhafızın toplanması devletin malı imiş.

Topların alınması elbette Paris'in ve dolayısıyla 4 Eylül devriminin genel silahsızlandırılmasına bir başlangıçtan başka bir şey olmayacaktı. Ama bu devrim Fransa'nın yasal rejimi durumuna gelmişti. Bu devrimin yapıtı olan cumhuriyet, yenenler tarafından teslim şartlaşmasında bile [sayfa 252] tanınmıştı. Teslim şartlaşmasından sonra, cumhuriyet bütün yabancı devletler tarafından tanınmış ve Ulusal Meclis onun adına toplantıya çağırılmıştı. Bordeaux'da toplanan Ulusal Meclisin, ve onun yürütme gücünün tek yasal görev sanı, Paris emekçilerinin 4 Eylül devrimi idi. 4 Eylül olmasaydı, Ulusal Meclis yerini hemen, 1869'da bir Prusya rejimi altında değil, bir Fransız rejimi altında genel oy aracıyla seçilmiş, ve devrim tarafından zorla dağıtılmış bulunan yasama meclisine bırakma zorunda kalırdı. Thiers ve "salverilmiş" adamları, Louis Bonaparte'tan onları bir Cayenne¹⁶⁴ yolculuğundan kurtaran izin belgeleri koparmak için, onun karşısında boyuneğme zorunda kalırlardı. Ulusal Meclisin yetkileri, Prusya ile barış koşullarını kararlaştırmakla yükümlü bir noterin yetkilerinden başka bir şey değildi. O, gerçek bürünümü her zaman silahlanmış Paris, bu devrimi yapmış bulunan Paris, onun için dayanılmaz açlık acıları ile beş aylık bir kuşatmaya katlanmış, ve Trochu planına karşın, direnmesini uzatarak, bu direnmeyi taşrada zorlu bir savunma savaşının temel durumuna getirmiş bulunan Paris olan bu devrimde, bir araolaydan başka bir şey değildi. Ve şimdi Paris ya Bordeaux'nun başkaldırılmış köle sahiplerinin onur kırıcı kesin buyruğu üzerine silahlarını teslim edecek ve kendi 4 Eylül Devriminin, Louis Bonaparte'ın iktidarının onun kralcı rakiplerine basit bir aktarılmasından başka hiç bir anlama gelmediğini kabul edecek; ya da kendini, İkinci İmparatorluğu doğurmuş, ve onun koruyucu vesayeti altında tam bir çürümeye değin olgunlaşmış bulunan siyasal ve toplumsal koşullar devrimci bir biçimde altüst edilmeksizin, kurtarmak ve canlandırmak olanağı bulunmayan Fransa'nın, ona canla başla bağlı savunucusu olarak gösterecekti. Beş aylık bir açlık sonucu daha da güçsüzlenmiş bulunan Paris, bir an bile duraksamadı. Kendi kalelerinde, kendi üzerine çevrilmiş Prusya topraklarının tehdidine değin her şeye meydan okuyan Paris, kahramanca, Fransız komplocularına karşı bir direncin tüm tehlikelerini göze alma kararına vardı. Gene de, Paris'in

sürükleneceği bir iç savaş korkusu içinde, Merkez Komite, meclisin kışkırtmalarına, yürütme gücünün zorbalıklarına ve birliklerin Paris ile dolaylarında tehdit edici bir toplanmasına karşın, [sayfa 253] aynı salt savunucu tutumunu korudu.

Demek ki, Vinoy'yi bir polis memurları sürüsü ve birkaç ordu alayının başında, Ulusal Muhafızın toplanma baskınına ele geçirmek üzere, Montmartre'a karşı bir gece seferine göndererek, iç savaşı Thiers başlattı. Ulusal Muhafızın direnmesi ve ordunun halk ile kardeşleşmesi karşısında bu girişimin nasıl başarısızlığa uğradığı bilinir. D'Aurelle de Paladines, kendi zafer bültenini önceden bastır-
mış ve Thiers kendi hükümet darbesinin önlemlerini açıklayan afişleri hazırlamış bulunuyorlardı. Bütün bunların yerini, Thiers'nin Ulusal Muhafız silahlarının sahibi olarak bırakma yolundaki soylu kararını açıklayan çağrılarının alması gerekti; Thiers, Ulusal Muhafızın bu silahları, başkaldırcılara karşı hükümet ile birleşmek için kullanacağına kesin gözüyle baktığını söylüyordu. Kendilerine karşı küçük Thiers çevresinde bu birleşme çağrısına, 300.000 Ulusal Muhafızından, sadece 300'ü yanıt verdi. Şanlı 18 Mart işçi devrimi, Paris üzerindeki sözgötürmez egemenliğini kurdu. Merkez Komite, onun geçici hükümeti oldu. Avrupa bir an için, siyaset ve savaştaki yeni ve heyecan uyandıran başarılarının bir gerçeklik gölgesine sahip bir şey mi, yoksa hanidir geçip gitmiş bir geçmişin düşleri mi olduklarını kendi kendine sorar gibi göründü.

18 Marttan, Versailles birliklerinin Paris'e girişine değin, proleter devrim, devrimlerde ve hele "yüksek sınıflar"ın karşı-devrimlerinde bol bol görülen zor eylemlerinden öylesine bağışık kaldı ki, düşmanları öfkelerini kusmak için, general Lecomte ve general Clément Thomas'nın öldürülmeleri ile Vendôme alanı olayından başka bir konu bulamadılar.

Montmartre'a karşı gece saldırısına katılan bonapartçı subaylardan biri olan general Lecomte, Pigalle alanında, 81. ordu alayına silahsız siviller üzerine dört kez ateş etmesi buyruğunu vermiş, ve erlerinin buyruklara uymaması üzerine, onlara sövüp-saymıştı. Kadınları ve çocukları kurşunlayacak yerde, kendi erleri onu kurşunladılar. Erler tarafından işçi sınıfı düşmanlarının okulunda kazanılmış bulunulan kökleşmiş alışkanlıklar, bu erler işçi sınıfından yana geçer geçmez elbette değişmeyeceklerdir. Aynı erler Clément [sayfa 254] Thomas'ı da öldürdüler.

Eski bir kırgın assubay olan “general” Clément Thomas, Louis-Philippe döneminin son zamanlarında, başkalarının suçunu üzerine alan kimse (*gérant responsable*)* ve bu çok kavgacı gazetesinin görevli düellocusu ikili niteliği ile çalışmak üzere, cumhuriyetçi *le National*¹⁶⁵ gazetesi yazıkuruluna girmişti. Şubat devriminden¹⁶⁶ sonra, iktidara geçen *National* ciler bu eski astsubayı generale dönüştürdüler. Bu iş, onun da Jules Favre gibi korkunç kışkırtıcılarından ve en alçak cellatlarından biri olduğu haziran kıyımının öngününde oldu. Sonra, general sanı da, kendisi de, 1 Kasım 1870 günü yeniden su yüzüne çıkmak üzere, uzun bir süre boyunca ortadan yokoldular. Bir gün önce, Belediye Dairesinde tutsak edilen savunma hükümeti, Blanqui, Flourens ve işçi sınıfının öbür temsilcilerine, zorla ele geçirmiş bulunduğu iktidarı Paris’te özgürce seçilecek bir Komünün elinde bırakacağına törenle söz vermişti.¹⁶⁷ Sözünde duracak yerde, bu hükümet Paris üzerine Trochu’nün, şimdi Bonaparte’ın Korsikalıların yerini tutan Bretonlarını salıverdi.¹⁶⁸ Sadece, böylesine bir andını bozma ile adını kirletmek istemeyen general Tamisier, Ulusal Muhafız başkomutanlığından istifa etti ve, onun yerine, Clément Thomas yeniden general oldu. Bütün komutanlığı boyunca Prusyalılar ile değil, ama Paris Ulusal Muhafızı ile savaştı. Paris’in genel silahlanmasını engelledi, burjuva taburlarını işçi taburlarına karşı kışkırttı, Trochu “plan”ına karşı subayları uzaklaştırdı ve, lekeleyici korkaklık suçlaması altında, kahramanlığı şimdi en amansız düşmanlarının bile hayranlığını çeken proleter taburları terhis etti. Clément Thomas, 1848 Haziranında Paris işçi sınıfının kişisel düşmanı olarak kazandığı rütbe şeritlerini yeniden kazanmış bulunmaktan büyük bir övünç duyuyordu. 18 Marttan birkaç gün önce, “Paris ayaktakımı seçkin tabakasının işini bitirmek” için, savaş bakanı Le Flô’ya kendi kafasından bir plan sunuyordu. Vinoy’nun bozguna uğramasından sonra, mücadeleye espion niteliği ile girişmekten kendini alamadı. Galles [sayfa 255] prensesi, Londra’ya girdiği gün kalabalıkta ezilen insanların yazgısından ne kadar sorumlu ise, Merkez Komite ve Paris emekçileri de Clément Thomas ile Lecomte’un öldürülmesinden tastamam o kadar sorumlu oldular.

Silahsız yurttaşların Vendôme alanındaki sözde öldürülme-

* *Sorumlu yönetici*. Bu parça, 1871 ve 1891 Almanca baskılarında, şu açıklama ile izlenir: “Başkası yerine hapis cezalarını çekmek için tutulmuş adam.” -Ed.

leri, bu yalanı yaymak için salt Avrupa gazeteciliği uşak takımına güvenerek, Bay Thiers ile köylülerin mecliste hiç sözünü etmedikleri bir mittir. “Düzenciler”, Paris gericileri, 18 Mart zaferinden tir tir titrediler. Bu onlar için en sonu gelen halk cezasının işareti idi. 1848 Haziran günlerinden 22 Ocak 1871¹⁶⁹ gününe değin, buyrukları üzerine öldürülmüş bulunan kurbanların hayaletleri, karşılarında dikiliyorlardı. Terörleri, tek cezaları oldu. Hatta polisler bile (*sergents de ville*), yapılması gerektiği gibi silahsızlandırılacak ve kilit altına konacakları yerde, Versailles’da güvenliğe kavuşmak üzere Paris kapılarını ardına kadar açık buldular. Düzenciler sadece itilip kakılmamakla kalmadılar, ama biraraya gelme ve Paris’in göbeğinde bile birçok güçlü konum işgal etme yetkisine de sahip oldular. Merkez Komitenin bu hoşgörülülüğü, silahlı işçilerin “düzen partisi”nin alışkanlıkları ile öylesine bağdaşmaz bir durumda bulunan bu yüce gönüllülüğü, “düzen partisi” tarafından haksız yere bir güçsüzlük duyusunun belirtisi olarak yorumlandı. Vinoy’nun topları ve *mitrailleuses** ile başaramadığı şeyi, onun silahsız bir gösteri örtüsü altında yapmaya girişme yolundaki budalaca planının nedeni budur. 22 Mart günü, saflarında bütün *petit crevés*** ve başında da imparatorluğun alışılmış ünlüleri, Haeckeren’ler Coetlogon’lar, Henry de Pène’ler vb. bulunan kışkırtıcı bir “kibar tabaka” bayları alayı, kibar mahallelerden yola çıktı. Banşçıl bir gösteri ödek bahanesi altında, ama gizlice öldürücü silahlar taşıyan bir çete, yürüyüş kolu biçiminde düzenlendi, yolu üzerinde rasladığı Ulusal Muhafız nöbetçi ve devriyelerini hırpalayıp silahsızlandırdı, ve: “Kahrolsun Merkez Komite! Kahrolsun katiller! Yaşasın Ulusal Meclis!” çığlıkları ile rue de la Paix’den (Banş sokağı) place Vendôme’a (Vendôme alanı) çıkan çete, nöbet bekleyen muhafız kollarını [sayfa 256] zorlamaya ve onların korudukları Ulusal Muhafız karargâhını baskınla almaya kalkıştı. Tabanca atışlarına karşılık olarak, gerekli *uyarmalarda* bulunuldu,¹⁷⁰ ve bu uyarmaların etkisiz kalması üzerine Ulusal Muhafız generali*** ateş komutu verdi. Bir tek salvo, “saygıdeğer topluluk”larının şöyle bir gösterilişinin, Paris devrimi üzerinde, Yeşu’nun borularının Eriha kenti surları üzerinde gösterdikleri etkinin

* Makineli tüfekleri. -ç.

** Kibarlığa özenen işsiz-güçsüz delikanlılar. -ç.

*** Bergeret. -Ed.

tıpkısını göstereceğini uman alık delikanlıları, çılgınca bir kaçış içinde darma duman etti. Kaçaklar arkalarında iki ölü, dokuz ağır yaralı (aralarında bir de Merkez Komite üyesi*) Ulusal Muhafız ile, “silahsız” gösterilerinin “barışçıl” niteliğini iyice tanıttayan, marifetlerinin sağa sola saçılmış tabancalar, bıçaklar ve kılıçlı bastonlarla dolu tüm sahnesini bırakıyorlardı. Paris Ulusal Muhafızı, 13 Haziran 1849 günü, Fransız birlikleri tarafından Roma’ya yapılan saldırının hainliğine karşı protestoda bulunmak için gerçekten barışçıl bir gösteri düzenlediği zaman, o sırada düzen partisi generali olan Changarnier, birliklerini her yandan, onları vurmaya ve kılıçtan geçirmek, ve atlarının ayakları altında çiğnemek buyruğu ile, bu silahsız insanlar üzerine sürdüğü için, Ulusal Meclis ve özellikle Bay Thiers tarafından, toplumun kurtarıcısı olarak alkışlanmıştı. O zaman Paris sıkıyönetim altına alınmış, Dufaure yeni baskı yasalarını ivedilikle meclisten geçirmişti. Yeni tutuklamalar olmuş, yeni yasaklamalar konmuş, yeni bir terör uygulanmıştı. Ama “aşağı sınıflar” bu işlerde başka türlü davranırlar. 1871 Merkez Komitesi, “barışçıl gösteri” kahramanlarını düpedüz bilmezlikten geldi, öyle ki, sadece iki gün sonra, bunlar Versailles’a doğru ünlü kaçan kaçanının taçlandığı o silahsız gösteri için, amiral Saisset’in buyruğu altında toplanacak duruma geldiler. Thiers tarafından Montmartre’ya gece hırsızlığı girişimi ile başlatılmış bulunan iç savaşı kabul etmekte gösterdiği tiksinti yüzünden, Merkez Komite bu kez, o sıralarda adamakıllı savunmasız bir durumda bulunan Versailles üzerine hemen yürümek, ve böylece Thiers ile köylülerinin komplolarına bir son vermemekle kesin bir yanlışlık yaptı. Bunun üzerine, Komünün [sayfa 257] seçim günü olan 26 Martta, düzen partisinin gücünü bir de seçim sandıklarında denemesine izin verildi. O gün, Paris mairie’lerinde** düzen partisi üyeleri, içlerinden onları uygun bir zaman ve uygun bir yerde temizleme andını homurdanarak, çok yüce gönüllü yenginleri ile tatlı barışma sözleri teati ettiler.

Şimdi madalyanın öbür yüzüne bakın. Thiers nisan başlarında Paris’e karşı ikinci kampanyasını açtı. Versailles’a getirilen ilk Parisli tutsaklar kafilesi, Ernest Picard, elleri ceplerinde, alay ederek onların çevresinde aylak aylak dolaşır, ve Bayan Thiers ile Bayan

* Maljournal. -Ed.

** Belediye başkanlıkları. -ç.

Favre, nedimelerinin ortasında, balkonlarından Versaylı gürhunun alçaklıklarını alkışlarlarken, insanı çileden çıkarcı canavarlıkların konusu oldu. Ele geçirilmiş bulunan savaşçılar umursamazlıkla öldürüldüler; yiğit dostumuz, demir döküm işçisi general Duval, sorgusuz sualsiz kurşuna dizildi, İkinci İmparatorluğun içki âlemlerindeki utanmazca davranışları ile öylesine ünlü karısının pezevengi Galliffet, bir bildirmede, kendi avcıları tarafından bastırılıp silahsızlandırılan küçük bir Ulusal Muhafız birliğinin, yüzbaşı ve teğmenleri ile birlikte öldürülmesini buyurmuş olduğu için böbürlendi. Kaçak Vinoy, federeler saflarında yakalanan her erin öldürülmesini buyuran günlük buyruğu için, Thiers tarafından Légion d'honneur'ün büyük-haç nişanı ile ödüllendirildi. Jandarma Desmarests, 31 Ekim 1870 günü savunma hükümetinin başlarını kurtarmış bulunan şövalye ruhlu ve yüce gönüllü Flourens'i, bir kasap gibi, haince parçalamış olduğu için madalya aldı.¹⁷¹ Bu cinayetin “güçlendirici ayrıntıları”, Thiers tarafından Ulusal Mecliste hoşnutlukla açındırıldı. Bir Timurlenk rolü oynaması kabul edilmiş parlamenter bir Tom Pouce'un* kendini beğenmiş böbürlenmesi ile, küçüklüğüne karşı ayaklananlara, ve hasta arabaları için yansızlık hakkına değin, uygarlar arası hiç bir savaş güvencesi tanımayı kabul etmedi. Voltaire tarafından daha önce sezilmiş bulunan,** o kaplanca içgüdülerini başıboş bırakmasına bir an için izin verilmiş maymundan daha korkunç bir şey yoktur. (Bkz: Notlar, s. 35.***) [sayfa 258]

Komünün, misillemeyi buyuran ve görevinin “Paris'i Versailles haydutlarının yamyamca davranışlarına karşı korumak ve göze göz, dişe diş istemek” olduğunu açıklayan 7 Nisan günlü buyruğundan sonra,¹⁷² Thiers tutsaklara barbarca davranılmasını gene de durdurmadı. Üstelik, onlara bültenlerinde sövdü de: “Hiç bir zaman, namuslu insanların bakışlarını alçalmış bir demokrasinin bundan daha bozulmuş çehreleri acılara salmamıştır” – Thiers'nin kendisi ve “saliverilmiş” bakanları gibi namuslu. Gene de, bir zaman süresince, tutsakların öldürülmesi ertelendi. Ama Thiers ve aralıkçı generalleri, Paris'te Ulusal Muhafız kılığında yakalanan kendi jandarma espionlarının bile, üzerlerinde yangın bombaları ile yakala-

* Parmak Tom, Parmak çocuk -ç.

** Voltaire, *Candide*, bölüm 22. -Ed.

*** Bkz: bu cildin 290. sayfası. -Ed.

nan *Sergents de ville*'lerin* bile bağışlandıklarını öğrenir öğrenmez, Komünün misilleme üzerindeki buyrultusunun boş bir tehdit olduğunu anlar anlamaz, tutsakların yığınsal öldürülmeleri yeniden başladı ve sonuna değin arası kesilmeden sürdürüldü. Ulusal muhafızların sığındıkları evler jandarmalarca çevrildi, üzerlerine (ilk kez olarak burada görünen) petrol döküldü ve yakıldı; yarı-kömürleşmiş cesetler, daha sonra Temes'de kurulmuş bulunan gezgin Basın hastanesi tarafından kaldırıldılar. 25 Nisan günü Belle-Epine'de atlı bir avcılar birliğine teslim olan dört Ulusal Muhafız, daha sonra Galliffet'nin yaraşır dengi bir yüzbaşı tarafından birbiri ardına vuruldu. Yüzbaşının dört kurbanından, ölü diye bırakılmış bulunan biri, Scheffer, yerde sürüne sürüne Paris ileri karakollarına döndü ve bu olay üzerine bir Komün komisyonu karşısında tanıklık etti. Tolain bu komisyonun raporu üzerine savaş bakanından açıklama istediği zaman, köylüler onun sesini çığlıkları ile bastırdılar ve Le Flô'nun yanıt vermesini engellediler. Kahramanlıklarından söz etmek, "şanlı" ordularının onuruna bir saldırı olurdu. Thiers'nin bültenlerinin, Moulin-Saquet'de uyurken basılan federelerin süngülandıklarını, ve Clamart'taki yığınsal öldürülmeleri haber verirken kullandığı saygısız ton, Londra'daki gerçekten aşın-duyarlı olmayan *Times*'in¹⁷³ bile sınırlarına dokundu. Ama bugün Paris'i bombalamış ve yabancı [sayfa 259] fatihin koruması altında bir zenci köle satıcıları ayaklanmasını kışkırtmış bulunan kimseler tarafından işlenen salt başlangıç niteliğindeki canavarlıkları saymaya girişmek gülünç olur. Bütün bu tüyler ürpertici şeyler ortasında, cüce omuzları üzerine çöken korkunç sorumluluk üzerine bitmez tükenmez parlamenter yakınmaları unutan Thiers, *meclisin rahatça çalıştığını* söyleyerek böbürleniyor, ve bazan aralıkçı generaller, bazan da Alman prensleri ile yaptığı aralıksız içki âlemleri aracıyla, sindiriminin, hatta Lecomte ve Clément Thomas'nın hayaletleri ile bile, en küçük bir bozukluğa uğramadığını tanıtıyor.

III

18 Mart sabahı, Paris şu gökgürültüsü ile uyandı: *Vive la Commune!*** Peki ama Komün, burjuva sağduyusunu böylesine tedirgin

* Polislerin. -ç.

** *Yaşasın Komün!* -ç.

eden bu sfenks nedir?

“Başkent proleterleri”, diyordu 18 Mart günlü bildirgesinde Merkez Komitesi, “yönetici sınıfların güçsüzlük ve döneklilikleri ortasında, onlar için kamu işlerinin yönetimini ele alarak durumu kurtarma zamanının gelmiş bulunduğunu anlamışlardır.”

Ama işçi sınıfı mevcut devlet makinesini olduğu gibi almak ve onu kendi amaçları için kullanmakla yetinemez.

Sürekli ordu, polis, bürokrasi, din adamları ve yargıçlar gibi, sistemli ve aşamalı bir işbölümü planına göre biçimlendirilmiş, her yerde varolan organları ile merkezileşmiş devlet iktidarı, doğmakta olan burjuva topluma, feodalizme karşı mücadelelerinde güçlü bir silah hizmeti gördüğü mutlak krallık çağına değin çıkar. Bununla birlikte, her türlü ortaçağsal molozlar, senyörlerin ve soyluların üstünlük hakları, yerel ayrıcalıklar, belediyesel ve loncasal tekeller, taşrasal anayasalar yüzünden, gelişmesi engellenmiş bulunuyordu. 18. yüzyıl Fransız Devriminin dev süpürgesi bütün bu geçmiş zaman kalıntılarını silip süpürdü ve böylece toplumsal dayanağı (*substrat*), modern devlet kuruluşu üstyapısı karşısına çıkan son engellerden de kurtarmış [sayfa 260] oldu. Modern devlet, kendisi de yan-feodal bir nitelik taşıyan eski Avrupa'nın modern Fransa'ya karşı birleşme savaşlarının ürünü olan Birinci İmparatorluk döneminde kuruldu. Daha sonraki rejimler sırasında parlamenter denetim altına, yani varlıklı sınıfların doğrudan denetimi altına konmuş bulunan hükümet, sadece engin ulusal borçların ve ezici vergilerin fideliği olmakla kalmadı; otorite, çıkar, mevki gibi dayanılmaz çekicilikleri ile, bir yandan yönetici sınıfların rahip fesat komiteleri ve serüvencileri arasında uyuşmazlık nedeni oldu, ve öte yandan toplumun iktisadi değişiklikleri ile birlikte siyasal niteliği de değişti. Modern sanayi ilerlemesi geliştikçe, sermaye ile emek arasındaki sınıf karşıtlığı da genişliyor, yoğunlaşıyor, devlet iktidarı gitgide sermayenin emek üzerindeki ulusal bir iktidar, toplumsal kölelik ereklerine göre örgütlenmiş toplumsal bir güç, bir sınıf egemenliği aygıtı niteliğini kazanıyordu.* Sınıflar mücadelesinde bir ilerleme gösteren her devrimden sonra, devlet iktidarının salt bastırıcı niteliği gitgide daha açık bir

* 1871 Almanca baskı, bu tümcenin sonunu, biraz farklı bir yazılış içinde verir: “Devlet iktidarı gitgide emeği ezmeye yönelik bir kamu iktidarı, bir sınıf egemenliği aygıtı niteliği kazanıyordu.” -Ed.

biçimde ortaya çıkıyordu. 1830 Devrimi, hükümeti toprak sahiplerinden kapitalistlere, işçilerin en uzak düşmanlarından en dolaysız düşmanlarına geçirdi. Devlet iktidarını, Şubat Devrimi adına ele geçiren cumhuriyetçi burjuvalar, işçi sınıfını “toplumsal” cumhuriyetin, onların toplumsal bağımsızlığını güvence altına alan cumhuriyetten başka bir şey olmadığına inandırmak, ve burjuvalar ile toprak sahiplerinin kralcı yığınına da, hükümetin mali kaygı ve üstünlüklerini tam bir güvenlik içinde “cumhuriyetçi” burjuvalara bırakabileceklerini tanıtmak ereğiyle, bu iktidarı haziran kıyımlarını kışkırtmak için kullandılar. Bununla birlikte, biricik kahramanca haziran başarılarından sonra, artık cumhuriyetçi burjuvalara, kapkaççılar sınıfının bütün rakip *fraction et faction*’ları* tarafından, üretici sınıflar ile şimdi açıkça ortaya çıkmış bulunan karşıtlıklar içinde kurulmuş bir koalisyon olan “düzen partisi”nin ilk safından artçı birliğine geçmekten başka bir [sayfa 261] şey kalmıyordu. Hisse senetli [anonim -ç.] şirket biçimindeki hükümetlerinin upuygun biçimi, başkan olarak Louis Bonaparte ile birlikte, “*vile multitude*”e** kabul edilmiş sınıf terörizmi ve özgür haksızlık rejimi olan *République parlementaire**** oldu. Her ne kadar parlamenter cumhuriyet, Bay Thiers’in dediği gibi, “onları (yönetici sınıfın çeşitli bölüntülerini) en az bölen” cumhuriyet idiyse de, buna karşılık bu sınıf ile onun seyrek safından dışında yaşayan tüm toplum arasında bir uçurum yaratıyordu. Birlikleri, daha önceki hükümetler döneminde, kendi öz uyumsuzluklarının devlet iktidarı için henüz koymuş buldukları engelleri ortadan kaldırıyordu. Proletaryanın ayaklanma tehlikesi karşısında, birleşik varlıklı sınıf, o zaman devlet iktidarını, kimsenin gözünün yaşına bakmaksızın ve çalımla, sermayenin emeğe karşı ulusal savaş silahı olarak kullandı. Üreticiler yığına karşı sürekli savaşında, varlıklı sınıf, sadece yürütme gücünü durmadan artan baskı güçleri ile donatma zorunda değil, ama kendi öz parlamenter kalesini, Ulusal Meclisi, yürütme gücüne karşı tüm savunma araçlarından yavaş yavaş yoksun bırakma zorunda da kaldı. Yürütme gücü, Louis Bonaparte’ın kişiliğinde, varlıklı sınıfın temsilcilerini kovdu. “Düzen partisi” cumhuriyetinin doğal ürünü, İkinci İmparatorluk oldu.

* Bölüntü ve fesat komiteleri. -ç.

** Aşağılık yığın. -ç.

*** Parlamenter cumhuriyet. ç.

İmparatorluk, doğum belgesi yerine *hükümet darbesi*, vize yerine genel oy hakkı krallık âsası yerine de kılıç ile, köylülüğe, sermaye ve emek savaşımına doğrudan doğruya katılmamış bulunan o geniş üreticiler yığınına dayandığını ileri sürüyordu. Parlamentarizme, ve böylece hükümetin varlıklı sınıflara peçelenmemiş bağımsızlığına da son vererek, işçi sınıfını kurtaracağını ileri sürüyordu. İşçi sınıfı üzerindeki iktisadi üstünlüklerini koruyarak, varlıklı sınıfları kurtaracağını ileri sürüyordu; ve son olarak, ulusal büyüklük yalancı düşünüyü herkes için yeniden canlandırarak, bütün sınıfların birliğini kurmuş olmakla böbürleniyordu. Gerçeklikte, burjuvazinin ulusu yönetme yeteneğini çoktan yitirmiş –ve işçi sınıfının henüz elde etmemiş– bulunduğu bir dönemde, tek olanaklı hükümet biçimi de buydu. Bu ^[sayfa 262] hükümet, bütün dünyada, toplumun kurtarıcısı olarak alkışlandı. Onun egemenliği altında, tüm siyasal kaygılardan kurtulmuş bulunan burjuva toplum kendisinin hiç bir zaman düşünmediği bir gelişmeye erişti. Sanayi ve ticareti, devsel oranlara eriştiler, mali dolandırıcılık, kozmopolit içki âlemlerini göklere çıkardı, yığınların sefaleti tantanalı, yapmacık, rezilce bir lüksün utanmaz sergilenmesi ile açık bir karşıtlık oluşturuyordu. Toplumun çok üstünde durur gibi görünen devlet iktidarı, gene de bu toplumun en büyük rezaleti ve aynı zamanda onun tüm bozulmuşluklarının yuvası idi. Devletin kendisinin ve kurtarmış bulunduğu toplumun çürümüşlüğü, bu rejimin ağırlık merkezini Paris'ten Berlin'e taşımaya susamış bulunan Prusya'nın süngüleri tarafından açığa çıkarıldı. Emperyalizm, doğmakta olan burjuva toplumun, feodalizmden kendi öz kurtuluş aleti olarak dünyaya getirdiği, ve iyiden iyiye gelişmiş burjuva toplumun, sonunda emeği, sermayeye bir köleleştirme aracı durumuna dönüştürmüş bulunduğu bu devlet iktidarının, aynı zamanda hem en değerden düşmüş, hem de en son biçimidir.

İmparatorluğun doğrudan antitezi, Komün oldu. Şubat Devriminin, Paris proletaryası tarafından kendisi ile ilân edilmiş bulunduğu “toplumsal cumhuriyet” çığı, sadece sınıf egemenliğinin kralcı biçimini değil, ama sınıf egemenliğinin kendisini kaldıracak bir cumhuriyet için duyulan belirsiz bir özlemde başka bir şeyi dile getirmiyordu. Komün, bu cumhuriyetin olumlu biçimi oldu.

Eski hükümet iktidarının merkezi, ve aynı zamanda Fransız işçi sınıfının da toplumsal kalesi olan Paris, Thiers ve köylüleri tara-

findan, imparatorluğun onlara bıraktığı o eski hükümet iktidarını onarmak ve sürdürmek için kalkıştıkları girişime karşı silaha sarılmıştı. Paris, sadece, kuşatma sonucu ordudan kurtulmuş, ve onun yerine çoğunluğu işçiler tarafından oluşturulan bir Ulusal Muhafızı geçirmiş bulunduğu için direnebiliyordu. Şimdi sürekli bir kurum durumuna dönüştürülmesi sözkonusu olan şey, işte bu durumdu. Bu yüzden, Komünün ilk buyrultusu (karamamesi) sürekli ordunun kaldırılması, ve silahlanmış halk ile değiştirilmesi oldu.

Komün, kentın çeşitli ilçelerinden genel oy hakkı ile ^[sayfa 263] seçilmiş belediye meclisi üyelerinden kurulmuştu. Bu üyeler sorumlu ve her an görevden geri alınabilir idiler. Komün üyelerinin çoğu doğal olarak işçilerden ya da işçi sınıfının ünlü temsilcilerinden oluşuyordu. Komün parlamenter bir örgenlik değil, ama aynı zamanda hem yürütmeci hem de yasamacı, hareketli bir gövde olacaktı. Merkezi hükümetin aleti olmaya devam edecek yerde, polis siyasal özniteliklerinden hemen yoksunlaştırıldı ve Komünün sorumlu ve her an görevden geri alınabilir bir aleti durumuna dönüştürüldü. Yönetimin tüm öbür dallarındaki görevliler (memurlar) için de aynı şey oldu. Komün üyelerinden aşama sırasının en altdüzeyine değin, kamu görevi *işçi ücretleri* karşılığında görülecekti. Yüksek devlet görevlilerinin kullanma hakları ve temsil ödenekleri, bu yüksek görevlilerin kendileri ile birlikte ortadan kalktı. Kamu hizmetlileri, merkezi hükümet tarafından korunan kimselerin özel mülkiyeti olmaktan çıktı. Sadece belediye yönetimi değil, ama o güne değin devlet tarafından yürütülmüş bulunan tüm girişkenlik, Komünün ellerine verildi.

Eski hükümetin maddi iktidar aletleri olan sürekli ordu ile polis bir kez kaldırıldıktan sonra, Komün manevi baskı aletini, “rahiplerin iktidan”ını kırma işine girişti; varlıklı kurumlar oldukları ölçüde, tüm kiliselerin dağıtılması ve kamulaştırılması buyrultusunu çıkardı. Rahipler, öncelleri olan havariler gibi, müminlerin sadakaları ile yaşamak üzere, özel yaşamın dünya işlerinden dingin elçekmişliğine gönderildiler. Öğretim kurumlarının tümü parasız olarak halka açıldı, ve aynı zamanda kilise ile devletin her türlü karışmasından da kurtarıldı. Böylece, sadece öğretimin herkes için erişilebilir kılınması ile kalınmamış, ama bilimin kendisi de, sınıf önyargıları ve hükümet iktidarının onu vurmuş buldukları zincirlerden kurtarılmıştı.

Adalet görevlileri, daha sonra bozmak üzere, sırayla bağıllık yemini etmiş buldukları ardarda gelen bütün hükümetlere aşşğıllık bağımlılıklarını gizlemekten başka bir işe yaramayan o yapmacık bağımsızlıktan yoksunlaştırıldılar. Öbür kamu görevlileri gibi, yüksek adalet görevlileri ve yargıçlar da seçilir, sorumlu ve geri alınabilir olacaklardı.

Paris Komünü, elbette, Fransa'nın bütün büyük sanayi ^[sayfa 264] merkezlerine örnek hizmeti görecekti. Komün rejimi, Paris ve ikincil merkezlerde bir kez kurulduktan sonra, eski merkezi hükümet, taşra illerinde de, yerini üreticilerin kendi kendileri tarafından hükümetine bırakma zorunda kalacaktı. Komünün geliştirme zamanı bulamadığı kısa bir ulusal örgütlenme taslağında, Komünün en küçük kırsal yerleşme merkezlerinin bile siyasal biçimi olacağı ve kırsal bölgelerde, sürekli ordunun, hizmet zamanı son derece kısa bir halk milisi ile değiştirileceği, açıkça söylenmiştir. Her ilin kırsal komünleri, ortak işlerini ilin yönetim merkezindeki bir delegeler meclisi aracılığıyla yönetecek, ve bu il meclisleri de Paris'teki ulusal yetkililer kuruluna milletvekilleri göndereceklerdi; delegeler her an görevden geri alınabilir ve seçmenlerinin *buyurucu yetki belgesi* ile bağıllı olacaklardı. Bir merkezi hükümete gene de kalan, az sayıda ama önemli görevler, gerçeğe aykırılığı biline biline söylendiği gibi kaldırılmayacak, ama komünsel, başka bir deyişle sıkı sıkıya sorumlu görevliler tarafından yürütüleceklerdi. Ulusun birliği bozulmuyacak, ama tersine, komünsel kuruluş tarafından örgütlenecekti; bu birlik, onun cisimleşmesi olduğunu ileri süren, ama, ulusun asalak bir uru olduğu halde, ulusun kendisinden bağımsız ve onun üzerinde olmak isteyen devlet iktidarının yıkılması ile bir gerçeklik durumuna gelecekti. Eski hükümet iktidarının salt bastırıcı organlarının kesilip atılması önemli olduğu halde, bunların haklı görevleri, toplumun üzerinde bir üstünlük savında bulunan bir otoriteden çekilip alınacak, ve toplumun sorumlu hizmetkârlarına verileceklerdi. Genel oy hakkı, her üç ya da altı yılda bir halkı parlamentoda yönetici sınıfın hangi üyesinin temsil edeceği ve ayaklar altına alacağını kararlaştıracak yerde, tıpkı kendi işi için işçi ve yönetim personeli arayan herhangi bir işverene hizmet eden bireysel seçim hakkı gibi, komünler biçiminde örgütlenmiş halka hizmet edecekti. Ve bireyler gibi, toplulukların da, gerçek işler konusunda, genel olarak herkesi kendi yerine koymasını, ve eğer bir kez bir yanlışlık yapar-

larsa, onu da hemen düzeltmesini bildikleri, iyi bilinen bir olgudur. Öte yandan, Komün anlayışına hiç bir şey, genel oy hakkı yerine hiyerarşik bir görevlendirme geçirmekten daha yabancı olamaz.

Haksız yere, toplumsal yaşamın, kendileri ile belirli bir ^[sayfa 265] benzerlik gösterdikleri daha eski, ve hatta sönmüş biçimlerinin yinelenmesi olarak görülmek, genel olarak, yepyeni tarihsel biçimlerin yazgısıdır. Böylece, modern devlet iktidannı yıkan bu yeni Komünde, önce bu devlet iktidarına öngelen, sonra da onun temeli olan ortaçağ komünlerinin yaşama bir çağınması görülmek istendi. – Komünsel kuruluş, haksız yere, başlangıçta zor aracıyla kurulmuş bulunmasına karşın, şimdi güçlü bir toplumsal üretim etkeni durumuna gelmiş olan o büyük uluslar birliğini, Montesquieu ve Jirondenlerin¹⁷⁴ düşünce uygun olarak, bir küçük devletler federasyonu biçiminde bir bozma girişimi olarak görüldü. Komün ve devlet iktidarı karşıtlığı, haksız yere, aşırı merkezileşmeye karşı eski mücadelenin aşırı bir biçimi olarak görüldü. Özel tarihsel koşullar, öbür ülkelerde, burjuva hükümet biçiminin, Fransa’da olduğu biçimdeki klasik gelişmesini engelleyebilir, ve İngiltere’de olduğu gibi, büyük merkezi devlet örgenliklerinin, bozulmuş kilise yönetim kurulları (*vestries*), çıkarıcı belediye meclis üyeleri ve kentlerde ve köylerde yarıcı yardım bürosu yöneticileri ile, gerçekten soydan geçme sulh yargıçları ile tamamlanmasına izin verebilirler. Komünsel kurtuluş, o güne değin toplumun sırtından geçinen ve onun özgür hareketini kötürümleştiren asalak devlet tarafından emilmiş bulunan tüm güçleri topluma geri verecektir. Sadece bununla bile, Fransa’nın canlanmasının çıkış noktası olacaktır. – Fransız taşra kentleri burjuvazisi, Komünde, bu sınıfın Louis-Philippe döneminde kır üzerinde uygulamış bulunduğu, ve Louis Napoléon döneminde de yerini kırın kentler üzerindeki sözde egemenliğine bırakan egemenliğin bir onarılma girişimini gördü. Gerçeklikte, komünsel kuruluş, kırsal üreticileri il yönetim merkezlerinin entelektüel yönetimi altına koyacak ve onlara, kent işçilerinin kişiliğinde, çıkarlarının doğal mutemetlerini sağlayacaktır. – Komünün sadece varlığı bile, apaçık bir şey olarak, belediyesel özgürlüğü içeriyordu; ama bu özgürlük bundan böyle, artık kaldırılmış bulunan devlet iktidarı için bir engel değildi. Paris Komününe, kentlerin yönetimini Prusya devleti polis makinesindeki basit ikincil çarklardan başka bir şey olmama derecesine düşüren, o 1791 eski Fransız belediye örgütünün karikatürü

Prusya belediye rejimi özlemleri yüklemek [sayfa 266] düşüncesi, ancak ve ancak, eğer kendi kan ve demir entrikalarına gömülmüş bulunmasaydı, kafasal çapına öylesine uyarlı olan eski *Kladderadatsch*¹⁷⁵ (Berlin Punch'u¹⁷⁶) yazarlığı mesleğine seve seve dönecek olan bir Bismarck'ın usuna, ancak ve ancak böylesine bir kafaya gelebilirdi.

Komün, şu iki büyük gider kaynağını: sürekli ordu* ile devlet memurculuğunu kaldırarak, tüm burjuva devrimlerin o ucuz hükümet sloganını gerçekleştirdi. Komünün varlığı bile, sınıf egemenliğinin, hiç değilse Avrupa'da, olağan yükü ve vazgeçilmez maskesi olan krallığın *yokluğunu* öngerektiriyordu. O, cumhuriyete gerçekten demokratik kurumlar temelini sağlıyordu. Ama ne "ucuz hükümet", ne de "gerçek cumhuriyet" onun son ereği idiler; bunlar onun gerekli sonuçlarından başka bir şey değildiler.

Komünün konusu olduğu yorumların, ve ona dayanan çıkarların çeşitliliği, daha önceki bütün hükümet biçimlerinin özsel olarak bastırıcı bir nitelik taşımalarına karşın, onun gelişmeye son derece yetenekli bir siyasal biçim olduğunu gösterir. Komünün gerçek gizemi şudur: o özsel olarak bir *işçi sınıfı hükümeti*,** üreticiler sınıfının temellükçüler sınıfına karşı mücadelesinin ürünü, emeğin iktisadi kurtuluşunun gerçekleşmesini sağlayan ensonu bulunmuş siyasal biçim idi.

Bu son koşul olmasaydı, komünsel kuruluş bir olanaksızlık ve bir aldatmaca olurdu. Üreticinin siyasal egemenliği, onun toplumsal köleliğinin sonsuzlaştırılması ile birlikte varolamaz. Demek ki, Komün, sınıfların varoluşunun, öyleyse sınıf egemenliğinin üstüne dayandığı iktisadi temellerin kökünü kazımak için bir kaldıraç hizmeti görmeliydi. Emek bir kez kurtulduktan sonra, her insan bir emekçi durumuna gelir ve üretken çalışma bir sınıfın özneliği olmaktan çıkar.

Tuhaf şeydir. Emekçilerin kurtuluşu üzerindeki son altmış yılın bütün cafacalı söylevlerine ve tüm engin yazınına karşın, işçiler, nerede olursa olsun, kendi öz davalarını ele almaya görsünler; sanki kapitalist toplum, daha tüm çelişkileri [sayfa 267] gelişmemiş, daha bütün yalanları ortaya çıkmamış, daha pis gerçekliği gözler

* Bu "sürekli ordu" sözcüğü, 1871 ve 1891 Almanca baskılarda yoktur. -Ed.

** 1871 ve 1891 Almanca baskılarda "işçi sınıfı hükümeti" sözcükleri italik dizilmiştir. -Ed.

önüne serilmemiş de, henüz bakir suçsuzluğunun en arı durumu içinde bulunuyormuş gibi, sermaye ve ücretli kölelik gibi iki kutbu (toprak sahibi artık kapitalistin komandit ortağından başka bir şey değildir) ile birlikteki güncel toplum sözcülerinin tüm savunumlu lafazanlıklarının gürlediği hemen duyulur. Komün, diye haykırırlar, tüm uygarlığın temeli olan mülkiyeti kaldırmak istiyor. Evet baylar, Komün, büyük bir yığın emeğini birkaç kişinin zenginliği durumuna getiren bu sınıf mülkiyetini kaldırmak istiyordu. Mülksüzleştiricilerin mülksüzleştirilmesini amaçlıyordu. Üretim araçlarını, bugün özsel olarak emeğin köleleştirme ve sömürü araçları olan toprağı ve sermayeyi, özgür ve ortaklaşa bir çalışmanın aletleri durumuna dönüştürerek, bireysel mülkiyeti bir gerçeklik yapmak istiyordu. Ama komünizmdir bu, o “olanaksız” komünizm! Ne yani, egemen sınıfların güncel sistemi sonsuza değin sürdürmenin olanaksızlığını anlayacak kadar kavrayışlı olan üyeleri –ve bunların sayısı kabanktır–, kooperatif üretimin usandırıcı ve gürültücü havarileri oldular. Ama eğer kooperatif üretim bir aldatmaca ve bir tuzak olarak kalmayacaksa; eğer o kapitalist sistemin yerini alacaksa; eğer kooperatif toplulukların tümü, ulusal üretimi, onu kendi özenetimleri altına alan, ve kapitalist üretimin kaçınılmaz yazgısı olan sürekli anarşi ve devirli sarsıntılara son veren ortaklaşa bir plana göre düzenleyecekse, baylar, eğer bu komünizm değilse, o çok “olanaklı” komünizm değilse, nedir peki?

İşçi sınıfı Komünden mucizeler beklemiyordu. Onun *par décret du peuple** uygulanacak hazırlap ütopyaları yoktur. Kendi öz kurtuluşunu ve bu kurtuluşla birlikte, güncel toplumun kendi öz iktisadi gelişmesi ile karşı konmaz bir biçimde yöneldiği yaşamın o daha yüksek biçimini gerçekleştirmek için, uzun mücadelelerden, koşulları ve insanları baştan başa dönüştürecek tüm bir tarihsel süreçler dizisinden geçme zorunda olduğunu bilir o. O, bir ülküyü gerçekleştirme zorunda değil, ama sadece yıkılmakta olan eski burjuva toplumun bağrında taşıdığı yeni toplumun öğeleri [sayfa 268] önündeki engelleri kaldırma zorundadır. Tarihsel görevinin tam bilinci içinde ve davranışında ona yaraşır olma kahramanca karar içinde, işçi sınıfı basın uşaklarının kaba sövgüleri ile, bilisiz yavanlıklar ve sekterce fikirlerini bilimsel yanılmazlığın kesinliği üzerinden

* Halk buyrultusu ile. -ç.

döktüren kurulu düzen tutkunu burjuva doktrinerlerin kasıtlı kayırması karşısında gülümsemekle yetinebilir.

Paris Komünü devrimin yönetimini kendi ellerine aldığı zaman; basit işçiler olarak, “doğal üstlerinin”** hükümet ayrıcalıklarına dokunma cüretini gösterip, eşi görülmemiş bir güçlük koşulları içinde, yapacaklarını gösterişsizce, bilinçlice ve etkilice yaptıkları zaman (ve bunu, en yükseği, büyük bir bilimsel otoriteye** inanmak gerekirse, Londra’nın herhangi bir okul sekreteri için gereken en düşük ücretin ancak beşte-birine erişen ücretler karşılığı yapılan), eski dünya, Belediye Dairesi üzerinde dalgalanan, emek cumhuriyetinin simgesi kızıl bayrak karşısında öfke sarsıntılarında iki büküm oldu.

Ve, bununla birlikte, bu devrim, işçi sınıfının, sadece zengin kapitalistler ayrı olmak üzere, hatta Paris orta sınıfının büyük bölümü –dükkâncılar, satıcılar, tüccarlar– tarafından bile, toplumsal girişkenliğe hâlâ yetenekli tek sınıf olarak açıkça tanınmış bulunduğu ilk devrim idi. Komün, orta sınıfın kendi içinde sürekli anlaşmazlıklar nedeni olan borç ve alacak sorununu bilgece çözerek, onu kurtarmıştı.¹⁷⁷ Orta sınıfın bu aynı bölümü, 1848 Haziranındaki işçi ayaklanmasının ezilmesine katılmış, ve Kurucu Meclis tarafından alacaklılarına hemen saygısızca kurban edilmişti.¹⁷⁸ Ama onun bugün işçi sınıfı yanında yer almak için tek nedeni bu değildi. Artık Komün, ya da, yeniden hangi ad altında belirirse belirsin, imparatorluk dışındaki bir seçenek olmadığını seziyordu. İmparatorluk, kamu zenginliğini saçıp savurması ile, özendirilmiş bulunduğu büyük mali dolandırıcılık ile, sermayenin yapay olarak hızlandırılmış merkezileşmesine, ve bu sınıfın büyük bir bölümünün bağlaşıklık mülksüzleştirilmesine [sayfa 269] sağlamış olduğu destek ile onu [orta sınıfı -ç.] iktisadi bakımdan yıkmıştı. İmparatorluk, bu sınıfı, siyasal bakımdan incitmiş, çocuklarının eğitimini *frères ignorantin*’lere¹⁷⁹ vererek volterciliğine meydan okumuş, neden olduğu yıkımlara karşılık imparatorluğun yokolmasından başka bir ödünleme bırakmayan bir savaşa başı eğik sokarak, onun Fransız ulusal duygusunu ayaklandırmıştı. Gerçekte, tüm bonapartçı ve kapitalist yüksek *bohème*’in Paris

* 1871 ve 1891 Almanca baskılarda, burada, “varlıklı sınıflar” biçiminde bir ekleme var.Ed.

** Almanca baskılar bu büyük bilimsel otoritenin kim olduğunu şöyle belirtir: “(Profesör Huxley)”. -Ed.

dışına göçünden sonra, orta sınıfın gerçek düzen partisi, kendini Komün bayrağı altına giren ve Thiers'nin eceden tasarlanmış değiş-tirmelerine karşı onu savunan "Cumhuriyetçi Birlik"¹⁸⁰ biçimi altında gösterdi. Bu büyük orta sınıf yığınının iyilik bilmesi, bugünkü sert sınanmaya dayanacak mı? Bunu ancak zaman gösterecek.

Komün, köylülere: "Bizim zaferimiz sizin tek umarınızdır" derken, yerden göğe kadar haklı idi. Versailles'da yumurtlanıp metelik etmez övünge Avrupa gazetecileri tarafından yinelenen tüm yalanların en şaşılacaklarından biri, Ulusal Meclis köylülerinin Fransız köylülüğünü temsil ettikleri yalanı oldu. Fransız köylüsünün, 1815'ten sonra, bir milyon zarar ödentisi ödeme zorunda kaldığı adamlara karşı duyduğu sevgi biraz düşünülün.¹⁸¹ Onun gözünde, büyük bir toprak sahibinin varlığı bile, daha kendiliğinden onun 1789 kazanımları üzerine bir el uzatmadır. Burjuvazi, 1848'de, frank başına 45 santimlik ek vergi ile onun toprak parçasını ağır yükümler altına sokmuştu; ama o bunu devrim adına yapmıştı; oysa ki şimdi, Prusyalılara ödenecek beş milyarlık zarar ödentisini köylünün omuzlarına yüklemek için, devrime karşı bir iç savaşı kışkırtıyordu. Komün, buna karşılık, ilk bildirgelerinden birinde, savaşın gerçek yaratıcılarının onun giderlerini de ödeme zorunda olduklarını bildiriyordu. Komün, köylüyü kan vergisinden kurtaracak, ona ucuz bir hükümet verecek, bugünkü sülüklerini, noteri, avukatı, mübaşiri, ve öbür adli vampirleri, onun tarafından seçilmiş ve ona karşı sorumlu, ücretli Komün görevlileri durumuna dönüştürecekti. Onu *garde-champetrein**, jandarma ve valinin zorbalığından kurtaracak, rahip tarafından alıklaştırılmanın [sayfa 270] yerine, öğretmen tarafından öğretimi geçirecekti. Ve Fransız köylüsü, her şeyin üstünde, hesap adamıdır. Rahip aylığının, tahsildar tarafından zorla alınması yerine, kiliseye bağlı olanların dinsel içgüdülerinin kendiliğinden ortaya çıkmasına bağlı olmasını son derece usa yakın bulacaktı. Komün hükümetinin –ve sadece onun– Fransız köylüsüne umudunu getirdiği büyük dolaysız iyilikler işte bunlardı. Öyleyse burada, köylünün toprak parçası üzerine bir karabasan gibi çöken ipotekli borç, her gün büyüyen *prolétariat foncier*** ve onun bu toprak parçasından, modern tarımın gelişmesi ve kapitalist işleme biçiminin rekabeti

* Kır bekçisi. -ç.

** Kırsal proletarya. -ç.

sonucu gitgide daha hızlı bir gidişle gerçekleşen mülksüzleştirilmesi gibi, sadece Komünün köylü yararına çözmeye yetenekli ve aynı zamanda da zorunlu olduğu daha karmaşık, ama dirimsel somut sorunlar üzerinde uzun uzadıya durmak büsbütün gereksizdir.

Fransız köylüsü, Louis Bonaparte'ı cumhurbaşkanı seçti, ama düzen partisi İkinci İmparatorluğu kurdu. Gerçeklikte Fransız köylüsü neye gereksinme duyduğunu, kendi *maire*ini* hükümetin valisine, kendi öğretmenini hükümetin rahibine, ve kendi öz kişiliğini de hükümetin jandarmasına karşı çıkararak, 1849 ve 1850'de göstermeye başladı. Düzen partisi tarafından Ocak ve Şubat 1850'de yapılmış bulunan tüm yasalar, köylülere karşı açık baskı önlemleri oldular. Köylü bonapartçı idi; çünkü büyük Devrim, ondan sağlamış bulunduğu bütün çıkarları ile birlikte, onun gözlerinde Napoléon'da kişileşiyordu. İkinci İmparatorluk döneminde hızla dağılan bu yanılısama (ve bu yanılısama doğası gereği "köylüler"e düşmandı), geçmişin bu önyargısı, Komünün köylülüğün canlı çıkarlarına ve ivedi gereksinmelerine yönelttiği çağrıya nasıl direnebilirdi?

"Köylüler", Komün Paris'i ile taşra illeri arasındaki üç aylık özgür bir bağlantı süresinin, köylülerin genel bir ayaklanmasına yolaçacağını biliyorlardı (onların başlıca kaygıları, gerçekte buydu); Paris çevresinde, sanki sığır vebasının yayılmasını önlemek içinmiş gibi, bir polis ablukası kurmakta gösterdikleri kaygılı çabukluğun nedeni de budur. [sayfa 271]

Öyleyse Komün, Fransız toplumunun tüm sağlıklı öğelerinin gerçek temsilcisi, ve dolayısıyla gerçek ulusal hükümet olduğu kadar, aynı zamanda bir işçi hükümeti, ve böylece, kurtuluşunun gözüpek bir savunucusu niteliği ile, sözcüğün gerçek anlamında uluslararası bir hükümet idi de. İki Fransız eyaletini Almanya'ya ilhak eden Prusya ordusunun gözleri önünde, Komün, tüm dünya emekçilerini Fransa'ya ilhak ediyordu.

İkinci İmparatorluk, kozmopolit dolandırıcılığın büyük panayın olmuştu; tüm ülkelerin dolandırıcıları, içki âlemlerine ve Fransız halkını soyup soğana çevirmesine katılmak için, onun çağısına koşuşup gelmişlerdi. Tam da o anda, Thiers'nin sağ kolu Romanyalı rezilce eğlence düşkünü Ganesco, sol kolu da Rus çasıtı Markovski'dir. Komün tüm yabancılara ölümsüz bir dava için ölmeye

* Belediye başkanı. -ç.

onurunu verdi. Dönekliği yüzünden yitirilen dış savaş ve yabancı saldırganla komposu aracıyla kıskırılan iç savaş arasında, burjuvazi, Fransa'da oturan Almanlara karşı polis avları düzenleyerek, yurt-severliğini gösterme zamanı bulmuştu. Komün bir Alman işçisini* kendi çalışma bakanı yaptı. Thiers, burjuvazi, İkinci İmparatorluk, gürültülü yakınlık gösterileri ile Polonya'yı durmadan aldatmışlardı; oysa gerçeklikte, onu edepsizce hizmet ettikleri Rusya'ya teslim ediyorlardı. Komün Polonya'nın kahraman oğullarına,** onları Paris savunucularının başına geçirme onurunu verdi. Ve açtığı bilin-cinde olduğu yeni tarih çağını açıkça belirlemek için, bir yandan yenen Prusyalıların, öte yandan da bonapartçı generaller tarafından yönetilen Bonaparte ordusunun gözleri önünde, savaş övüncesinin o devsel simgesini, Vendôme sütununu yıktı.¹⁸²

Komünün büyük toplumsal önemi, onun öz varoluşu ve eylemi oldu. Özel önlemleri, halk tarafından bir halk hükümeti eğiliminden başka bir şey gösteremezlerdi. Örneğin, fırın işçileri için gece çalışmasının kaldırılması gibi; işverenler arasında yürürlükte olan, çeşitli bahanelerle işçilerinden cezalar keserek, ücretleri düşürmeye dayanan, ve böylece işverenin yasamacı, yargıç ve yürütme gücü rollerini kendine [sayfa 272] topladığı, üstelik parayı da cebine indirdiği uygulamanın, ceza tehdidi altında yasaklanması gibi. Bu nitelikte bir başka önlem de, kapitalistleri ister sıvııp gitmiş, ister işi durdurmayı yeğlemiş olsunlar, kapatılmış bulunan bütün atölye ve fabrikaların, karşılığı ödenmesi koşulu ile, işçi birliklerine verilmesi oldu.

Komünün, öngörü ve ılımlılıkları ile dikkati çeken mali önlemleri, kuşatılmış bir kentin durumu ile bağdaşır önlemlerden başkası olamazlardı. Haussmann*** rejimi altında, büyük mali ortakhıklar ve bayındırlık işleri girişimcileri tarafından, Paris kenti zararına yapılan olağanüstü hırsızlıklar bakımından, Komün onların mallarını zoralarına uğratmakta, Orléans hanedanının mallarını zoralarına uğratan Louis Napoléon'dan çok daha haklı olurdu. Her ikisi de mallarının büyük bir bölümünü kilisenin yağmalanmasından

* Léo Frankel. -Ed.

** J. Dombrowski ve W. Wroblewski. -Ed.

*** Baron Haussmann, İkinci İmparatorluk döneminde Seine ilinin, yani Paris kentinin valisi. İşçi ayaklanmalarına karşı mücadeleyi kolaylaştırmak için, bir dizi kentçilik çalışması yaptırdı. [Lenin tarafından hazırlanan 1905 Rusça baskı için not.] -Ed.

sağlamış bulunan Hohenzollernler ile İngiliz oligarkları, kilisenin laikleştirilmesinden sadece 8.000 frank sağlayan Komün tarafından elbette çok alındılar.

Versailles hükümeti, biraz cesaret ve güç toplar toplamaz, Komüne karşı en zorlu araçları kullanırken; tüm Fransa için, büyük kentler delegelerinin toplantılarının yasaklanmasına değin giden, düşüncenin özgürce söylenmesini yokederken; Versailles ve Fransa'nın geri kalan bölümünü, İkinci İmparatorluğunu çok geçen bir çasıtlık ağı altına sokarken; Paris'te basılmış tüm gazeteleri engizisyoncuya dönüştürülmüş jandarmaları tarafından yaktırır ve Paris'ten gelen ve Paris'e giden bütün mektupları açtırırken; Ulusal Mecliste Paris'ten yana bir söz etme yolunda en çekingen denemeler, hatta 1816 "Chambre introuvable"da bile görülmemiş bir biçimde, çılgınlık altında boğulurken; Versaylılar tarafından Paris dışında yürütülen kanlı savaş, ve Paris içinde de satınalma ve komplo girişimleri sürdürülürken, Komün, sanki barış içindeymiş gibi, liberalizmin bütün gerek ve görüşlerine uymaya çalışmakla, görevine utanılacak bir biçimde ihanet etmiş olmaz mıydı? Komün hükümeti Bay Thiers [sayfa 273] hükümeti ile aynı nitelikte olmuş olsaydı, Paris'te düzen partisi gazetelerini yasaklamak için, Versailles'da Komün gazetelerini yasaklamaktan daha çok fırsat bulamazdı.

Tam da Fransa'yı kurtarmanın tek yolu olarak kiliseye dönmeyi ileri sürdükleri sırada, dinsiz imansız Komünün Picpus manastırını ile Saint-Laurent kilisesinin oldukça özgül gizemlerini ortaya çıkarması, "köylüler" için kuşkusuz öfkelenirici bir şeydi.¹⁸³ Ve Bay Thiers'ye karşı ne yergi: O, savaşları yitirme, teslim şartlaşmaları imzalaması ve Wilhelmshehe'de sigara sarmadaki¹⁸⁴ becerikliliklerine tanıklık olarak, bonapartçı generaller üzerine büyük-haçlar yağdırırken, Komün, görevlerini savsakladıkları kuşkusunu doğurdukları anda, generallerini görevden alıyor ve tutukluyordu. Komüne takma bir ad altında girmiş ve Lyon'da yalın [yani hileli olmayan -ç.] iflâstan altı günlük bir hapis cezasına çarptırılmış bulunan bir üyesinin,* Komünün buyruğu üzerine Komünden çıkartılıp tutuklanması, hâlâ Fransa dışişleri bakanı olan, hâlâ Fransa'yı Bismarck'a satmakta bulunan ve hâlâ o hükümet örneği Belçika'ya buyruklarını dayatan kalpazan Jules Favre'in yüzüne karşı, bile isteye savrulmuş bir sövgü

* Blanchet. -Ed.

değil miydi? Ama kuşkusuz, Komün, eski tipte bütün hükümetlerin ayrılmazlığı yaptıkları gibi, yanılmazlık savında bulunmuyordu. Tüm davranış ve sözlerini yayımlıyor, halkı bütün eksikliklerinden bilgilendiriyordu.

Her devrimde, onun geçek temsilcilerinin yanına, bambaşka bir nitelikte adamlar da kaşır; bunlardan bazıları, büyük bir saygı ile bağılı buldukları geçmiş devrimlerin kalıntısıdır; güncel hareketi anlamayan bu adamlar, bilinen dürüstlük ve cesaretleri, ya da salt gelenek gücü ile, halk üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptirler; bazıları da, günün hükümetine karşı yıllardan beri aynı basmakalıp tumturaklı tepih dualarını yineleye yineleye, kendilerini eşi bulunmaz devrimciler olarak göstermiş bulunan basit yaygaralardır. Hatta 18 Marttan sonra bile, bu türlü bazı adamların ortaya çıktığı görüldü ve, bazı durumlarda, bunlar birinci planda roller oynamasını da başardılar. Güçleri ölçüsünde, bu adamlar işçi sınıfının gerçek eylemini engellediler; tıpkı ^[sayfa 274] önceki her devrimin tam gelişmesini engellemiş buldukları gibi. Bunlar kaçınılmaz bir kötülüktürler; zamanla bunlardan kurtulunur; ama işte Komüne bunun için zaman bırakılmadı.

Paris'te Komün tarafından yapılmış bulunan değişiklik, gerçekte ne olağanüstü bir değişiklik idi! İkinci İmparatorluğun bozulmuş Paris'inin en küçük izi bile kalmamıştı. Paris artık Britanyalı büyük toprak sahiplerinin, İrlandalı *absentees*'in¹⁸⁵ Amerikalı eski köle sahipleri ve harvurup harman savuranların, eski Rus toprak kölesi sahipleri ve Romanya boyarlarının buluşma yeri değildi. Artık cesetler morga taşınmıyor, gece saldırıları, hırsızlıklar olmuyordu; gerçekte, 1848 Şubat günlerinden bu yana ilk kez olarak, Paris sokakları, hem de hiç bir tür polis olmaksızın, güvenli idiler.

“Artık adam öldürme, hırsızlık, saldırı gibi şeylerden söz edildiğini duymuyoruz” diyordu bir Komün üyesi, “sanki polis tüm tutucu müşterilerinin topunu, kendisi ile birlikte Versailles'a sürüklemiş!”

Aşifteler, koruyucularının –ailenin, dinin, ve her şeyin üstünde de mülkiyetin koruyucuları olan kırıkkıranların (francs-fileurs)– ardından gitmişlerdi. Onların yerine, ortaya, ilkçağ kadınları gibi, kahraman soylu ve özverili gerçek Paris kadınları çıktı. Çalışan, düşünen, savaşan, kanayan, yeni bir toplum yaratmakla meşgul, kaplarına dayanmış yamyamları neredeyse unutan, tarihsel girişkenliğinin

çoşkusu içinde ışıldayan bir Paris!

Paris'teki bu yeni dünyanın karşısında, bir de Versailles'daki eski dünyaya, meclisteki varlıklar ile köle sahiplerinin ayaklanmasını onaylayan, parlamenter cumhuriyeti ayakta tutmak için hükümet başına yerleşmiş bulunan yaşlı şarlatanın kendini beğenmişliğine güvenen, ve geçmişin hayaletleri gibi, *Jeu de Paume*'da* toplanarak, 1789'u karikatürleştiren bir tufan-öncesi cumhuriyetçileri kuyruğu ile, ulusun kanına susanmış, lejitimist ve orleancı, tüm ölmüş rejimlerin şu vampirler meclisine bakın. Demek ki, Fransa'da ölmüş olan her şeyin temsilcisi, sadece Louis Bonaparte generallerinin kılıçlarının desteğinin bir yaşam görünüşüne [sayfa 275] yönelttiği bu meclis idi! Paris, tüm gerçek, Versailles, tüm yalan; ve Thiers'nin ağzından yayılmış bulunan yalan!

Thiers, bir Seine-et-Oise belectiyeleri temsilciler kuruluna şöyle diyor:

“Sözüme güvenebilirsiniz, onu *hiç bir zaman* tutmazlık etmedim.”

Meclisin kendisine, “Fransa'nın o güne değin gördüğü en özgürce seçilmiş ve en liberal meclis” olduğunu söylüyor; onun başıbozuk asker takımına “dünyanın hayran olduğu ve Fransa'nın o güne değin gördüğü en güzel ordu” olduğunu söylüyor; taşra illerine, Paris'i bombalamadığını, bunun bir masal olduğunu söylüyor.

“Eğer birkaç top atıldıysa, bu Versailles ordusu tarafından değil, ama kendilerini göstermeye bile cesaret edemedikleri zaman, dövüştüklerine inandırmak için, bazı başkaldırcılar tarafından atılmıştır.”

Taşra illerine, “Versailles topçusu Paris'i bombalamıyor, yalnızca topa tutuyor” da diyor.

Paris başpiskoposuna, Versailles birliklerine maledilen sözümona idamlar ve misillemelerin (!) saçma sözlerden başka bir şey olmadıklarını söylüyor. Paris'e, sadece “onu ezen iğrenç zorbalardan kurtulmak” istediğini, gerçekte “Paris Komününün bir avuç ip kaçıncısından başka bir şey olmadığını” söylüyor.

Bay Thiers'nin Paris'i, “aşağılık yığın”ın gerçek Paris'i değil,

* *Jeu de Paume*: 1789 Ulusal Meclisinin ünlü kararları aldığı salon.^[186] [1871 Almanca baskıya Engels'in notu.]

ama dñşsel bir Paris, francs-fileurs¹⁸⁷ Paris'i, bulvarlarda gezmeyi seven erkek ve kadınların Paris'i, uşakları, dolandırıcıları, yazınsal bohemi ve aşıfteleri ile şimdi Versailles, Saint-Denis, Rueil ve Saint-Germain'i dolduran, iç savaşı hoş bir perde arası oyunundan başka bir şey olarak görmeyen, yapılmakta olan savaşa cep dürbünü ile bakan, top seslerini sayan, ve gösterinin Porte-Saint-Martin tiyatrosunda hiç görmediğı kadar iyi sahnelendiğine kendi öz onuru ve fahişelerinin onuru üzerine yemin eden, zengin, kapitalist, yaldızlı, aylak Paris idi. Düşen adamlar gerçekten ölü idiler; yaralıların çığlıkları gerçek çığlıklar idi; ve, görüyor musunuz, bütün bunlar ne kadar da yoğun bir tarihsel nitelik taşıyordu!

Bay Thiers'nin Paris'i, işte bu; tıpkı Coblenz göçmenlerinin, Bay de Calonne'un Fransa'sı olması gibi.¹⁸⁸ [sayfa 276]

IV

Zenci köle satıcılarının Paris'i yıkmak için ilk komplo girişimleri, onu Prusyalılara işgal ettirme girişimleri oldu; ama Bismarck'ın kabul etmemesi üzerine bu girişim başarısızlığa uğradı. İkincisi, 18 Marttaki komplo girişimi, ordunun bozguna uğramasına ve tüm yönetimi kendisini izlemeye zorlayan hükümetin Versailles'a kaçmasına yolaçmıştı. Paris ile görüşmeler yapıyormuş gibi görünerek, Thiers, o zaman, Paris'e karşı savaşa hazırlanmak için zaman kazandı. Ama bir orduyu nerde bulmalıydı? Ordu alaylarının kalıntıları sayıca güçsüz ve pek de güvenilir gibi değildiler. Thiers'nin taşra illerine yaptığı, ve onları ulusal muhafızları ve gönüllüleri ile Versailles'ın yardımına koşmaya çağırarak ivedi çağrılar, düpedüz bir iteleme ile karşılandı. Sadece Bretagne, ak bir bayrak altında savaşan, herbiri göğsünde ak kumaştan bir İsa yüreğı taşıyan, ve savaş çığlıkları da "Vive le roi!"* olan bir avuç *chouan*¹⁸⁹ gönderdi. Bunun üzerine Thiers çarçabuk, gemicilerden, sömürge piyadelerinden, papaza bağlı zuhafardan, Piétri'nin *sergents de ville* ve *mouchard*larından** bileşik, alaca bulaca bir çete toplama zorunda kaldı. Gene de, Bismarck'ın tam anlamıyla iç savaşın sürdürülmesi ve Versailles hükümetinin Prusya'ya kölece bağlı tutulması için kısıtlı bir yetecek sayıda

* Yaşasın kral! -ç.

** Polis ve hafiyelerinden. -ç.

salıverdiği imparatorluk savaş tutsaklarının yurtlarına geri gönderilmesi olmasaydı, bu ordu gülünç bir biçimde yetersiz kalırdı. Savaş sırasında, jandarmaların bütün en tehlikeli görevlere kendileri atılarak bu orduyu sürüklemeye çalışmaları gerekirken bile, Versailles polisi Versailles ordusunu gözetme zorunda kaldı. Düşen kaleler zaptedilmediler, ama satın alındılar. Federelerin yiğitliği, Paris'in direnişinin kendi öz stratejik dehası ve buyruğu altında bulunan süngüler ile kırlamayacağına Thiers'yi inandırdı.

Bu arada, taşra illeri ile ilişkileri gitgide güçleşiyordu. Thiers ve "köylüler"inin tasasını dağıtacak bir tek onama bildiri bile gelmiyordu. Tam tersine... Her yandan, hiç de saygılı olmayan bir ton üzerinden, cumhuriyetin açıkça [sayfa 277] tanınması, komünsel özgürlüklerin doğrulanması ve görev süresi bitmiş bulunan Ulusal Meclisin dağıtılması temeli üzerinde, Paris ile barışma isteyen elçilik kurulları ve çağrılar yağmur gibi yağıyordu. Bunlar o kadar büyük bir sayıda geliyorlardı ki, Thiers'nin adalet bakanı Dufaure, savcılara yayınladığı 23 Nisan günlü genelgesinde, "barışma sloganını" bir suç olarak izlemelerini buyuruyordu! Bununla birlikte, kampanyasının başansından umutsuzluğa düşmeye başlayan Thiers, taktik değiştirmeye karar verdi; bütün ülkede, Ulusal Meclise kendi kabul ettirdiği yeni belediye yasası temeli üzerinde, 30 Nisan günü belediye seçimlerinin yapılması buyruğunu verdi. Valilerinin entrikalarına olduğu kadar polis baskısına da güvenen Thiers, taşra illerinin yarısının Ulusal Meclise o güne değin hiç bir zaman sahip olmadığı o tinsel gücü vermesini, ve bu illerin de, Paris'in fethi için gereksinme duyduğu maddi gücü ensonu kendisine göndermelerini bekliyordu.

Paris'e karşı, kendi öz bültenlerinde göklere çıkardığı kendi eşkıyalık savaşını, ve bakanlarının tüm Fransa'da bir terör egemenliği kurma girişimlerini, Thiers, daha başından beri, birden çok amaca hizmet edecek küçük bir barışma komedisinin eşliğinde yürütmeye çalışıyordu. Bu komedi taşra illerini aldatacak, Paris'in burjuva öğelerini kendine çekecek ve, her şeyin üstünde, Ulusal Meclisin düzmece cumhuriyetçilerine, Paris karşısındaki ihanetlerini, Thiers'ye olan inançları arkasında gizleme fırsatını verecekti. 21 Mart günü, daha hiç bir ordusu yokken, Thiers Ulusal Meclise şöyle demişti:

"Ne olursa olsun, Paris'e karşı ordu göndermeyeceğim."

27 Mart günü gene kürsüye çıkıyordu:

“Ben cumhuriyeti bir oldu-bitti olarak buldum, ve onu koyup sürdürmekte adamakıllı kararlıyım.”

Gerçeklikte, “köylüler”inin böğürmeleri Versailles’da cumhuriyet adının bile anılmasını bastırırken, o, Lyon ve Marsilya’daki devrimi,¹⁹⁰ cumhuriyet adına bastırıyordu. Bu başandan sonra, artık “varsayılabir olgu”dan başka bir şey olmayan “oldu-bitti”nin gücünü kırdı. Sakıncılık gereği Bordeaux’dan kışı kırdırmış bulunduğu Orléans prensleri, şimdi, yasanın açıkça çiğnenmesi ile, Dreux’de her türlü entrika [sayfa 278] çevirme iznine sahip bulunuyorlardı. Paris ve taşra illeri delegeleri ile bitmez tükenmez görüşmelerinde Thiers tarafından verilen ödünler, durmadan ton ve renk değiştirmelerine karşın, eninde sonunda her zaman şuna varyordu: öcü, büyük bir olasılıkla, “Lecomte ve Clément Thomas’ın öldürülmesine karşın bulunan bir avuç cani” ile sınırlanacaktı – elbette Paris ve Fransa’nın, Bay Thiers’nin kişiliğini, hiç bir sakıncı illeri sürmeksizin, cumhuriyetlerin en iyisi olarak tanımlama koşuluyla; tıpkı onun 1830’da Louis-Philippe için yapmış bulunduğu gibi. Bu ödünlere gelince, mecliste bakanlar tarafından bu ödünler konusunda yapılan resmi yorumlar aracılığıyla onları yadsıtma zahmetine katlanmakla yetinmiyordu. Onun iş görmek için kendi Dufaure’u vardı. Dufaure, bu yaşlı orleancı avukat, şimdi 1871’de, Thiers döneminde olduğu gibi, 1830’da Louis-Philippe döneminde, ve 1848’de Louis Bonaparte’ın başkanlığı döneminde de, her zaman sıkıyönetim adalet bakanı olmuştu. Bakan olmadığı sıralarda, Paris kapitalistlerini savunarak bir servet yapmış, kendi yaptığı yasalara karşı dava açarak siyasal bir sermaye durumuna gelmişti. Şimdi, Paris’in düşüşünden sonra cumhuriyetçi özgürlüğün son kalıntılarının da kökünü kazıyacak temsil edici bir yasalar dizisini Ulusal Meclisten çabucak çıkartmakla yetinmeyip, sıkıyönetim mahkemelerinin kendi gönlünce çok yavaş olan yargılama yöntemini kısaltarak¹⁹¹ ve çok sert yeni bir sürgün yasası önererek, Paris’in yazgısını önceden sezdiriyordu. Siyasal alanda ölüm cezasını kaldıran 1848 Devrimi, onun yerine sürgün cezasını geçirmişti. Louis Bonaparte, hiç değilse teoride, giyotin rejimini yeniden kurmaya cüret edememişti. Henüz Parislilerin başkaldıncılar değil, ama katiller olduklarını yavaş yavaş aşılama cesaretine sahip olmayan “köylüler” Meclisi, Paris’e karşı öncelenmiş öcünü Dufaure’un sürgün yasası ile sınırlandırma zorunda kaldı. Eğer bu komedi, Thiers’nin de yolaçmasını istediği gibi, geviş getiren hayvan be-

yinleri ile, ne onun oyununu, ne de ikiyüzlülük, kararsızlık ve oyalama zorunluluğunu anlayan “köylüler”in öfke çılgınlıklarına yolaçmasaydı, bütün bu koşullar karşısında, Thiers bile kendi barışma komedisini sürdüremezdi.

Yakında yapılacak olan 30 Nisan belediye seçimleri [sayfa 279] ereğiyle, Thiers, 27 Nisan günü, büyük barışma sahnelerinden birini oynadı. Duygusal bir söz sanatı tufanı ortasında, meclis kürsüsünden şöyle haykırdı:

“Paris’in, bizi Fransız kanı dökmeye zorlayan komplosundan başka, cumhuriyete karşı hiç bir komplo yoktur. Söyledim ve gene söylüyorum ki, bu dinsiz silahlar onları tutan ellerden düşer düşmez, ceza, sadece küçük bir sayıdaki kamu hukuku suçlusunun dışlanacağı bir bağışlama kararı ile, hemen durdurulacaktır.”

Ve “köylüler”in zorla sözünü kesmesi üzerine şöyle dedi:

“Baylar, söyleyin bana, yalvarırım size, haksız mıyım? Suçluların ancak bir avuç oldukları gerçeğini söylememden, gerçekten pişmanlık mı duyuyorsunuz? Mutsuzluklarımız ortasında, Clément Thomas ve general Lecomte’un kanını dökmeye yetenekli kişilerin ender ayrıklamalardan başka bir şey olmamaları, mutlu bir şey değil mi?”

Gene de Fransa, Thiers’nin parlamenter bir siren şarkısı olması ile sevine sevine övündüğü bu konuşmayı duymamazlıktan geldi. Hâlâ Fransa’ya kalan, 35.000 Komün tarafından seçilmiş bulunan, 700.000 belediye meclisi üyesi içinde, lejitimistler, orleancılar ve bonapartçılar birarada 8.000’i bile bulmuyorlardı. Bunu izleyen ek seçimler daha da düşmanca sonuçlar verdi. Böylece, taşra illerinden öylesine gereksinme duyduğu maddi gücü sağlayacak yerde, Ulusal Meclis, son tinsel güç iddiasını, ülke genel oyunun dışavurumu olma iddiasını da yitirdi. Bozgunu tamamlamak üzere, Fransa’nın tüm kentlerinde yeni seçilmiş bulunan belediye meclisleri de, bir Bordeaux karşı-meclisi ile, kapkaççı Versailles Meclisine açıkça gözdağı verdiler.

Bismarck tarafından uzun zamandır beklenmiş bulunan keşin eylem sırası, ensonu gelmişti. Thiers’yi, barışın kesinlikle düzenlenmesi bakımından, Frankfurt’a tam yetkili temsilciler göndermesi için uyardı. Efendisinin çağrısı karşısında alçakgönüllü bir saygı ile, Thiers, Pouyer-Quertier ile desteklenmiş bulunan kendine bağlı Jules Favre’ını göndermekte ıvencenlik etti. Rouen’li “ünlü” iplik

fabrikatörü, İkinci İmparatorluğun ateşli ve hatta kölece bağlı yandaşı olan Pouyer-Quertier, İkinci İmparatorlukta, İngiltere ile, kendi [sayfa 280] öz dükkân çıkarları bakımından zararlı ticaret antlaşmasından¹⁹² başka hiç bir kusur görmüyordu. Thiers' nin maliye bakanı olarak Bordeaux'ya yerleşir yerleşmez, bu “dinsiz” antlaşmayı kınıyor, yakında kaldırılacağını sezdiriyor, ve hatta, daha önceki hiç bir uluslararası antlaşmanın bu işe karşı çıkmadığını söylediği Alsas'a karşı, eski koruyucu gümrük tarifelerini hemen yürürlüğe sokmaya kalkışma saygısızlığını bile, ama boş yere (Bismarck'ı hesaba katmaksızın), gösteriyordu. Karşı-devrimi Rouen'de ücretleri düşürme aracı, ve Fransız taşra illerinin bırakılmasını da Fransa'da kendi mallarının fiyatını yükseltme aracı olarak gören bu adam, Jules Favre için, tüm mesleğinin doruğu olan son ihanetinde, yaraşır dalavere arkadaşı olarak tam da biçilmiş kaftan değil miydi?

Bu yetkin tam yetkili temsilciler çifti Frankfurt'a varır varmaz, kaba Bismarck onları hemen şu buyurucu seçenek ile karşıladı: “Ya imparatorluğun yeniden kurulması, ya da benim banş koşullarının koşulsuz kabulü!” Bu koşullar, savaş zarar ödentilerinin ödemesi vadelerinin bir kısaltılmasını, ve Bismarck kendini Fransa'da işlerin gidişinden hoşnut sayıncaya değin, Paris istihkâmlarının Prusya birlikleri tarafından sürekli işgalini içeriyorlardı; böylece Prusya, Fransa'nın iç işlerinde yüce hakem olarak tanınmış bulunuyordu! Buna karşılık, Paris'in yokedilmesi için, tutsak bonapartçı orduyu özgür bırakmayı ve imparator Wilhelm'in ordularının doğrudan yardımını öneriyordu. Zarar ödentisinin ilk taksidinin ödemesini Paris'in “yatıştırılması”na bağlayarak, iyi niyetinin güvencesini de veriyordu. Thiers ve tam yetkili temsilcileri, böyle bir yemi elbette açgözlülük ile yuttular. Banş antlaşmasını 10 Mayıs günü imzaladılar, ve 18 Mayıs günü antlaşmayı Versailles Meclisine onaylattılar.

Banşın imzalanması ile bonapartçı tutsakların gelmesi arasındaki sürede, cumhuriyetçi yardakçıları Paris'in kanının dökülmesi hazırlıklarına gözlerini yummak için bir bahane bulma acıklı gereksinmesini duyduklarından, Thiers kendini, kendi banışma komedisine yeniden başlama zorunda gördü. Daha 8 Mayıs günü bile, bir orta sınıf uzlaştırıcılar kurulunu şöyle yanıtlıyordu: [sayfa 281]

“Başkaldıncılar boyuneğmeye karar verdikleri zaman, Paris kapılan, general Clément Thomas ile general Lecomte'un katilleri dışında herkese, bir hafta boyunca açık kalacaktır.”

Birkaç gün sonra, “köylüler” tarafından bu sözler konusunda sert bir biçimde sorguya çekilince, açıklamalarda bulunmayı kabul etmedi, ama onlara şu anlatımlı bilgiyi vermekten de geri kalmadı:

“Aramızda sabırsızlar, çok ıvecen adamlar var diyorum. Sekiz gün daha beklemeleri gerek; bu sekiz gün sonunda artık tehlike kalmayacak ve o zaman görev onların cesaret ve yetenekleri düzeyinde olacaktır.”

Mac-Mahon ona az zaman sonra Paris’e girebileceğini söyleyecek duruma gelir gelmez, Thiers meclise “Paris’e elde yasa gireceğini ve askerlerimizin canına kıyan ve kamusal anıtlarımızı yıkan ip kaçkınlarından tam bir kefaret isteyeceği”ni açıkladı.

Karar zamanı yaklaşınca, meclise: “Acımasız olacağım” dedi, Paris’e, yargılanmış olduğunu, ve kendi bonapartçı haydutlarına da, Paris’ten istedikleri kadar öcalmak için açık karta sahip bulduklarını söyledi. Ensonu, ihanet 21 Mayıs günü general Douay’ye Paris kapılarını açınca, Thiers, 22 Mayıs günü, “köylüler”e, kendi barışma komedisinin, anlamamakta öylesine ayak diredikleri “erek”ini açıkladı.

“Birkaç gün önce, size *ereğimize* yaklaştığımızı söylemiştim, bugün size şunu söylemeye geldim: *Ereğe* eriştik. Düzen, adalet, uygarlık, en sonunda zaferi kazandılar!”

Gerçekten öyleydi. Burjuva düzeninin uygarlık ve adaleti, bu düzenin köleleri ne zaman efendilerine karşı başkaldırsalar, kendilerini kendi korkunç ışıkları altında gösterirler. O zaman, bu uygarlık ve bu adalet, maskesiz yabanıllık ve yasadız öcalma olarak ereklerini açığa vururlar. Temellükçü ve üretici arasındaki sınıf mücadelesindeki her yeni bunalım, bu gerçeği daha açık bir biçimde ortaya çıkarır. 1871’in sözle anlatılmaz alçaklığı karşısında, burjuvaların 1848 Haziran canavarlıkları bile hiç kalır. Asker bozuntularının iblisçe savaş başarıları, paralı askerleri ve savunucuları oldukları bu uygarlığın doğuştan ruhunu ne kadar yansıtırlarsa, Paris halkının –erkek, kadın ve çocuk– Versaylıların [sayfa 282] girişinden sonra sekiz gün boyunca dövüşürken gösterdiği kahramanca esirgemezlik ruhu da, onun davasının büyüklüğünü o kadar yansıtır. En büyük sorunu, savaş bir kez bittikten sonra, kendi doğurduğu ceset yığınlarından nasıl kurtulacağını bilmek olan, gerçekten övünçlü uygarlık!

Thiers ile köpeklerinin davranışının bir benzerini bulmak için, Sylla ile iki Roma triumvirasının zamanlarına çıkmamız gere-

kir.¹⁹³ Soğukkanlılıkla uygulanmış aynı yığınsal insan kınımı; toplu öldürmede aynı yaş ve cinsiyet kaygısızlığı; tutsaklara aynı işkence sistemi; aynı sert davranışlar, ama bu kez bütün bir sınıfa karşı; bir tekinin kaçabileceği korkusuyla, saklanan önderlerin aynı yabancı avı, siyasal ve özel düşmanların aynı ihbarı; mücadeleye adamakıllı yabancı kişilerin öldürülmesi karşısında aynı kayıtsızlık. Sadece şu fark var: Romalıların sürgünleri toptan halletmek için henüz *makineli tüfekleri* yoktu, ve onların ne “elde yasa”ları, ne de ağızlarında “uygarlık” sloganı vardı.

Ve, bu korkunç şeylerden sonra, kendi öz basını tarafından betimlemiş bulunduğu biçimiyle, bu burjuva uygarlığın daha da iğrenç olan öteki yüzüne bakın!

“Dağınık ateş sesleri”, diye yazıyor bir Londra tory gazetesinin Paris muhabiri, “uzakta hâlâ yankı uyandırır, yüzüstü bırakılmış zavallı yaralılar Pére-Lachaise’in mezar taşları arasında ölü, paniğe kapılmış 6.000 başkaldırıcı umutsuzluk cançekişmesi içinde yeraltı mezarlığı labirentlerinde dolaşır, *makineli tüfekle* yirmişer yirmişer öldürülmek üzere zavallılar sokaklardan itile kakıla geçirilirken, *café*’lerin absent, bilardo ve domino tutkunları ile dolup taşıdığı görmek, yitik kızların bulvarlarda gezindiklerini görmek ve sefihlerin gözde lokantaların *cabinet particulier*’lerinden* gelen gürlültülerinin, gecenin sessizliğini bozduğunu işitmek, isyan ettirici bir şey.”

Bay Edouard Hervé, Komün tarafından yasaklanmış Versaycı bir gazete olan *Journal de Paris*’de¹⁹⁴ şöyle yazıyor:

“Paris halkının (!) hoşnutluğunu dünkü gösterme biçimi, hafif-meşrep olmaktan da öte bir şeydi, ve bunun zamanla daha da kötüleşeceğinden korkarız. Şimdi Paris’te [sayfa 283] iyiden iyiye yersiz bir bayram havası var, ve bize *Parisiens de la décadence*** denmesini istemiyorsak, bu duruma bir son vermek gerekir.”

Sonra Tacite’in şu parçasını aktarıyor:

“Bununla birlikte, bu korkunç mücadelenin ertesi günü, hatta mücadele büsbütün bitmeden önce, alçalmış ve bozulmuş Roma, vücudunu tüketmiş ve ruhunu kirletmiş bulunduğu şehvet bataklığında yeniden yüzmeye başladı: *alibi proelia et vulnera, alibi balnea popinoeque* (burada savaşlar ve yaralar, orada hamamlar ve mey-

* Özel odalardan. -ç.

** Çöküş dönemi Parislileri. -ç.

haneler).”

Yalnız Bay Hervé, sözünü ettiği “Paris halkı”nın Bay Thiers’in Paris halkından, Versailles, Sanit-Denis, Rueil ve Saint-Germain’den yığın yığın geri dönen francs-fileurs’dan, “çöküş” Paris’inden başka bir şey olmadığını söylemeyi unutuyor.

Yeni ve daha iyi bir toplumun esirgemezlik dolu savunucuları üzerindeki bütün kanlı zaferlerinde, emeğin köleleştirilmesi üzerine kurulu bu kıyıcı toplum, kurbanlarının iniltilerini, yankısı bütün dünyada yansıyan bir karaçalma yuhalaması altında boğar. Komünün dingin işçi Paris’i “düzen” köpekleri tarafından hemen bir rezaletthane durumuna dönüştürüldü. Ve bu korkunç dönüşüm bütün ülkeler burjuva anlayışına neyi tanıtır? Elbette, Komünün, uygarlığa karşı komplo kurduğunu! Paris halkı, Komün uğruna kendini coşku içinde öldürtüyor. Ölümlerinin sayısı, tarihte bilinen bütün öbür savaşlardaki ölümlerin sayısını geçiyor. Bu neyi tanıtır? Elbette, Komünün, halkın hükümeti değil, ama bir avuç caninin zorbalıkla ele geçirdikleri bir şey olduğunu! Paris kadınları barikatlar üzerinde ve idam mangaları karşısında canlarını seve seve veriyorlar. Bu neyi tanıtır? Elbette, Komün iblisinin onları Meyaera’lar ve Hecate’lar* durumuna dönüştürdüğünü! Komünün iki aylık söz-götürmez bir egemenlik boyunca gösterdiği ölçülülüğün eşi, ancak savunmasının kahramanlığında görülebilir. Bu neyi tanıtır? Elbette, Komünün, ancak çançekişme sırasında koyvereceği şeytanca içgüdülerinin kana susamışlığını, bir ölçülülük ve insanlık maskesi altında, aylar boyunca özenle [sayfa 284] sakladığını!

İşçi Paris, kendi kendini kahramanca yakarken, yapıları ve anıtları ateşlerle sarmaladı. Proletaryanın canlı gövdesini paramparça ederken, efendileri artık konutlarının eldeğmemiş mimarlığına tantanayla geri döneceklerini düşünmemeliydiler. Versailles hükümeti: “Kundakçılar!” diye haykırıyor ve en uzak köylere değin tüm ajanlarına, profesyonel kundakçı olma kuşkusu altında, düşmanlarını her yerde kovalama yönergesini veriyor. Savaşın sonraki yığınsal insan kınmına gönül hoşluğu ile bakan tüm dünya burjuvazisi, tuğla ve harcın değerinin bilinmemesi karşısında tiksinti ile irkilmiş bulunuyor!

Hükümetler donanmalarına “öldürme, *yakma* ve *yıkma*”

* Meyaem ve Hecate. – Yunan mitologyasında iki kötülük tanrıçası. -Ed.

yetkisini verdikleri zaman, bu bir kundakçılık yetkisi midir? Britanya birlikleri Washington'daki Capitole'ü ve Çin İmparatorluğunun yazlık sarayını bile ateşe verdikleri zaman,¹⁹⁵ bu bir kundakçılık eylemi mi idi? Prusyalılar, askeri nedenlerden ötürü değil, ama salt öcalma hırsı ile, Châteaudun gibi kentleri ve sayısız köyleri petrol dökerek yaktıkları zaman, bu bir kundakçılık davranışı mı idi? Thiers, altı hafta boyunca, sadece içinde insan bulunan evleri ateşe verme bahanesi ile Paris'i bombaladığı zaman, bu bir kundakçı işi miydi? Savaşta, ateş, herhangi bir başka silah kadar törel bir silahtır. Düşman tarafından tutulmuş bulunan yapılar, ateşe verilmek için bombalanırlar. Eğer bu yapıların savunucuları geri çekilme zorunda kalsalardı, saldırganların kullanmasını engellemek için bu yapıları kendileri ateşe verirler. Yakılmak, dünyanın bütün düzenli ordularının savaş cephesi üzerinde bulunan bütün yapıların her zaman kaçınılmaz yazgısı olmuştur. Ama tarihteki tek haklı savaş olan, kölelerin baskıcılarına karşı mücadelesinde, bu hiç de böyle değildir! Komün, ateşi sadece bir savunma aracı olarak kullandı. O, onu, Haussmann'ın kesin olarak topçu ateşi için açmış bulunduğu dosdoğru uzun caddeleri, Versailles birliklerine kapatmak için kullandı; o, onu, tam da Versaylıların, ilerlemelerinde, en az Komün ateşi kadar yapı yıkan öbür topları kullandıkları biçimde, geri çekilmesini örtmek için kullandı. Hangi yapıların savunma ve hangi yapıların saldırı nedeni ile yıkıldığı, bugün bile tartışılıyor. [sayfa 285] Ve savunma, Versaylı birlikler tutsakların yığınsal öldürüsüne başlamadan önce ateşe başvurmadı. Öte yandan Komün, eğer umarsız bir duruma düşerse, kendi kendini Paris'in yıkıntıları altına gömeceğini ve Paris'i, ulusal savunma hükümetinin, ama sadece ihanetini gizlemek için söz vermiş olduğu gibi, ikinci bir Moskova¹⁹⁶ durumuna getireceğini çok zaman önce açıkça bildirmiş bulunuyordu. Trochu, gerekli petrolü işte bu amaçla getirtmişti. Komün, düşmanlarının Paris halkının yaşamı için hiç bir kaygı duymadıklarını, ama kendi yapıları için çok büyük bir kaygı duyduklarını biliyordu. Ve Thiers, kendi payına öcünde yatışmaz olacağını onlara bildirmişti. Bir yanda kendi hazırlanmış ordusu, ve öte yanda da çıkış yollarını kapatan Prusyalılar elinin altında olur olmaz, şu açıklamayı yaptı: "Acımasız olacağım! Kefaret tam, ve adalet taş yürekli olacak." Eğer Paris işçilerinin yaptıkları vandalizm idiye, bu, hıristiyanların hıristiyan olmayan ilkçağın gerçekten paha biçilmez başyapıtları üzerinde yap-

tıkları gibi zafer vandalizmi değil, umutsuz savunma vandalizmi idi; ve hatta bu vandalizm, yükselen bir yeni toplum ile yıkılan bir eskisi arasındaki devsel savaşın kaçınılmaz ve görece önemsiz sonucu olarak da, tarih tarafından doğrulanmış bulunmaktadır. Ayrıca bu vandalizm, turist Paris'ine yer açmak için tarihsel Paris'i yerlebir eden Haussmann vandalizminden çok daha az bir vandalizm idi.

Ama, başta Paris başpiskoposu, altmışdört rehinenin Paris Komünü tarafından öldürülmesi! Burjuvazi ve ordusu, 1848 Haziranında, savaş uygulamasında uzun süreden bu yana ortadan kalkmış bulunan bir alışkı, silahsız savaş tutsaklarının öldürülmesi alışkısını kurmuşlardı. Bu kaba alışkı, o günden bu yana, Avrupa ve Hindistan'daki bütün halk ayaklanmalarının bastırılması sırasında izlenmişti; bu da onun gerçek bir "uygarlık ilerlemesi" oluşturduğunu tanıtırlar! Öte yandan, Prusyalılar, Fransa'da, başkalarının davranışlarının he-sabını yaşamları pahasına verecek suçsuz insanlar olan rehine alma alışkısını yeniden canlandırmışlardı. Thiers, görmüş bulunduğumuz gibi, daha çatışmanın başlarında, tutsak komüncüleri öldürme insanal uygulamasını yeniden canlandırdığı zaman, Komün de, onların yaşamını ^[sayfa 286] korumak için, Prusyalıların rehine alma uygulamasına başvurma zorunluluğu içinde kalmıştı. Rehinelere, Versailles tarafından uygulanan tutsakların sürekliliği öldürülmesi yüzünden, ölümü bin kez hak etmiş bulunuyorlardı. Mac-Mahon pretorienlerinin¹⁹⁷ Paris'e girişlerini kutlamak için yaptıkları insan kırımından sonra, bunların yaşamları daha uzun süre nasıl esirgenebilir? Burjuva hükümetlerin amansız kandökücülüğüne karşı son güvence de –rehine alınması– boş bir şakaya mı çevrilmeliydi? Başpiskopos Darboy'nin gerçek öldürücüsü, Thiers'nin ta kendisidir. Komün, başpiskopos ile üstelik bir sürü papazı, o sıralarda Thiers'nin elinde bulunan bir tek Blanqui'ye karşı, birçok kez değiştirme önerisinde bulunmuştu. Thiers bu önerileri dikkafalılıkla geri çevirdi. O, Blanqui ile, Komüne bir baş vereceğini, oysa başpiskoposun, ceset biçimi altında, amaçlarına çok daha iyi yarayacağını biliyordu. Thiers, Cavaignac örneğini izliyordu. Cavaignac ile onun düzen adamları, başkaldıranları başpiskopos Affre'in öldürücüsü olarak lekelemek için, 1848 Haziranında az dehşet çığlıkları atmamışlardı! Ve gene de, başpiskoposun düzen¹⁵⁶ askerleri tarafından öldürüldüğünü çok iyi biliyorlardı. Olay yerinde bulunan başpiskopos naibi

Jacquemet, onlara olup biteni hemen anlatmıştı.

Düzen partisinin, kendi kan âlemlerinde, kurbanlarına çalmaktan hiç bir zaman geri kalmadığı bütün bu karaçalma konseri, sadece günümüz burjuvasının, kendini, plebe karşı kendi elindeki her türlü silahı haklı gören, oysa plebin elindeki en küçük silahın bile, kendiliğinden bir suç oluşturduğunu düşünen eski zamanlar baronunun törel kalıtçısı olarak gördüğünü tanıtlar.

Egemen sınıfın, devrimci, yabancı saldırganın koruması altında yürütülen bir iç savaş aracıyla yıkmak için düzenlediği, ve bizim ta 4 Eylül'den Mac-Mahon pretorienlerinin Saint-Claud kapısından girişine değin izlemiş bulunduğumuz komplo, doruk noktasına Paris insan kırımını ile erişti. Bismarck, henüz 1849 Prusya *Chambre introuvable*'inde¹⁹⁸ basit bir köylü iken dilediği o büyük kentlerin genel yıkılışının belki de ilk taksidini gördüğü Paris yıkıntılarını hoşnutluk içinde seyrediyor. Paris proletaryasının cesetlerini ^[sayfa 287] hoşnutluk içinde seyrediyor. Onun için bu, sadece devrimin kökünün kazanması değil, ama şimdi kafası, hem de Fransız hükümetinin ta kendisi tarafından kesilmiş bulunan Fransa'nın, yavaş yavaş sönmesidir de. Tüm mutlu devlet adamlarına özgü o kavrayış kıtlığı ile, Bismarck, bu olağanüstü tarihsel olayın yüzeyinden başkasını görmüyor. Zaferini, kendini sadece yenilen hükümetin jandarması değil, ama aylıklı haydudu durumuna da getirerek taçlandıran bir yeniciyi, tarih bundan önce ne zaman göstermiştir? Prusya ile Paris Komünü arasında bir savaş yoktu. Tersine, Komün barış hazırlıklarını kabul etmiş, ve Prusya da yansızlığını açıklamıştı. Demek ki, Prusya savaşan bir yan değildi. O bir haydut gibi davrandı; kendi üstüne hiç bir risk almadığı için, korkak bir haydut gibi; kan bedelinin, kendi 500 milyonunun ödenmesini, önceden Paris'in düşüşüne bağlamış bulunduğu için, aylıklı bir haydut gibi. Ve böylece, tanrıtanımaz ve sefih Fransa'nın, dindar ve ahlâklı Almanya'nın eli ile cezalandırılması olarak Tanrı tarafından buyrulmuş bulunan bu savaşın gerçek niteliği de ortaya çıkıyordu! Hatta ilkçağ hukukçularının anladıkları anlamda bile, uluslararası hukukun bu eşi görülmemiş çığnenişi, "uygar" Avrupa hükümetlerini, Saint-Petersburg hükümetinin basit bir aleti olan hain Prusya hükümetini ulusların gözünden düşürmeye yöneltecek yerde, sadece Paris çevresinde kurulmuş çifte kordondan kaçan bazı kurbanların da Versailles cellâtlarına teslim edilip edilmemesi gerektiğini düşünmeye götürüyor!

Modern zamanların en korkunç savaşından sonra, yenilen ve yenenin proletaryayı ortaklaşa öldürmeleri için kardeşleşmeleri, bu görülmemiş olay, Bismarck'ın düşündüğü gibi, yükselen bir yeni toplumun kesin ezilmesini değil, ama eski burjuva toplumunun tam bir dağılıpını tanıtlar. Eski toplumun hâlâ yetenekli olduğu en yüksek kahramanlık çabası, ulusal bir savaştır; ve şimdi ulusal savaşın, hükümetlerin, sınıf mücadelesini geciktirmeye yönelik, ve bu sınıf mücadelesi iç savaş biçiminde patlak verir vermez bir yana atılan, katıksız bir aldatmaca olduğu da tanıtlanmıştır. Sınıf egemenliği, kendini artık ulusal bir üniforma altında gizleyemez; ulusal hükümetler, proletaryaya karşı ancak *bir bütün* [sayfa 288] oluştururlar!

1871 Yortusundan sonra, artık Fransız işçileri ile onların emek ürünlerini temellük eden kimseler arasında ne barış, ne de kabul edilebilir bir bırakışma olabilir. Paralı bir asker bozuntusunun demir eli, her iki sınıfı da bir zaman ortak bir baskı altında tutabilir. Ama savaşım, durmadan büyüyen bir genişlik ile, hep yeniden başlayacaktır; ve sonal yeniciye gelince, bu konuda hiç bir kuşku yoktur: ya kapkaççılar azınlığı, ya da büyük emekçi çoğunluk. Ve Fransız işçi sınıfı, modern proletaryanın öncüsünden başka bir şey değildir.

Avrupa hükümetleri, böylece Paris karşısında sınıf egemenliğinin uluslararası niteliğine tanıklık ederlerken, onlara göre bütün bu mutsuzlukların kaynağı olan, emeğin, sermayenin kozmopolit komposuna karşı uluslararası karşı-örgütü, Uluslararası İşçi Birliğini yuhalyorlar. Thiers bu birliği, Emeğin, kendini onun kurtancısı gibi gösteren zorbası olarak kötülüyordu. Picard, Fransız enternasyonalcileri ile yabancı ülkelerdeki enternasyonalciler arasındaki bağlantıların kesilmesi buyruğunu veriyordu; kont Jaubert, Thiers'nin daha 1835'te suç ortağı olan o yaşlı mumya, tüm uygar hükümetler için en büyük sorunun Enternasyonalin kökünü kazımak olduğunu ilân ediyor. Ulusal Meclisin "köylüler"i, Enternasyonale karşı böğürüyorlar ve tüm, Avrupa basını da koroya katılıyor. Birliğimize adamakıllı yabancı, saygıdeğer bir Fransız yazarı,* düşüncesini şu sözlerle dile getiriyor:

"Komün üyelerinin çok büyük bir bölümünün olduğu kadar, Ulusal Muhafız Merkez Komitesi üyeleri de, Uluslararası İşçi Birliğinin en etkin, en akıllı ve en gözüpek kişileri ... aşın derecede dü-

* Büyük bir olasılıkla Robinet. -Ed.

rüst, içten, akıllı, canla başla bağlı, temiz ve sözcüğün iyi anlamında bağnaz insanlardır.”

Polis kafası iliklerine işlemiş burjuva anlayışı, Uluslararası İşçi Birliğini doğal olarak, merkez otoritesinin zaman zaman çeşitli ülkelerde patlamalar buyurduğu bir tür gizli fesat komitesi olarak tasarlıyor. Gerçekte bizim Birliğimiz, uygar dünyanın çeşitli ülkelerinin en ileri işçilerini birleştiren ^[sayfa 289] uluslararası bağdan başka bir şey değildir. Nerede olursa olsun, sınıf mücadelesi hangi biçim altında ve hangi koşullar içinde gerçeklik kazanırsa kazansın, Birliğimiz üyelerinin ilk safta bulunmaları çok doğaldır. Onun üzerinde bittiği toprak, modern toplumun ta kendisidir. Büyük kanlar dökülmesi pahasına da olsa, o oradan sökülüp atılmaz. Onu oradan söküp atmak için, hükümetlerin, kendi öz asalak varoluşlarının başlıca koşulu olan, Sermayenin Emek üzerindeki despotluğunun kökünü kazımaları gerekir.

İşçi Paris, Komünü ile birlikte, yeni bir toplumun şanlı öncüsü olarak her zaman yüceltilecektir. Şehitlerinin anısı, işçi sınıfının büyük yüreğinde sevgi ve saygı ile korunmuştur. Kıyıcılarına gelince, tarih onları daha şimdiden sonsuz bir teşhir direğine çivilemiştir, ve rahiplerinin tüm duaları onların günahlarını bağışlatamayacaktır.

256, High Holborn, Londra,
Western Central, 30 Mayıs 1871

NOTLAR

I

“Tutsaklar kafilesi Ulrich caddesinde durdu ve kaldırım üzerinde, yola karşı, dört-beş sıra biçiminde dizildi. General Marki de Galliffet ve kurmayı atlarından indiler ve sıranın solundan bir yoklamaya başladılar. Sıraların önünden yavaş yavaş yürüyen ve gözücuyla bakan general, şurada burada duruyor, bir adamın omuzuna vuruyor ve onu sıradan çıkartıyordu. Çoğu durumda, daha geniş bir konuşma olmaksızın, bu biçimde seçilen kişi, böylece az zaman-

da küçük bir ek kafilenin oluşmuş bulunduğu yolun ortasına itiliyordu. ... Yanlışlık için bolca yer vardı. Atlı bir subay, general Galliffet'ye, özel bir saldırı nedeniyle bir erkek ile bir kadını gösterdi. Sıralardan fırlayan kadın, diz çöktü, ve kollarını açarak, ateşli sözlerle suçsuz olduğunu söyledi. Ve o zaman, acıya aldırılmaz bir çehre ve heyecansız bir duruşla, general ona şöyle dedi: 'Bayan, ben Paris'in bütün tiyatrolarında bulundum, oyununuzun benim üzerimde hiç bir etkisi olmayacak. Komedi oynama zahmetine değmez ...' O gün, [sayfa 290] yanında bulunanlardan göze görünecek derecede daha uzun boylu, daha pis, daha çirkin olmak, iyi bir durum değildi. Özellikle bir kişi dikkatimi çekti, çünkü o bu dünyanın acılarından tez kurtuluşunu kınk burnuna borçluymuştu... Böylece yüz kadar kişinin seçilmesinden sonra, bir idam mangası onları teslim aldı ve ölüm mahkumlarını arkada bırakan kabile, yürüyüşüne yeniden başladı. Birkaç dakika sonra, ardımızda bir yayılım ateş başladı ve bir çeyrek saatten çok sürdü. Bu, böylesine hızlı bir biçimde ölüme yargılanan bu mutsuzların idamı idi." (*Daily News*'un¹⁹⁹ Paris muhabiri, 8 Haziran.)

"İkinci İmparatorluğun içki âlemlerindeki utanmazca davranışları ile öylesine ünlü kansının pezevengi" olan bu Galliffet, bir Fransız "Teğmen Piştov" ["*Enseigne Pistolet*"] şöhretine hak kazandı.

"İhtiyatlı bir gazete olan ve heyecan uyandırma düşkünü olmayan *Le Temps*,²⁰⁰ iyice öldürülmemiş ve adamakıllı ölmeden önce gömülmüş bulunan insanların tüyler ürpertici öyküsünü anlatıyor. Öldürülen insanlardan çoğu, aralarından bazıları yarım yamalak olmak üzere, Saint-Jacquesla-Boucherie arkasındaki alana gömüldü. Gündüz, işlek sokakların gürültüsü herhangi bir şeyin fark edilmesini engelliyordu, ama gecenin sessizliği içinde, çevredeki evlerde oturanlar, uzaktan gelen inilti tarafından uyandırıldılar, ve sabah büzülmüş bir elin topraktan çıktığı görüldü. Sonuç olarak, cesetlerin çıkarılmasına girişme buyruğu verildi... Birçok yaralının canlı canlı gömüldüğünden en küçük bir kuşku yok. Brunel, geçen 24 Mayıs günü, metresi ile birlikte, Vendôme alanındaki bir evin avlusunda öldürüldüğü zaman, cesetler 27 Mayıs öğleden sonraya değin orada kaldı. Mezarcular cesetleri almaya geldikleri zaman, kadını henüz yaşar buldular ve onu ambulansa taşıdılar; dört kurşun yemiş olmasına karşın, kadın şimdi tehlike dışındadır." (*Evening Standard*'ın²⁰¹ Paris muhabiri, 8 Haziran.)

II

Aşağıdaki mektup, Londra’da çıkan *Times* gazetesinin 13 Haziran günlü sayısında yayınlanmıştır;²⁰² [sayfa 291]

“*Times* Yayımcılarına:

“Bayım,

“6 Haziran 1871 günü, Bay Jules Favre, bütün Avrupa devletlerine bir bildirge göndererek, Uluslararası İşçi Birliğine karşı bir ölüm avı açmak için onlara başvurdu. Birkaç gözlem bu belgeyi karakterize etmeye yetecek.

“Tüzüğümüzün girişinde, *Enternasyonalin* ‘28 Eylül 1864 günü, Londra, Longrace, St. Martin’s Hall’de düzenlenen açık bir toplantıda’ kurulmuş bulunduğu açıklanmıştır. Kişisel nedenlerinden ötürü, Jules Favre kuruluş tarihini 1862’den önceye atıyor.

“İlkelerimizi açıklama ereğiyle, Enternasyonalin ‘25 Mart 1869 günlü gazetesi’ni aktardığını bildiriyor. Ve neyi aktarıyor? Enternasyonal olmayan bir derneğin gazetesini. O bu türlü bir manevraya, henüz görece genç bir avukat iken, Cabet tarafından alçaltıcı yazı yayınlama nedeni ile dava edilen *le National* gazetesini savunma zorunda kaldığı zaman da başvurmuştu. O zaman da, kendi kafasından kattıklarını okuyarak, Cabet’nin yergi yazılarında parçalar okuduğunu ileri sürmüş, mahkemenin aynı oturumunda meydana çıkan ve, Cabet’nin hoşgörüsü olmasaydı, Jules Favre’in Paris barosundan atılmasına yolaçacak olan bu manevrayı çevirmişti. Onun tarafından Enternasyonal belgeleri olarak aktarılan belgelerden hiç biri Enternasyonale ilişkin değildir. Örneğin, şöyle diyor:

“İttifak tanıtanımız olduğunu ilân eder, der 1869 Temmuzunda Londra’da kurulmuş bulunan Genel Konsey.’

“Genel Konsey hiç bir zaman böyle bir belge yayımlamamıştır. Tersine, o, ittifakın, Jules Favre tarafından anılan *Cenevre Sosyalist Demokrasi İttifakı*’nın (*Alliance de la démocratie socialiste*) kuruluş tüzüğünü aşağılayan bir belge yayımlamıştır.

“Jules Favre, kısmen imparatorluğa karşı yöneltilmiş olduğunu da ileri sürdüğü, genelgesinin bir ucundan öbürüne, imparatorluk savcılarının Enternasyonal üzerine uydurdukları, ve hatta bu imparatorluk mahkemeleri karşısında bile sefilce yıkılmış bulunan polis uydurmalarını yinelemekten başka bir şey yapmıyor.

“Son savaş üzerindeki (geçen temmuz ve eylüldeki) her

[sayfa 292] iki çağrısında da, Enternasyonal Genel Konseyinin Fransa'ya karşı Prusya fetih planını kınamış olduğu bilinir. Savaş başladıktan az sonra, Jules Favre'ın özel sekreteri olan Bay Reitlingen, Konsey aracılığı ile, ulusal savunma hükümeti yanına, Bismarck'a karşı bir gösteri düzenlenmesi için bazı Genel Konsey üyelerine, elbette boş yere, başvurmuştur; bu üyelerden cumhuriyet adının anılmaması özellikle istenmişti. Genel Konseyin, 9 Eylül günlü çağrısında, Paris işçileri Jules Favre ve meslektaşlarına karşı kesin olarak uyarılmış bulunmalarına karşın, Jules Favre'ın Londra'ya beklenen gelişini onuruna, kuşkusuz en iyi niyetlerle, gösteri hazırlıkları yapılmıştı.

“Eğer Enternasyonal de, Jules Favre konusunda, bütün Avrupa hükümetlerine, onların müteveffa Bay Millibre tarafından Paris'te yayınlanmış bulunan belgeler üzerine özel dikkatini çeken bir genelge gönderseydi, Jules Favre ne derdi?

“Saygılı hizmetkârınızım, bayım.”

256, High Holborn, Londra,
Western Central, 12 Haziran

“JOHN HALES
Uluslararası İşçi Birliği
Genel Konsey sekreteri”

“Uluslararası Dernek ve ereklere” üzerindeki bir makalede, Londra'da yayımlanan (24 Haziran günlü) *Spectator*,¹¹¹ sofu haberci olarak, benzer başka marifetler arasında, ve Jules Favre'ın yapmış bulunduğundan daha da eksiksiz bir biçimde, “ittifak”ın yukarıda sözü geçen belgesini, Enternasyonalin yapıtı olarak aktarıyor, ve bu iş yukarıdaki yanıtın *Times*'de yayımlanmasından onbir gün sonra yapılmış bulunuyor. Bu bizi şaşırtmadı. Çok zaman önce, Büyük Frédéric, tüm cizvitler içinde, protestan cizvitlerin en kötülerini olduklarını söylemekten hoşlanıyordu. [sayfa 293]

Marks tarafından Nisan-Mayıs
1871'de yazılmıştır

1871 Haziran ortasında,
Londra'da ve, 1871-1872 yılları içinde de,
çeşitli Avrupa ülkeleri ve Birleşik Devletler'de
ayrı bir broşür biçiminde yayımlanmıştır.

AÇIKLAYICI NOTLAR

¹¹⁴ *Fransa'da İç Savaş*. – Bilimsel komünizmin en önemli yapıtlarından biridir. Bu yapıtta marksist öğretinin sınıf mücadelesi, devlet, devrim ve proletarya diktatörlüğüne ilişkin savları, Paris Komünü deneyimi temel alınarak daha da geliştirilmiştir. Bütün ülkelerin işçilerini komünçülerin yiğit mücadelelerinin niteliği ve dünya çapındaki önemi konusunda aydınlatmak ve komünçülerin bu tarihsel deneyimlerinin tüm proletaryaya yayılması amacıyla Enternasyonalin Genel Konseyi tarafından Birliğin Avrupa'daki ve Birleşik Devletler'deki tüm üyelerine bir çağrı olarak kaleme alınmıştır.

Marx, bu yapıtında, *Louis Bonaparte'in 18 Brumaire*'inde ortaya koymuş olduğu proletaryanın burjuva devlet makinesini, mekanizmasını parçalaması gerektiği yolundaki düşüncesi (bkz: Marx, Engels, Seçme Yapıtlar, 1, Sol Yayınları, Ankara 1976, s. 472-588) daha da geliştirmiştir. Marx şu sonuca varmaktadır: "İşçi sınıfı mevcut devlet makinesini olduğu gibi almak ve onu kendi amaçları için kullanmakla yetinemez" (bkz: bu cildin 260. sayfası). Proletarya, onu parçalamak ve onun yerine Paris Komünü türünde bir devlet koymak zorundadır. Marx'ın proletarya diktatörlüğünün devlet biçimi olarak Paris Komünü türünden bir devlet görüşü, kendisinin devrimci teoriye yaptığı yeni katkının özünü oluşturur.

Marx'ın *Fransa'da İç Savaş*'ı çok büyük sayılarda basılmış ve okunmuştur. 1871'de ve 1872'de birkaç dile çevrilmiş ve çeşitli Avrupa ülkelerinde ve ABD'nde yayınlanmıştır. - 213, 241.

¹¹⁵ Bu giriş, Marx'ın yapıtının, 1891'de, Almanya Sosyal-Demokrat Partisi tarafından, Paris Komününün 20. yıldönümü nedeniyle yayımlanmış bulunan Almanca üçüncü baskısı için Engels tarafından yazılmıştır. Engels, Paris Komünü deneyi ile onun *Fransa'da İç Savaş*'ta Marx tarafından yazılan teorik genelleş-

tirilmesinin tarihsel anlam ve önemini belirttikten sonra, özellikle Komün üyesi blankiciler ve prudoncuların etkinliği üzerinde durarak, Paris Komünü tarihi ile ilgili bazı eklemelerde bulunmaktadır. Engels bu baskıya Marx'ın yazdığı Uluslararası İşçi Birliği Genel Konseyinin Fransız-Prusya Savaşına ilişkin birinci ve ikinci çağrılan da dahil etmiştir. Bu iki çağın değişik dillerde yapılan daha sonraki basımlarda da yer almışlardır. - 213.

¹¹⁶ Söz konusu olan, Alman halkının, Napoléon egemenliğine karşı ulusal kurtuluş savaşlarıdır (1813-1814). - 214.

¹¹⁷ Alman gerici çevreleri, napolyoncu Fransa'ya karşı savaşları izleyen dönemde, Alman devletlerindeki gerici rejime karşı çıkan ve Almanya'nın birleştirilmesini isteyerek siyasal gösteriler düzenleyen muhalefet hareketi üyelerine *demagog* adını veriyorlardı. Bu hareket esas olarak aydınlardan ve öğrencilerden oluşuyordu ve bunlar devlet yetkilileri tarafından amansızca cezalara çarptırılıyorlardı. - 214, 356.

¹¹⁸ *Sosyalistlere karşı olağanüstü yasa*, Almanya'da 21 Ekim 1878'de kabul edildi. Tüm sosyal-demokrat örgütler, işçi yığın örgütleri, işçi basını yasaklandı, sosyalist yayınlara elkondu, sosyal-demokratlar baskı altına alındı. İşçi hareketinin baskısı altında, 1 Ekim 1890 günü bu yasa kaldırıldı. - 214.

¹¹⁹ *Belleville*. – Aynı adı taşıyan bir tepe üzerinde kurulmuş bulunan ve Komünün son savunma yeri olan Paris işçi mahallesi. - 215.

¹²⁰ Söz konusu edilen Fransa'daki Temmuz 1830 burjuva devrimidir. - 216.

¹²¹ Söz konusu edilenler lejitimistler (meşruiyetçiler), orleancılar ve bonapartçılardır.

Lejitimistler, 1792'de devrilen Bourbon'ların yandaşları, büyük toprak soyluluğu ile yüksek din adamları katmanının çıkarlarını temsil ediyorlardı; parti, 1830'da, bu hanedanın ikinci dirilişinden sonra oluştu. İkinci İmparatorluk boyunca (1852-1870), halk desteğinden yararlanmayan lejitimistler, siyasal yergiler yayımlamakla yetindiler; yeniden etkinliğe 1871'de, karşı-devrimci güçlerin Paris Komününe karşı genel seferberliği sırasında geçtiler.

Orleancılar, Temmuz 1830 devriminden sonra iktidara gelen ve 1848'de devrilen, Bourbon'lar hanedanının küçük kolu olan Orléans ailesi yandaşları; bunlar mali aristokrasi ile büyük burjuvazinin çıkarlarını temsil ediyorlardı.

Bonapartçılar, Birinci (1804-1814) ve İkinci İmparatorluğun yıkılmasından sonra, Fransa'da Bonaparte'lar hanedanının yeniden kurulması yandaşları. - 216, 238.

¹²² Burada söz konusu olan, bonapartçı İkinci İmparatorluğun başlangıcını belirleyen ve Louis Bonaparte'ın gerçekleştirdiği 2 Aralık 1851 hükümet darbesidir. - 216.

¹²³ Birinci Cumhuriyet, Büyük Fransız Burjuva Devrimi sırasında, 1792'de ilân edilmiş, ve sonradan bunun yerini Napoléon Bonaparte'ın Birinci İmparatorluğu (1804-14) almıştır. - 217.

¹²⁴ *1866 Avusturya-Prusya Savaşı*, Prusya'nın zaferi ile, bu iki ülke arasındaki uzun bir yarışmaya son verdi ve Prusya'nın desteği altında Almanya'nın birleşmesini önceden belirledi. Prusya, İtalya ile ittifak kurduğundan, birçok

Alman devleti Avusturya'nın yanındaydı. Prag Barış Antlaşması uyarınca, Avusturya Schleswig-Holstein dükalığı üzerindeki haklarını Prusya'ya devrediyor, ona önemsiz bir ödenti ödüyor ve Venedik'i de İtalya'ya bırakıyordu. Viyana kongresi tarafından 1815'te kurulan ve otuzdan çok Alman devletini bir araya getiren Cermen Konfederasyonu dağılıyor, ve onun yerine, Avusturya olmaksızın, ve Prusya'nın desteği altında, Kuzey-Almanya Konfederasyonu kurulmuş bulunuyordu. Prusya, Hanover krallığını, Hessen-Kassel seçici prensliğini, Nassau Büyük-Dükalığını ve Frankfurt-an-Main özgür kentini kendine katıyordu. - 217.

¹²⁵ Burada sözkonusu olan şey, Versailles'da 26 Şubat 1871 günü bir yanda Thiers ve Jules Favre, ve öte yanda da Bismarck olmak üzere imzalanmış bulunan Fransa ve Almanya arasındaki barışın hazırlıklıdır. Fransa, Almanya'ya Alsas ile Loren'in doğusunu bırakıyordu ve 5 milyar franklık bir savaş ödentisi ödeyecekti; para ödenene değin, ülkenin bir bölümü Alman işgali altında kalacaktı. Kesin barış antlaşması 10 Mayıs 1871 günü Frankfurt-an-Main'de imzalandı. - 218, 250, 352.

¹²⁶ Mareşal Bazaine birlikleri, Ekim 1870'te, kenti kuşatan Alman birlikleri karşısında, Metz'de teslim oldular. Daha sonra, Metz'de (ve Sedan'da) tutsak olan Fransız askerleri, Paris Komününün kanlar içinde bastırılması için kullanıldılar. - 221.

¹²⁷ *Olanakçılar*. – Fransız sosyalist hareketi içinde, 1882'de Fransa Sosyalist Partisinin bölünmesine yolaçan Brousse ve Malon tarafından yönetilen oportünist akım. Bu akımın liderleri, sadece elde edilmesi olanaklı olan şeyi elde etme yolundaki reformist ilkeyi benimsemişlerdi; takma adları da burdan gelir. - 223.

¹²⁸ Engels'in Giriş'inin, Alman sosyal-demokrasinin teorik dergisi olan *Neue Zeit*'daki ilk yayımlanışı sırasında, yazıkurulu, metinde bir değişiklik yapmakta sakınca görmedi: elyazmasının son paragrafında kullanılan "sosyal-demokrat hamkafa" deyimini yerine "Alman hamkafa" deyimini kondu. Engels bu keyfi değişikliği onaylamadığını bildirdi, ama büyük bir olasılıkla bu yapıtı aynı zamandaki yayımlarında ayrılık görmek istemediğinden, ayrı basımda değiştirilen sözcüklere dokunmadı. Bu baskıda asıl metne uyulmuştur. - 226.

¹²⁹ Fransız-Alman savaşının patlak vermesinden hemen sonra Genel Konseyin talimatı üzerine Marx tarafından yazılan ve Enternasyonalin bu savaş karşısındaki tavrını ortaya koyan *Birinci Çağın* ve gene Marx'ın Eylül 1870'te kaleme aldığı *İkinci Çağın*, işçi sınıfının militarizm karşısındaki tavrını ve Marx ve Engels'in haksız savaşlara karşı ve proleter enternasyonalizmi ilkelerinin uygulanması için yürüttükleri mücadeleyi yansıtır. Marx, bu çağlarda, egemen sınıfların kendi çıkarları için giriştikleri istilâ savaşlarının toplumsal nedenlerine ilişkin kendi öğretisinin en önemli önermelerine inandırıcı kanıtlar getirmiş ve bu savaşların aynı zamanda devrimci işçi sınıfı hareketini de bastırmayı amaçladığına işaret etmiştir. Özellikle Alman ve Fransız işçilerinin çıkarlarının birliğini vurgulamış ve onları her iki ülkenin egemen sınıflarının saldırgan politikasına karşı birleşmeye çağırmıştır.

Birinci çağında Marx, işçi egemenliğinin kurulmasının bütün savaşlara son vereceğine ve uluslar arasında barışın sağlanmasının, geleceğin komünist

toplumunun büyük enternasyonalist ilkesi olacağına işaret etmiştir. - 227, 232.

¹³⁰ *Plebisit*, yığınların imparatorluk karşısındaki tutumlarını sözümona belirlemek amacıyla, Mayıs 1870'te Napoléon III tarafından yapıldı. Sorular öyle düzenlenmişti ki, kişinin bütün demokratik reformlara karşı çıkmaksızın İkinci İmparatorluğun politikasına karşı olduğunu ifade etmesi olanaksızdı. Enternasyonalin Fransa'daki kesimleri bu demagojik manevrayı teşhir ettiler ve üyelerine oylamaya katılmama talimatı verdiler. Plebisitin arifesinde, Paris Federasyonunun üyeleri Napoléon III'e karşı komplo hazırladıkları gerekçesiyle tutuklandılar. Bu gerekçe, hükümet tarafından Fransa'nın çeşitli kentlerindeki Enternasyonal üyeleri hakkında soruşturmalar açmak ve onları tedirgin etmek için kullanıldı. Paris Federasyonu üyelerinin 22 Haziran 1870'ten 1 Temmuz kadar süren yargılanmaları sırasında, komplo hazırlama iddiasının temelsizliği bütünüyle açığa çıktı; buna karşın, Enternasyonal üyelerinden bazıları salt Uluslararası İşçi Birliğinin üyeleri oldukları için hapis cezalarına çarptırıldılar. Fransa işçi sınıfı, verilen bu cezaları yığınsal bir biçimde protesto etti. - 227.

¹³¹ Fransız-Alman savaşı 19 Temmuz 1870'te başladı. - 228.

¹³² *Le Réveil*. – Sol cumhuriyetçilerin organı (ilk hafta, sonra 1869 Mayısından başlayarak günlük). Paris'te 1868 Temmuzundan 1870 Ocakına kadar yayımlandı. Ekim 1870'te, ulusal savunma hükümetine karşı konum aldı. - 228.

¹³³ *Le Marseillaise*. – Sol cumhuriyetçilerin organı; Ekim 1869'dan Eylül 1870'e değin Paris'te günlük olarak çıktı. Enternasyonalin çalışmaları ve işçi hareketi üzerine bilgiler yayımladı. - 229.

¹³⁴ *On Aralık Derneği* (koruyucusu Louis Bonaparte'in, 10 Aralık 1848 günü cumhurbaşkanlığına seçilmesini anımsatmak için böyle adlandırılmıştır), 1849 yılında kurulan ve her şeyden önce toplumdaki yerini yitirmiş siyasal serüvenci militarist çevrelerin temsilcileri, vb. gibi öğelerden bileşik gizli bonapartçı dernek sözkonusu ediliyor. Kasım 1850'de biçimsel olarak dağıtıldıktan sonra da, demek, etkinliğini sürdürdü: üyelerinden bazıları bonapartçı bir propaganda yürüttü ve 2 Aralık 1851 hükümet darbesine katıldı. Marx, *Louis Bonaparte'in 18 Brumaire*'i adlı yapıtında On Aralık Derneği üzerine ayrıntılı bir betimleme yapar.

Louis Napoléon Bonaparte'in serüvenci planlarını desteklemek üzere, polisin elbirliği ile, 15 Temmuz 1870 günü şovence bir gösteri düzenlemişti. - 229.

¹³⁵ Almanya, 1806 Ağustosuna değin, 10. yüzyılda kurulmuş ve imparatorun yüce iktidarını tanıyan feodal prenslikler ile özgür kentlerden oluşan Kutsal Roma-Cermen İmparatorluğu'nun bir parçası idi. - 233.

¹³⁶ Brandebourg Seçici Prenslığı, 1618 yılında, 16. yüzyılda tönönik ve Polonya krallığına bağımlı topraklar ile kurulmuş bulunan Prusya dükalığı (Doğu Prusya) ile birleşti. Prusya dükası olan Brandebourg Seçici Prensi, 1657'ye değin Polonya bağımlılığı kaldı; o tarihte, Prusya yurtlukları üzerindeki egemenlik haklarının tanınmasını sağlamak için, Polonya'nın İsveç'e karşı savaştaki güçlüklerinden yararlandı. - 234.

¹³⁷ Burada, Avrupa devletlerinin Fransa'ya karşı kurdukları ilk koalisyono-

nun bir üyesi olan Prusya'nın 5 Nisan 1795 günü Fransız Cumhuriyeti ile ayrı olarak imzaladığı Basle Antlaşmasına değiniliyor. - 234.

¹³⁸ *Tilsit Antlaşması*, napolyoncu Fransa ile, savaşı yitiren Fransız düşmanı dördüncü koalisyon üyeleri olan Rusya ve Prusya arasında, 7-9 Temmuz 1807'de imzalandı. Barış koşulları, topraklarının büyük bir bölümünün budandığını gören Prusya için son derece ağırdı. Rusya hiç bir toprak yitimine uğramıyor, ama Fransa'nın Avrupa'daki konumlarının güçlenmesini kabul etme ve İngiltere'nin kıta ablukasına katılma zorunda kalıyordu. Napoléon I tarafından dayatılan yağma banışı Alman halkı arasında büyük bir hoşnutsuzluğa yolaçtı ve napolyoncu egemenliğe karşı 1813'te başlayan kurtuluş hareketi için ortamı hazırladı. - 235.

¹³⁹ *Tötonlar*, cermanik kökenli eski halklar; adları bazan genel olarak Almanlar adlandırılmak için kullanılır. Marx burada bu sözcüğün Alman milliyetçileri tarafından kullanılmasına alaylı bir anıştırmada bulunuyor. - 236.

¹⁴⁰ Ekim 1865'te, Biarritz'deki bir görüşme sırasında, Bismarck, Napoléon III'ten, Prusya ile İtalya arasında bir ittifak ve Prusya ile Avusturya arasında da bir savaş için Fransa'nın onayını sağladı. Napoléon III, Prusya'nın bir bozguna uğraması durumunda, çatışmaya kendi yaranna katılabilmeyi hesaplıyordu.

Fransa ile Prusya arasındaki 1870-1871 savaşının başında, Rusya Dışişleri Bakanı Gorçakov, Berlin'de Bismarck ile kendisi arasında yapılan görüşmeler sırasında, ülkesinin, savaş durumunda, Prusya karşısında iyi dilekli bir yansızlık izleyeceğini, ve Avusturya üzerinde diplomatik bir baskı uygulayacağını açıkladı; Prusya hükümeti de, kendi payına, Rusya'nın Doğu siyasetini engellemeyeceğine söz verdi. - 236.

¹⁴¹ Marx, Napoléon egemenliğinin yıkılmasından sonra, Almanya'da gericiliğin kazandığı zafere anıştırmada bulunuyor. Napoléon I'e karşı, birçok Avrupa ülkesi halkları ile birlikte Alman halkının geniş katmanlarının katıldıkları kurtuluş savaşı sonuçlarından yararlananlar, Avrupa'nın, gerici soylulukça desteklenen mutlaki-yetçi devlet başkanları oldular. Avrupa ülkelerinin yazgıları, başında Avusturya, Prusya ve Rusya bulunan Kutsal-İttifak üyesi hükümdarların ellerine verildi. Almanya'da feodal parçalanma varlığını sürdürdü, feodal mutlakiyetçi rejim güç kazandı, soyluluğun tüm ayrıcalıkları korundu, köylülerin sömürü ve bağımlılığı daha da pekişti. - 238.

¹⁴² Marx, İngiliz işçilerinin, Fransız Cumhuriyetinin tanınması için 4 Eylül 1870'te ilân edilen hareketini gözönünde tutuyor. 5 Eylül'den başlayarak, Londra, Birmingham, Newcastle ve başka bazı kentlerde, katılanların Fransız halkına karşı sempatiilerini dışavurdukları, önergeler ve dilekçeler aracıyla İngiliz hükümetinin Fransız Cumhuriyetini hemen tanınmasını istedikleri miting ve gösteriler düzenlendi. Enternasyonal Genel Konseyi, Fransa'da cumhuriyetin tanınması hareketinin örgütlenmesine doğrudan doğruya katıldı. - 239.

¹⁴³ Marx, burada, devrimci Fransa'ya karşı 1792'de savaş açmış olan feodal monarşiler koalisyonunun kurulmasında İngiltere'nin oynadığı etkin role ve Louis Bonaparte'in 2 Aralık hükümet darbesi ile kurulmuş olan Fransa'daki bonapartçı rejimi ilk tanıyanın İngiliz oligarşisi olması durumuna değiniyor. - 239.

¹⁴⁴ Sanayici Kuzey ile köleci Güney arasındaki Amerikan İç Savaşı sırasında (1861-65) İngiliz burjuva basını Güneyden yana olmuş, yani köle sahipliği sistemini savunmuştur. - 240.

¹⁴⁵ *Journal Officiel de la Republique Française*. – Paris Komününün 20 Mart-21 Mayıs 1871 tarihleri arasında çıkan resmi organı; bu gazete Fransız Cumhuriyetinin Paris'te 5 Eylül 1870'ten itibaren yayınlanmaya başlayan resmi organının adını değiştirmemiştir (Paris Komünü sırasında Versailles'daki Thiers hükümeti de aynı başlık altında bir gazete çıkarmıştır). 30 Mart tarihli sayısı *Journal Officiel de la Commune de Paris* adı ile çıkmıştır. Simon Guiod'un mektubu gazetenin 25 Nisan 1871 tarihli sayısında yayınlanmıştır. - 243.

¹⁴⁶ 28 Ocak 1871'de, Favre, ulusal savunma hükümeti adına, Paris'in ateşkesmesi ve teslimi konusunda Bismarck'la bir antlaşma imzaladı. Bu, Fransa'nın ulusal çıkarlarına ihanet demektir. Bu antlaşmayla Favre, Prusyalıların dayattıkları aşağılayıcı koşulları kabul ediyordu: 200 milyon franklık savaş tazminatının iki hafta içinde ödenmesi, Paris istihkâmlarının büyük kısmının teslimi ve Paris ordusunun sahra topraklarının ve cephanesinin Prusyalılara bırakılması. - 243.

¹⁴⁷ *Capitulards*. – 1870-71 kuşatması sırasında Paris'in teslim edilmesinden yana olanlara verilen horgörücü bir takma ad. Sonraları teslimiyetçiliği savunan herkese bu ad verilmiştir. - 243.

¹⁴⁸ *L'Etentard*. – Bonapartçı eğilimli gazete; 1866-1868 arasında Paris'te yayımlandı. Gazetenin finansmanına kaynak hizmeti gören hileli işlemlerin açığa çıkması üzerine, kapandı. - 244.

¹⁴⁹ Fransa'da 1852 yılında anonim şirket olarak kurulmuş bulunan büyük banka, *Société générale du Crédit Mobilier*. Bu bankanın gelirlerinin başlıca kaynağını senetler üzerine spekülasyon oluşturuyordu. Crédit Mobilier, İkinci İmparatorluk yönetimi çevreleri ile sıkı bir bağlılık içinde idi. Şirket, 1867'de iflâs etti ve 1871'de kesin olarak tasfiye edildi. Marx *New York Daily Tribune* gazetesinde yayımlanan birçok makalede Crédit Mobilier'in içyüzünü ortaya koydu. - 244.

¹⁵⁰ *L'Electeur Libre*. – Paris'te 1868-1871 arasında yayımlanan sağ cumhuriyetçilerin organı haftalık (sonra, Fransız-Alman savaşının başlaması üzerine günlük) gazete; 1870-1871'de, ulusal savunma hükümeti maliye bakanlığına bağlandı. - 244.

¹⁵¹ 14 ve 15 Şubat 1831 günleri, Paris'te, dük de Berry'nin anısına yapılan dinsel bir törenin yola çıktığı lejitimist gösteriye karşı protesto olarak, kalabalık bir yığın Saint-Germain-l'Auxerrois kilisesi ile başpiskopos, Monsenyör Quélen'in sarayını yağma etti. Kilise ve Başpiskoposluğun yağma edilmesinde hazır bulunan Thiers, Ulusal Muhafızın yığına engel olmamasını öğütledi.

1832'de, o zaman içişleri bakanı olan Thiers'nin buyruğu üzerine, Fransa tahtında hak ileri süren lejitimist dük de Chambord'un annesi düşes de Berry tutuklandı ve gizli evliliğini kulaktan kulağa yaymak ve siyasal bakımdan onu böylece lekelemek ereği ile, alçaltıcı bir tıbbi muayeneden geçirildi. - 245.

¹⁵² Marx, (o zaman içişleri bakanı olan) Thiers'nin, Paris halkının, 13-14 Nisan 1834 günleri, Temmuz monarşisine karşı, (gizli insan Hakları Derneği

tarafından yönetilen) ayaklanmasının bastırılmasındaki aşâğılık rolüne anıştırmada bulunuyor. Bu bastırmaya, Transnonain sokağındaki bir evde oturanları öldüren ordu tarafından gösterilen kandökücülük de eşlik etti.

Eylül yasaları. – Fransız hükümeti tarafından Eylül 1835'te yayımlanan gerici yasalar. Bu yasalar sendika ve başka toplulukların kurulma haklarını kısıtlıyor ve basına karşı sert önlemler getiriyorlardı. Bu arada basın için mali teminat akçalarının artırılmasını, ve özel mülkiyet ile yürürlükteki rejime karşı her türlü karşıçıkış için de hapis ve ağır para cezalarını öngörüyorlardı. - 245.

¹⁵³ 1841 Ocağında, Thiers, milletvekilleri meclisine, Paris yöresinde bir pekiştirme kuşağının kurulması yolunda bir tasan sundu. Devrimci demokratik çevreler, bu tasanyı halk hareketlerini ezmeye yönelik bir hazırlık önlemi olarak gördüler. Thiers tasanının, işçi mahalleleri yakınında son derece güçlü istihkâmlar kurulmasını öngördüğü belirtiliyordu. - 245.

¹⁵⁴ 1848 Ocağında, Napoli kralı Ferdinand II'nin (sonradan aynı yılın güzünde Messina'nın bombalanması nedeniyle "kral Bomba" adı takılan Ferdinand II'nin) birlikleri, İtalyan devletlerinde 1848-1849 burjuva devriminin başlama işareti hizmetini görecek olan halk ayaklanmasını bastırmak için Palermo'ya karşı topçu ateşini açmışlardı. - 246.

¹⁵⁵ Nisan 1849'da, Avusturya ve Napoli'nin müttefiğı olan Fransa, Roma Cumhuriyetini ezmek ve orada papanın cismani iktidarını yeniden kurmak için, Roma Cumhuriyetine karşı bir müdahale örgütledi. Roma kuşatıldı ve Fransız topçusunun zorlu bir bombalanmasına uğradı; kahramanca bir dirence karşın, Roma Cumhuriyeti yıkıldı ve ölümsüz kent Fransız birlikleri tarafından işgal edildi. - 246.

¹⁵⁶ *Düzen Partisi.* – Tutucu büyük burjuvazinin 1818'de kurulmuş bir partisi. Bu parti Fransız monarşistlerinin iki hizbinin koalisyonu halindeydi – meşruyetçilerin ve orleancıların; 1849'dan 2 Aralık 1851 hükümet darbesine kadar, bu parti, İkinci Cumhuriyetin yasama meclisinde önde gelen bir konuma sahip olmuştur. - 247, 287.

¹⁵⁷ 15 Temmuz 1840 günü, İngiltere, Rusya, Prusya, Avusturya ve Osmanlı imparatorluğu, Londra'da, Fransa'nın katılması olmaksızın, Fransa tarafından desteklenen Mısır hidivi Mehmet Ali'ye karşı Osmanlı sultanına yardım yapılması konusunda bir anlaşma imzaladılar. Fransa ile Avrupa devletleri arasında nerede ise bir savaş patlayacaktı, ama kral Louis-Philippe bir çatışmaya girmemeyi yeğ tuttu ve Mehmet Ali'yi desteklemekten vazgeçti. - 248.

¹⁵⁸ Thiers, Paris Komününü ezmek için, Bismarck'a başvurarak, Sedan ve Metz'de teslim olan Fransız savaş tutsaklarının, Versailles ordularını güçlendirmek için kullanılmasına izin vermesini istedi. - 248.

¹⁵⁹ *La Chambre introuvable* – 1815-1816'da, Fransa'nın, aşın-gericilerden bileşmiş milletvekilleri meclisi. - 250.

¹⁶⁰ "*Tarımcılar*" Meclisi. – Kırsal seçim bölgelerinden seçilmiş taşralı toprak sahipleri, memurlar, rantiyeler ve tüccarlar gibi, çoğunlukla gerici kralçılardan oluşmuş 1871 Ulusal Meclisine verilen aşâğılayıcı takma ad. - 250, 298.

¹⁶¹ 10 Mart 1871 günü, Ulusal Meclis, 13 Ağustos ile 12 Kasım 1870 arasında imzalanmış alacakların ödenmesinin ertelenmesi üzerine bir yasa

kabul etti (yedi aylık bir süre), 12 Kasımdan sonra imzalanan alacaklar için erteleme yoktu. Buna göre yasa, işçileri ve nüfusun varlıklı olmayan katmanlarını sert bir biçimde cezalandırıyordu ve büyük bir sayıdaki küçük sanayici ve tüccarı iflâs etmesine de yolaçtı. - 251.

¹⁶² *Décembriseurs*. – 2 Aralık 1851 hükümet darbesi ile bu darbe yönünde giden eylemlerin yandaşları. Vinoy, hükümet darbesine doğrudan doğruya katıldı ve illerden birinden cumhuriyetçi ayaklanma girişimlerini bastırmak için asker gönderdi. - 251.

¹⁶³ Gazetelere göre, Thiers ve öbür bakanlar, çıkarmaya karar verdikleri iç borçlanma (istikraz) üzerinden “komisyon” olarak 300 milyon franktan çok para alacaklardı. Thiers sonradan kendileri ile görüşmelere girişilen mali çevrelerin Paris'teki devrimin hızla bastırılmasını istediklerini kabul edecektir. Borçlanma yasası, 20 Haziran 1871 günü, Paris Komününün yıkılmasından sonra kabul edildi. - 251.

¹⁶⁴ *Cayenne*. – Siyasal ve kamu hukuku sürgünlerinin gönderildikleri Fransız Guyanası'nda (Güney Amerika) bir kent. - 253.

¹⁶⁵ *Le National*. – Paris'te 1830-1851 arasında yayımlanan, ılımlı burjuva cumhuriyetçilerinin organı günlük gazete. - 255.

¹⁶⁶ Paris'te Louis-Philippe'yi deviren ve İkinci Cumhuriyeti başlatan 22-24 Şubat 1848 günlerindeki ayaklanma. - 255.

¹⁶⁷ 31 Ekim 1870 günü, Metz teslim şartlaşması, Bourges bozgunu ve Prusyalılar ile Thiers tarafından girilmiş bulunan görüşmeler haber alınınca, ulusal savunma hükümetinin isteği üzerine, Paris işçileri ile Ulusal Muhafızın devrimci öğeleri ayaklandılar, Belediye Dairesini ele geçirdiler ve Blanqui tarafından yönetilen devrimci bir iktidar organı –Halk Kurtuluş Komitesi– kuruldu. İşçilerin baskısı altında, ulusal savunma hükümeti işbaşından çekilme ve Komün seçimlerini 1 Kasım'da yapma yolunda söz verme zorunda kaldı. Bununla birlikte, Paris güçlerinin örgütlenme eksikliğinden ve ayaklanmayı yöneten blankiciler ve küçük-burjuva jakoben demokratlar arasındaki ayrılıklardan yararlanan hükümet, Ulusal Muhafızın kendisine bağlı kalmış taburlarını eyleme soktu, Belediye Dairesini ele geçirdi ve iktidarı yeniden kurdu. - 255.

¹⁶⁸ *Bretonlar*. – Bretagne'dan toplanan ve Trochu'nün Paris'teki devrimci hareketi bastırmak için jandarma gücü olarak kullandığı gezici muhafız.

Korsikalılar. – İkinci İmparatorluk döneminde, jandarmaların çoğu Korsika'dan toplanmıştı. - 255.

¹⁶⁹ 22 Ocak 1871 günü, Blanqui'nin girişimi üzerine, Paris proletaryası ile Ulusal Muhafızın, ulusal savunma hükümetinin çekilmesini ve Komünün kurulmasını isteyen devrimci bir gösterisi oldu; bu gösteri, Belediye Dairesi önünde nöbet tutan Bretonların ateşi altında dağıldı. Hükümet, birçok göstericiyi tutuklattı, Paris'teki tüm kulüplerin kapatılmasını buyurdu, halk topluluklarını yasakladı ve birçok gazetenin yayınlanmasını durdurdu. Devrimci hareketi terör aracıyla bastıran hükümet, Paris'in teslimi hazırlıklarına girişti. - 256.

¹⁷⁰ Fransa'daki 1831 tarihli gösteri ve toplanma yasası, göstericilerin dağılmasını sağlamak üzere üç kez uyarıda bulunulmasını, bunun bir sonuç vermemesi halinde yetkililerin zor kullanmalarını öngörüyordu. - 257.

¹⁷¹ 31 Ekim olayları (not 159'a bakınız) sırasında ulusal savunma hükümeti üyeleri, Belediye Dairesinde tutuklu kaldılar. Flourens, onların, ayaklananlardan birinin önermiş bulunduğu gibi, kurşuna dizilmelerini engelledi. - 258.

¹⁷² Rehinerler üzerine buyrultu, Komün tarafından 5 Nisan 1871 günü kabul edildi. (Marx, buyrultu tarihi olarak, buyrultunun İngiliz basınında yayımlandığı günü veriyor.) Bu buyrultu uyarınca, Versailles ile gizli anlaşma durumunda olmakla suçlanan herkes, suçları tanıtıldığı takdirde, rehine sayılacaktı. Bu önlem aracıyla, Komün, Komüncülerin Versaylılar tarafından idam edilmesini önlemek istiyordu. - 259.

¹⁷³ *The Times*. - Londra'da 1785'ten beri yayımlanan tutucu günlük gazete. - 259.

¹⁷⁴ *Jirondenler*. - 1789 Devrimi sırasında oluşan büyük sanayi, ticaret ve toprak burjuvazisinin partisi; adını, bu partinin birçok yöneticisinin Yasama Meclisi ve Konvansiyon'da temsil ettikleri Gironde ilinden almıştır, Jirondenler, illerin özerklik ve federasyon haklarının savunulması örtüsü altında, jakobenlere ve onları destekleyen devrimci yığınlar karşı çıkıyorlardı. - 266.

¹⁷⁵ *Kladderadatsch*. - Berlin'de 1848'den sonra yayımlanan, haftalık resimli güldürü dergisi. - 267.

¹⁷⁶ *Punch*. - 1841'den sonra Londra'da yayımlanan liberal burjuva eğilimli İngiliz haftalık güldürü dergisi. - 267.

¹⁷⁷ Burda, Paris Komününün, bütün alacakların ödenmesinin üç yıl ertelenmesi ve bu alacaklardan doğan faizlerin kaldırılması konusundaki 16 Nisan 1871 günlü buyrultusu söz konusudur. - 269.

¹⁷⁸ Marx, devrim yüzünden işlerdeki durgunluk sonucu iflâs etmiş bulunduğunu tanımlayan borçlular için ödemelerin ertelenmesini öngören "dostça konkordatolar" üzerindeki bir yasa tasansının 22 Ağustos 1848 günü, Kurucu Meclis tarafından geri çevrilmesini anırtıyor. - 269.

¹⁷⁹ *Frères ignorantins*. - Kendini yoksulların eğitimine adanmış 1680'de Reims'de kurulmuş bulunan dinsel bir tarikatın keşişleri tarafından alınan ad. Tarikat okullarında öğrenciler her şeyden önce dinsel bir eğitim ve çok belirsiz genel bilgiler alıyorlardı. Marx burda burjuva Fransa'da saklanan ilköğretimin düşük düzeyi ve papazca niteliğine anırtmada bulunuyor. - 270.

¹⁸⁰ *Union républicaine des départements*. - Fransa'nın çeşitli bölgelelerinden çıkan, ama Paris'te oturan küçük-burjuva katmanlar temsilcilerinden bileşik siyasal örgüt; bu örgüt Komüne yandı, Versailles hükümetine ve kralcı ulusal meclise karşı mücadeleye, Paris Komününü bütün illerde desteklemeye çağırıyordu. - 270.

¹⁸¹ Marx, Charles X hükümeti tarafından toprakları devrim sırasında zoraltımına uğramış bulunan eski göçmenlerin zararlarının ödenmesi üzerine, 27 Nisan 1825 günü kabul edilmiş olan gerici bir yasaı anırtıyor. - 270.

¹⁸² Napoléon I'nin zaferlerini anmak için Paris'teki Vendôme alanı üzerine 1806-1810 yılları arasında dikilen sütun. 16 Mayıs 1871 günü, Vendôme sütunu, Paris Komününün buyrultusu üzerine yerlebir edildi. - 272.

¹⁸³ Picpus manastırında yapılan aramalar sonucu, uzun yıllar boyunca

hücrelerinde hapsedilmiş kadınlar bulundu. Aynı zamanda işkence aletleri de bulundu. Saint-Laurent kilisesi yanında bulunan gizli bir mezarlık, cinayetler işlendiğinin kanıtı oldu. Bu olgular, 5 Mayıs 1871 günlü *Mot d'ordre* gazetesinde ve *Dinsel Toplulukların Cinayetleri* broşüründe açıklandılar. - 274.

¹⁸⁴ Wilhelmsöhne'deki savaş tutsaklarının başlıca uğraşları, içmek üzere sigara yapmaktı. - 274.

¹⁸⁵ *Absentees*. – Toprak kahyalarının yönetimine bırakılmış, ya da, ezici koşullarla küçük çiftlik kiracılarına parça parça yeniden kiralayan spekülötör araçlara kiralanmış bulunan topraklarından uzakta yaşama alışkanlığını edinmiş büyük toprak sahipleri. - 275.

¹⁸⁶ 20 Haziran 1789 günü, Louis XVI hükümetinin, kendini Ulusal Meclis ilân etmiş bulunan *Etats généraux*'yu dağıtma yolundaki bir girişimine yanıt olarak, Versailles'daki Jeu de Paume salonunda toplanmış olan Tiers état (burjuvazi) milletvekilleri, Fransa'ya bir anayasa vermeden dağılmama andını içtiller. Jeu de Paume salonu andı, 1789 devrimine başlangıç hizmeti gören olaylardan biri oldu. - 275.

¹⁸⁷ *Francs-fileurs*. – Kuşatma sırasında kentten kaçmış bulunan Paris burjuvalarına takılan alaylı ad. Francs-tireurs (başlıbozuk savaşı) ile sözcük oyunu. - 276.

¹⁸⁸ *Coblentz*. – 1789 devrimi sırasında, kralcı soyluluğun bir göç merkezi olan, ve devrimci Fransa'ya karşı müdahalenin hazırlandığı Almanya kenti; kent, feodal mutlakiyetçi devletler tarafından desteklenen ve başında Louis XVI'nın eski bakanı, aşırı gerici dük de Calonne'un bulunduğu bir göçmenler hükümetinin merkezi oldu. - 276.

¹⁸⁹ *Chouan*. – Komüncüler tarafından, Versailles ordusuna Bretagne'dan katılan bir birliğe, 1789 devrimi sırasında bu bölgenin başkaldıran karşı-devrimcileri ile andınışma yolu ile verilmiş bulunan takma ad. - 277.

¹⁹⁰ Paris'te, Paris Komününün kurulmasına yolaçan 18 Mart proleter devriminin etkisi altında, Lyon, Marsilya ve Fransa'nın bazı başka kentlerinde, devrimci eylemler oldu. 22 Mart günü Lyon ulusal muhafızları ve emekçileri, Belediye Dairesini ele geçirdiler. 26 Mart günü, Paris'ten bir delegasyonun gelmesinden sonra, Lyon'da Komün ilân edildi ve Komün seçimlerini hazırlamak için geçici bir komisyon kuruldu; elinde halk yığınlarından ve Ulusal Muhafızdan kopmuş, küçük askeri güçlerden başka bir şey bulunmayan Komün, yetkilerinden vazgeçti. Lyon'da 30 Nisan günü emekçiler tarafından girilen yeni bir eylem, askerler ve polis tarafından bastırıldı.

Marsilya'da, ayaklanan halk Belediye Sarayını ele geçirdi ve valiyi tutukladı. Bir il komisyonu kuruldu ve 5 Nisan günü, Komün seçimlerinin yapılması kararlaştırıldı, ama 4 Nisan günü kenti bombalayan hükümet birlikleri tarafından ayaklanma bastırıldı. - 278.

¹⁹¹ Dufaure tarafından Ulusal Meclise sunulan bir yasa, askeri mahkemelerin yargılama yöntemini, 1867 askeri yasaya göre daha da kısaltıyordu. Yasa, ordu komutanlığı ve savaş bakanının, daha önce soruşturma yapılmaksızın, zorunlu gördükleri alma hakkını doğruluyordu; duruşma (yargıtay yargılaması dahil) kapalı olacak, karar kırksekiz saat içinde verilip uygulanacaktı. - 279.

¹⁹² İngiltere ile Fransa arasında 23 Ocak 1860 günü imzalanmış bulunan ticaret antlaşması. Fransa gümrük alanında koruyuculuktan vazgeçiyor ve gümrük vergileri yerine emtia fiyatlarının %30'unu geçmeyecek olan vergiler koyuyordu. Bu antlaşma, İngiliz mallarının üşüşmesi sonucu, iç pazar üzerindeki rekabeti yoğunlaştırdı, ve bu da Fransız sanayicilerinin hoşuna gitmedi. - 281.

¹⁹³ Eski Roma'nın, MÖ 1. yüzyılda Roma Cumhuriyeti bunalımının çeşitli aşamalarında yaşadığı kanlı terör ve baskılar sözkonusu ediliyor.

Sylla diktatörlüğü (MÖ 82-79).

Sırası ile Pompée, Sezar ve Crassus, sonra da Octave, Antoine ve Lépede tarafından kurulmuş bulunan birinci ve ikinci Triumviral (MÖ 60-53 ve 43-36). - 283.

¹⁹⁴ *Journal de Paris*. – 1867'den sonra yayımlanan, orleancı eğilimde haftalık bir gazete. - 283.

¹⁹⁵ 1814 Ağustosunda, İngiltere ile Birleşik Devletler arasındaki savaş, sırasında, İngiliz birlikleri, Washington'u işgal ettikten sonra, Capitof'ü (Kongre), Beyaz Sarayı ve başkentin öteki kamu yapılarını ateşe verdiler.

1860 Ekiminde, İngiltere ile Fransa'nın Çin'e karşı sömürgeci fetih savaşı sırasında, İngiliz-Fransız birlikleri, Çin sanatının çok zengin başyapıt koleksiyonu olan Pekin yakınlarındaki Yazlık Sarayı ateşe verdiler. - 285.

¹⁹⁶ 1812 güzünde, Moskova halkı, düşman askerlerinin rahat kışlık mahalleleri almasını ve yiyecek stoklarına el koymasını engellemek için, Napoléon ordusu tarafından işgal edilmiş bulunan kentin büyük bir bölümünü yakmıştı. - 286.

¹⁹⁷ Roma'da *pretorienler* (ya da muhafız erleri), bir ordu başkomutanı ya da imparatorun kişiliğini korumakla görevli kimseler idiler; Roma imparatorluğu'nda *pretorienler* yasa-dışı hükümet değişikliklerine sürekli olarak katılmış ve çoğu kez kendi adamlarını tahta çıkarmışlardır. Bundan ötürü, "*pretorien*" sözcüğü, paralı asker anlayışını, askercil kliklerin zulüm ve kural-dışı yönetimini anlatmak için kullanılır. - 287.

¹⁹⁸ Marx, Prusya Meclisine, Fransız Meclisi ile benzeterek, "*Chambre introuvable*" (bkz: not 159) adını veriyor. Ocak-Şubat 1849'da seçilmiş bulunan meclis, soylu, ayrıcalıklı bir "senyörler meclisi" ile, sadece "bağımsız Prusyalılar" tarafından seçilen ikinci bir meclisten bileşiyor, bu da ona bir sağ çoğunluk sağlıyordu. İkinci meclise seçilmiş bulunan Bismarck oradaki aşırı-sağ topluluk liderlerinden biri idi. - 287.

¹⁹⁹ *The Daily News*. – 1846-1930 arasında Londra'da yayımlanan sanayici burjuvazinin organı, İngiliz liberal gazetesi. - 291.

²⁰⁰ *Le temps*. – 1861-1943 arasında Paris'te yayımlanan büyük burjuvazinin organı, tutucu günlük gazete. - 291.

²⁰¹ *The Evening Standard, Standard* gazetesinin akşam baskısı; 1857-1905 arasında Londra'da yayımlandı. - 291.

²⁰² Enternasyonal Genel Konseyinin Jules Favre'in 6 Haziran 1871 günlü genelgesi konusunda Marx ve Engels tarafından hazırlanan bildirgesi, Fransa'da *İç Savaş*'ın ikinci ve üçüncü baskıları ile 1871, 1876 ve 1891 Almanca baskılarda yer aldı. Bildirge bazı gazetelerde ayrıca yayımlandı. - 291.